

Rechten van aandeelhouders in naamloze vennootschappen

<https://hdl.handle.net/1874/253333>

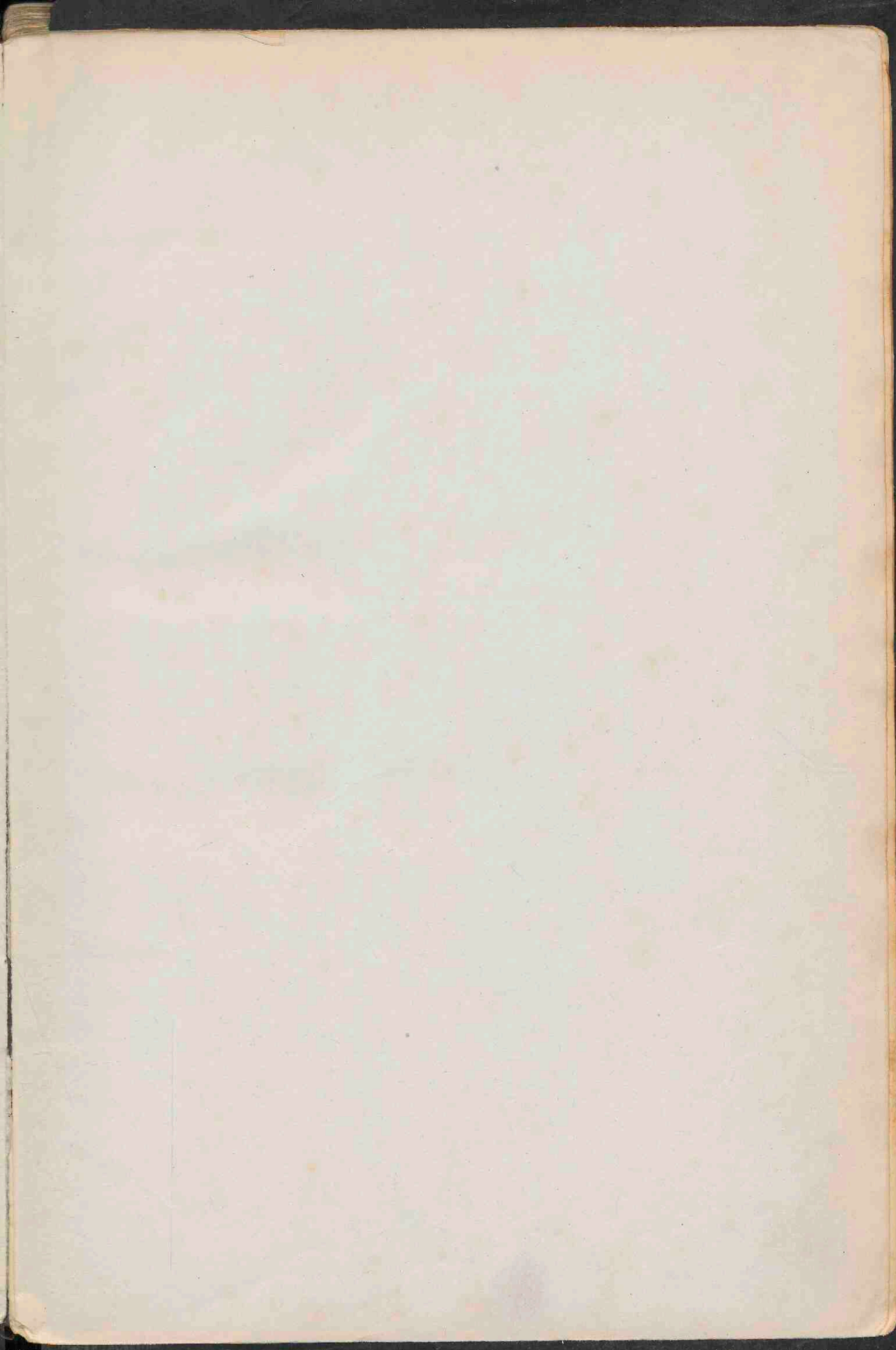
A 47192

700-1000-1800
1923

Rechten van aandeelhouders in
naamlooze vennootschappen. † †

JOH. DROST.

A. qu.
192

RECHTEN VAN AANDEELHOUDERS
IN NAAMLOOZE VENNOOTSCHAPPEN.

GEDRUKT BIJ J. J. GROEN EN ZOON TE LEIDEN.

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT

2819 872 3

Rechten van aandeelhouders
in naamlooze vennootschappen.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

DOCTOR IN DE RECHTSWETENSCHAP

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT,

NA MACHTIGING VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

Dr. W. L. P. A. MOLENGRAAFF,

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID,

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAT DER UNIVERSITEIT

TEGEN DE BEDENKINGEN VAN

DE FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID

TE VERDEDIGEN

op Vrijdag 30 Januari 1903, des namiddags te 4 uur,

DOOR

JOHANNES DROST,

GEBOREN TE ROTTERDAM.

ROTTERDAM. — D. A. DAAMEN.

Rechten van aadhelhoudein
in naamloze vennootschappen

PROFESSIE

DOCTOR IN DE RECHTSWETENSCHAP

IN DE RECHTSWETENSCHAP

IN DE RECHTSWETENSCHAP

DR. W. J. B. A. KOLLER

IN DE RECHTSWETENSCHAP

IN DE RECHTSWETENSCHAP

IN DE RECHTSWETENSCHAP

IN DE RECHTSWETENSCHAP

IN DE RECHTSWETENSCHAP

IN DE RECHTSWETENSCHAP

IN DE RECHTSWETENSCHAP

JOHANNES DROST

IN DE RECHTSWETENSCHAP

IN DE RECHTSWETENSCHAP

IN DE RECHTSWETENSCHAP

Aan het eind van mijn studententijd gekomen, maak ik gaarne gebruik van de gelegenheid, mij hier geboden, om U, Hoogleraren in de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, mijn dank te brengen voor het onderwijs, van U genoten, zoowel op de algemeene colleges, als in privatissima, als in Antonius Matthaeus. In het bijzonder zeg ik U, Professor MOLENGRAAFF, dank voor de groote bereidwilligheid, waarmede gij mij hebt gesteund bij het schrijven van dit proefschrift.

Das ist ein sehr interessantes Buch, das
die Geschichte der Wissenschaften in
den verschiedenen Ländern der Welt
darstellt. Es enthält viele interessante
Fakten und ist sehr lehrreich.
Es ist ein sehr gutes Buch für
jeden, der sich für die Geschichte
der Wissenschaften interessiert.

INHOUD.

	Blz.
LITTERATUUR	XI
INLEIDING	I
HOOFDSTUK I. Beteekenis van onderwerp. Geschiedenis.	3
„ II. Recht om op te komen tegen besluiten der algemeene vergadering en handelingen van bestuurders en commissarissen . . .	9
„ III. Recht op niet-wijzigen der statuten . .	40
„ IV. Recht van deelneming aan de algemeene vergadering.	67
„ V. Recht op dividend	92
„ VI. Recht op het overschot bij liquidatie .	122
„ VII. Andere rechten	131

INDEX

1	Introduction	1
2	Chapter I	2
3	Chapter II	3
4	Chapter III	4
5	Chapter IV	5
6	Chapter V	6
7	Chapter VI	7
8	Chapter VII	8
9	Chapter VIII	9
10	Chapter IX	10
11	Chapter X	11
12	Chapter XI	12
13	Chapter XII	13
14	Chapter XIII	14
15	Chapter XIV	15
16	Chapter XV	16
17	Chapter XVI	17
18	Chapter XVII	18
19	Chapter XVIII	19
20	Chapter XIX	20
21	Chapter XX	21
22	Chapter XXI	22
23	Chapter XXII	23
24	Chapter XXIII	24
25	Chapter XXIV	25
26	Chapter XXV	26
27	Chapter XXVI	27
28	Chapter XXVII	28
29	Chapter XXVIII	29
30	Chapter XXIX	30
31	Chapter XXX	31
32	Chapter XXXI	32
33	Chapter XXXII	33
34	Chapter XXXIII	34
35	Chapter XXXIV	35
36	Chapter XXXV	36
37	Chapter XXXVI	37
38	Chapter XXXVII	38
39	Chapter XXXVIII	39
40	Chapter XXXIX	40
41	Chapter XL	41
42	Chapter XLI	42
43	Chapter XLII	43
44	Chapter XLIII	44
45	Chapter XLIV	45
46	Chapter XLV	46
47	Chapter XLVI	47
48	Chapter XLVII	48
49	Chapter XLVIII	49
50	Chapter XLIX	50
51	Chapter L	51
52	Chapter LI	52
53	Chapter LII	53
54	Chapter LIII	54
55	Chapter LIV	55
56	Chapter LV	56
57	Chapter LVI	57
58	Chapter LVII	58
59	Chapter LVIII	59
60	Chapter LIX	60
61	Chapter LX	61
62	Chapter LXI	62
63	Chapter LXII	63
64	Chapter LXIII	64
65	Chapter LXIV	65
66	Chapter LXV	66
67	Chapter LXVI	67
68	Chapter LXVII	68
69	Chapter LXVIII	69
70	Chapter LXIX	70
71	Chapter LXX	71
72	Chapter LXXI	72
73	Chapter LXXII	73
74	Chapter LXXIII	74
75	Chapter LXXIV	75
76	Chapter LXXV	76
77	Chapter LXXVI	77
78	Chapter LXXVII	78
79	Chapter LXXVIII	79
80	Chapter LXXIX	80
81	Chapter LXXX	81
82	Chapter LXXXI	82
83	Chapter LXXXII	83
84	Chapter LXXXIII	84
85	Chapter LXXXIV	85
86	Chapter LXXXV	86
87	Chapter LXXXVI	87
88	Chapter LXXXVII	88
89	Chapter LXXXVIII	89
90	Chapter LXXXIX	90
91	Chapter LXXXX	91
92	Chapter LXXXXI	92
93	Chapter LXXXXII	93
94	Chapter LXXXXIII	94
95	Chapter LXXXXIV	95
96	Chapter LXXXXV	96
97	Chapter LXXXXVI	97
98	Chapter LXXXXVII	98
99	Chapter LXXXXVIII	99
100	Chapter LXXXXIX	100
101	Chapter LXXXXX	101

Litteratuur.

Dr. jur. EDMUND ALEXANDER: Die Sonderrechte der Aktionäre. Berlin. 1892.

Mr. FOCKEMA ANDRÉE: De sententia declaratoria, in *Nieuwe Bijdragen voor Rechtsgeleerdheid en Wetgeving*. XXII. 1872.

Dr. jur. G. BACHMANN: Die Sonderrechte des Aktionärs, mit besonderer Berücksichtigung des deutschen und schweizerischen Rechts. Zürich. 1902.

Dr. C. J. BEKKER: Beiträge zum Aktienrecht, in *Goldschmidt's Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht*:

I. Ueber Stammprioritätsaktien; Band XVI (1871), blz. 32—85.

II. Die inneren Rechtsverhältnisse der Aktiengesellschaften nach dem Handelsgesetzbuch und dem Gesetz vom 11 Juni 1870; Band XVII (1873) blz. 379—465.

Dr. R. BERNAU: Die Amtsniederlegung der Mitglieder des Aufsichtsrats einer Aktiengesellschaft, in *Jhering's Jahrbücher für die Dogmatik des Bürgerlichen Rechts*, XLIV blz. 225—288.

Mr. H. J. BIEDERLACK: Eenstemmigheid of meerderheid van stemmen, in *Themis* XLVIII (1887).

Mr. A. E. BLES: Vereenigingen en naamlooze vennootschappen en hare behandeling aan het Departement van Justitie, een Gids voor oprichters en bestuurders. 1896.

G. BOUSQUET-PONTIÉ: Du conflit entre les pouvoirs de l'assemblée générale d'une société anonyme et les droits individuels de l'actionnaire. Thèse pour le doctorat. Université de Toulouse. 1899.

H. BURCKAS. I: Aktionär und Gläubiger im Konkurse der Aktiengesellschaft. Eine Abhandlung über Reservefonds und Regressanspruch. Leipzig (zonder datum).

C. CLÉMENT: Des pouvoirs des assemblées générales dans les sociétés anonymes relativement aux modifications du pacte social. Thèse pour le doctorat. Université de Lille. 1897.

J. DEKING DURA: Handhaving der rechten van obligatiehouders. Proefschrift. Utrecht. 1886.

Mr. G. DIEPHUIS: Handboek voor het Nederlandsche Handelsregt. 1865. Deel I.

DOMINIQUE DURANDY: Les assemblées d'actionnaires dans les sociétés anonymes. Thèse pour le doctorat. Université d'Aix. Nice. 1893.

G. F. EMERY: A Treatise on company law, under the acts 1862—1900. London. 1901.

Mr. R. VAN BONEVAL FAURE: Het Nederlandsche Burgerlijk Procesrecht I. 3de druk. 1893.

Dr. FICK: Ueber Begriff und Geschichte der Aktiengesellschaften, in *Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht*, Bd. V (1862), blz. 1—63.

R. FRUIN J.AZN.: Oprichtersaandeelen bij Naamlooze Vennootschappen. Proefschrift. Utrecht. 1892.

H. W. E. K. FURNÉE: Het Dividend. Proefschrift. Amsterdam. 1892.

Dr. W. GEMÜND und F. KNÖDGEN: Wie kann unser Aktienwesen gesunden? (zonder datum).

OTTO GIERKE: Körperschaftliche Rechtsverhältnisse, in Besprechungen Reichsgerichtlicher Entscheidungen, in *Jhering's Jahrbücher für die Dogmatik des heutigen römischen und deutschen Privatrechts*. Band XXXV. Jena. 1896. Blz. 169—254.

CARL GLÜNICE: Die Klagen des einzelnen Aktionärs gegen Vorstand und Aufsichtsrath. Inaugural-Dissertation. Universität Berlin. 1884.

Mr. M. TH. GOUDSMIT: Buitenlandsche Rechtspraak. In *Themis* XXXIX (1878), blz. 22—36.

Mr. M. TH. GOUDSMIT: De aandeelenmaatschappij en haar bestuur in *Nieuwe Bijdragen voor Rechtsgeleerdheid en Wetgeving*, nieuwe reeks, zesde deel, 1880.

Mr. F. A. VAN HALL: Verdediging van de onafhankelijkheid des handels bij het oprigten van naamlooze maatschappijen. 1834. Nadere verdediging, enz. 1835.

EDUARD HALLIER: Die Sonderrechte der Aktionäre. Inaugural-Dissertation. Universität Göttingen. Hamburg. 1892.

Mr. C. A. J. HARTZFELD: Over aansprakelijkheid naar geldend recht van oprichters en commissarissen bij naamlooze vennootschappen tegenover deelnemers. 's-Gravenhage. 1902.

—: Over de nietigheid der naamlooze vennootschap, in *Tijdschrift voor Privaatrecht, notariaat en fiscaal recht*, 3de jaargang, aflevering 1.

E. HEINEMANN: Das Grundprinzip der Aktienform und der Nachschusszwang bei Aktiengesellschaften. Berlin. 1902.

G. HIJMANS: Wijziging der akte van oprichting van naamlooze vennootschappen. Proefschrift. Leiden. 1891.

D. VAN HOUTEN SZN.: Het stemrecht in de naamlooze vennootschap. Proefschrift. Groningen. 1889.

Mr. J. G. KIST: Beginzelen van Handelsregt volgens de Nederlandsche wet. Deel III, blz. 302—345.

—: De maatschap of vennootschap volgens Nederlandsch Regt. Amsterdam. 1863.

Dr. O. KUSENBERG: Die Rechtseigenart der Aktien-Urkunde. Straszburg i. E. 1900.

Dr. KARL LEHMANN: Das Recht der Aktiengesellschaften. Band I. Berlin. 1898.

—: Einzelrecht und Mehrheitswille in der Aktiengesellschaft, in *Archiv für Bürgerliches Recht*. Band IX. Berlin. 1894. Blz. 297—396.

—: Die geschichtliche Entwicklung des Aktienrechts bis zum code de commerce. Berlin. 1895.

—: Bespreking van het boek van BACHMANN, in *Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht*. Band LII. 1902. Blz. 618—621.

Dr. KARL LEHMANN und V. RING: Das Handelsgesetzbuch für das Deutsche Reich. Erster Band. Berlin. 1902.

Mr. J. A. LEVY: Actienrecht. Bijdrage tot de herziening onzer Handelswet. 's-Gravenhage. 1884.

—: De aansprakelijkheid des bestuurders. Bijdrage tot de leer der Naamlooze Vennootschap. 1879.

— en Mr. L. E. VISSER. Praeadviezen ten verzoeken der Broederschap van candidaat-notarissen. Op welke wijze behooren de voorschriften van het Wetboek van Koophandel betreffende samenstelling en behoud van het kapitaal der naamlooze vennootschappen te worden herzien? Bijvoegsel bij *Weekblad voor Privaatrecht, Notarisambt en Registratie*, van 28 Juni 1902; n°. 1696.

CH. LYON-CAEN et L. RENAULT: Traité de droit commercial. Tome second. 2e édition 1892, blz. 1—105; 352—677.

LINDLEY: On companies. 5th edition 1891.

Dr. jur. JULIUS LUBSZYNSKI: Welche Rechte hat die Minderheit der Aktionäre gegenüber der Gesellschaft? Berlin. 1892.

Jhr. Mr. P. VAN MEEUWEN: Iets over de zoogenaamde sententia declaratoria in *Themis* 1862. Blz. 153—166.

A. MIJS: Ontbinding der naamlooze vennootschap. Proefschrift. Leiden. 1893.

J. F. MUIJSKEN: Preference aandelen en actions de jouissance. Proefschrift. Amsterdam. 1891.

Sir FREDERICK POLLOCK: Principles of contract. 6th edition. London. 1894. Blz. 107—129.

A. PONNET: Les droits et les devoirs des actionnaires. Paris. 1902.

PREUSS: Stellvertretung oder Organschaft, in *Jhering's Jahrbücher*, etc. Band XLIV (1902).

ACHILLES RENAUD: Das Recht der Actiengesellschaften. 2e Auflage. Leipzig. 1875.

RENAULT, zie LYON-CAEN.

Dr. RIESSER: Die Neuerungen im deutschen Aktienrecht, nebst Entwürfen für neue Statuten und für Statuten-Aenderungen. Berlin. 1899.

RING: Zie LEHMANN.

RODOLPHE ROUSSEAU: Des sociétés commerciales françaises et étrangères. 2 volumes. 1902.

G. SCHIMMELPENNINCK: De overdracht van den Nederlandschen Rijnspoorweg aan den Staat. Proefschrift. Leiden. 1895.

Prof. Dr. SCHLOSZMANN: Organ und Stellvertreter, in *Jhering's Jahrbücher*, etc. Band XLIV, blz. 289—330.

Dr. M. SCHWABE: Die juristische Person und das Mitgliedschaftsrecht. Basel. 1900.

G. VAN SLOOTEN: Verplichte Openbaarmaking van Balans en Winst- en Verliesrekening van Naamlooze Vennootschappen. Proefschrift. Amsterdam. 1900.

HERBERT SPENCER: Facts and Comments. 1902. Blz. 164—171: The Reform of Companylaw.

HERMANN STAUB: Kommentar zum Handelsgesetzbuch. 6e und 7e Auflage. Berlin 1900. Erster Band.

Dr. STENGLEIN: Die Reform des Actienrechts, in *Der Gerichtssaal*. Band LX (1902), blz. 433—447.

E. THALLER: Note sous cassation, 30 mai 1892. DALLOZ (*Recueil périodique*) 1893, 1, 105—114.

A. VAVASSEUR: Traité des sociétés civiles et commerciales. Paris. 4e édition 1892/94 (avec supplément, loi du 1er août 1893); 2 volumes.

P. VILLEMIN: Des actions sociales et individuelles dans les sociétés en commandite par actions et dans les sociétés anonymes. Paris. 1900.

VISSER: Zie LEVY.

Mr. J. C. VOORDUIN: Geschiedenis en Beginselen der Nederlandsche Wetboeken, VIIIe Deel. Utrecht. 1840.

H. TH. WESTENBERG: De zoogenaamde sententia declaratoria. Proefschrift. Leiden. 1882.

Dr. WIENER: Die Errichtung der Aktiengesellschaft und die Gründerverantwortlichkeit, in *Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht*. Bd. XXIV (1879), blz. 1—65; 450—490; XXVI, blz. 1—76.

C. H. VAN ZEGGELEN: Inbrengh in Naamlooze Vennootschappen. Proefschrift. Amsterdam. 1902.

Dr. F. C. ZITELMANN: Ueber die Amtsniederlegung von Aufsichtsratsmitgliedern der Aktiengesellschaft vor Ablauf ihrer Wahlperiode, nach altem und neuem Recht; *Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht*. Bd. LII (1902), blz. 31—74.

Artikelen in *Weekblad van het Recht*, Nos. 5192 en 5616 (DE WITTE HAMER), pleidooien in W. 451, 452, 453, 455, 740.

Ontwerp van Minister JOLLES (1871) in Bijblad tot *De Nederl. Staatscourant* (1871/72); Bijlagen, blz. 957 e. v. (Ontwerp met memorie van toelichting); blz. 2214 e. v. (Voorloopig verslag der Commissie van Rapporteurs).

Ontwerpen van wetten op de Vennootschappen en andere, met toelichtingen, 1890; blz. 31—51; 84—119.

Inleiding.

Bij de bestudeering van de rechtsregelen, die de naamlooze vennootschap beheerschen, trof mij, terwijl vele deelen van dit rechtsgebied uitvoerig werden besproken, de stiefmoederlijke behandeling in onze Nederlandsche rechtslitteratuur van het onderwerp, dat den titel vormt van dit proefschrift. In andere landen, voornamelijk in Duitschland, bestaat een omvangrijke litteratuur er over, maar ten onzent hebben slechts het recht op dividend en het stemrecht een opzettelijke behandeling gevonden ¹⁾. Een overzicht van de rechten van aandeelhouders in naamlooze vennootschappen is nog niet gegeven. Dit is een leemte in onze rechtslitteratuur. Onze wet kent de naamlooze vennootschap, maar regelt haar volstrekt onvoldoende; haar reusachtige ontwikkeling dateert van later tijd; geen wonder, dat de wet op vele vragen geen antwoord geeft, waarvan rechtsonzekerheid het gevolg is, en dat meer en meer op herziening onzer wet wordt aangedrongen. In dit proefschrift wil ik in de eerste plaats nagaan, wat de rechten van aandeelhouders zijn naar onze geldende wet, maar tevens hier en daar mijn mee-

¹⁾ Proefschriften van FURNÉE en van VAN HOUTEN (zie litteratuur-opgave).

ning over de bij een herziening onzer wet meest wensche-
lijke regeling uitspreken. Volkomen mij bewust van de
gebrekkige yervulling van deze moeilijke taak, hoop ik
toch eenigszins de bovengenoemde leemte in onze litte-
ratuur te kunnen aanvullen.

HOOFDSTUK I.

Betekenis van onderwerp. Geschiedenis.

Sprekend over rechten van aandeelhouders in naamlooze vennootschappen, kan men drie soorten van rechten bedoelen: 1°. die rechten, die de aandeelhouders gezamenlijk hebben, 2°. die toekomen aan de aandeelhouders, wier aandelen gezamenlijk een bepaald deel van het maatschappelijk kapitaal bedragen, 3°. de rechten van den aandeelhouder individueel.

Deze derde soort is het onderwerp, dat ik mij ter bespreking heb uitgekozen. Het zijn bijna uitsluitend Duitsche schrijvers, die dit hebben behandeld. Overstelpend veel is in Duitschland geschreven over de vraag wat Einzel-, Sonder-, Individualrechte des Aktionärs zijn. Zeer vele theorieën zijn hierover verkondigd, die ik evenwel niet zal bespreken¹⁾, daar deze, hoe belangwekkend ook, alle berusten op, of althans sterk beïnvloed zijn door de wettelijke regeling dezer materie in Duitschland. De woorden Einzel-, Sonder-, Individualrechte zijn in den meest ver-

1) Een uitvoerige bespreking dezer theorieën vindt men bij BACHMANN, blz. 1—52.

schillenden zin gebezigd; wat hun juiste beteekenis is, doet hier niet ter zake. Ik wil nagaan welke rechten den individueelen aandeelhouder toekomen naar ons geldend recht, terwijl ik slechts naar buitenlandsch recht of ten onzent bestaande ontwerpen van wet zal verwijzen, waar mij dit belangrijk voorkomt, en hier en daar mijn meening over de meest wenschelijke wettelijke regeling zal uitspreken. De wetgever mag uitgaan van een theorie, en daaruit zijn voor elk bijzonder geval te stellen regelen deduceeren. Ik moet van een tegenovergesteld principe uitgaan; waar onze wetgever zeker geen duidelijk begrip had van het door mij behandelde onderwerp, en zijn bepalingen niet onder één gezichtspunt zijn te brengen, en bovendien die bepalingen zoo uiterst schaarsch zijn als in onze wet, daar moet ik voor elk bijzonder geval nagaan, wat als geldend recht moet worden beschouwd.

Ik wil bespreken de rechten van den aandeelhouder individueel, die hem toekomen in zijn hoedanigheid van aandeelhouder, onverschillig of zij ook aan alle andere aandeelhouders toekomen of alleen aan hem of aan een deel der aandeelhouders; die rechten, die hij, zoo ze worden gekrenkt, tegen de naamlooze vennootschap of haar organen zal hebben te handhaven. Er zal nagegaan worden niet alleen welke deze rechten zijn, maar ook in hoever zij staan onder den invloed van de meerderheid der aandeelhouders; welke dezer rechten door een meerderheidsbesluit niet kunnen worden aangetast, en welke daarentegen slechts bestaan voor zoover en zoolang de meerderheid niet besluit ze op te heffen of te wijzigen.

Echter zullen de beide andere groepen van rechten niet onbesproken kunnen blijven; de eerste niet, omdat dient nagegaan te worden hoever de bevoegdheid der meerderheid van aandeelhouders zich uitstrekt, en wel in het bijzonder zal worden stilgestaan bij de vraag, in hoever de meerderheid bevoegd is de statuten te wijzigen, maar ook de tweede groep zal hier en daar bespreking vinden. Het zijn de in onze wet niet bekende, doch in buitenlandsche wetten veel voorkomende rechten ener minderheid van aandeelhouders, in Duitschland „Vertretungsrechte” genoemd. Sommige wetgevers hebben begrepen, dat al is het ongewenscht een enkelen aandeelhouder te veel rechten te geven, het wenschelijk kan zijn, de minderheid niet geheel en al rechteloos te laten, en hebben daarom bepalingen gemaakt, die aan aandeelhouders, wier aandelen een bepaald deel van het maatschappelijk kapitaal bedragen, rechten geven. Hier en daar zal op dergelijke elders bestaande rechten worden gewezen, of zal het wenschelijk genoemd worden een zoodanig recht in onze wet op te nemen.

Reeds hier worde gezegd, wat onder meerderheid van aandeelhouders is te verstaan. In een vereeniging als de naamlooze vennootschap is de wil der vereeniging die van de meerderheid der leden, d. i. van de helft plus één. In principe zou ieder lid, in casu ieder aandeelhouder, om zijn meening moeten gevraagd worden, en inderdaad komt het ten onzent voor, dat op die wijze wordt nagegaan wat de wil der naamlooze vennootschap is. Maar de moeilijkheden aan de raadpleging van alle aandeelhouders afzonderlijk verbonden, en vooral het bestaan van aandelen aan

toonder, waardoor deze onmogelijk werd, hebben er toe geleid, dat niet meer alle aandeelhouders geraadpleegd worden, maar alleen diegenen, die verschijnen op een vergadering, die algemeene vergadering van aandeelhouders wordt genoemd. De wil der naamlooze vennootschap is nu niet meer gelijk aan den wil van de helft plus één van alle aandeelhouders, maar aan dien van de helft plus één der ter vergadering uitgebrachte stemmen. Onze wet heeft die handelwijze nog niet imperatief voorgeschreven, maar in de praktijk is zij verre overwegend, zoodat, waar in het vervolg van meerderheidsbesluit gesproken wordt, wordt bedoeld een besluit van de meerderheid der algemeene vergadering.

Het woord aandeelhouder werd tot nog toe gcbczigd, zonder dat een verklaring van zijn beteekenis werd gegeven, hoewel toch juist daarover zooveel verschil van meening bestaat. Er zijn nl. langzamerhand verhoudingen ontstaan tusschen naamlooze vennootschappen en bijzondere personen, die de vraag hebben doen rijzen of die personen als aandeelhouder zijn te beschouwen¹⁾. Wat hiervan zij laat ik in het midden; de bespreking er van is niet noodzakelijk en zou dwingen tot een hier ongewenschte uitvoerigheid.

Hoewel reeds in de 15de eeuw in Italië vereenigingen bestonden, die eenigermate geleken op onze naamlooze vennootschap, hebben toch de nieuwste onderzoekingen²⁾

¹⁾ Men denke b.v. aan de veel besproken „parts de fondateur”.

²⁾ Een uitvoerige beschouwing over de historische ontwikkeling der rechten van aandeelhouders wil ik niet geven; wie hiervan geheel op de

bewezen, dat van naamlooze vennootschappen in de tegenwoordige beteekenis de oudste sporen zijn te vinden in ons vaderland, dat de Nederlandsche Oost-Indische Compagnie, opgericht in 1602, de eerste naamlooze vennootschap geweest is. Naar haar voorbeeld werden overal compagnieën opgericht, evenals zij handelsvereenigingen, nog eenigszins gelijkend op de vroegere reederijen. Het doel dezer compagnieën, dat meestal was het koloniseeren van overzeesche gewesten, verklaart, dat de Staat in de eerste tijden zoo grooten invloed op haar had, en zoodoende weinig sprake was van rechten der aandeelhouders. De „participanten” hadden zeer weinig in te brengen; zij stortten hun bijdrage, en daarmede was vrijwel hun deelneming aan de handelingen der compagnie uit. Een vergadering van aandeelhouders bestond niet; de geheele leiding van zaken berustte bij de bewindhebbers; het aandeel schonk slechts twee rechten, een recht op dividend en een recht op het vermogen der compagnie bij liquidatie, waarvan het eerste verreweg het belangrijkste was wegens de dikwijls fabelachtige hoogte der dividenden. Dat de aandeelhouders de hoogste macht vormen in een naamlooze vennootschap, is in dezen tijd nog onbekend. Eerst later ontwikkelt zich, vooral in Frankrijk, de algemeene vergadering en krijgt zij langzamerhand de oppermacht in handen, begint men in te zien, dat het aandeel niet alleen een vermogensrecht geeft,

hoogte wil komen, leze het interessante werkje van den Duitschen schrijver over het recht der naamlooze vennootschappen, Prof. Dr. KARL LEHMANN: „Die Geschichtliche Entwicklung des Aktienrechts bis zum Code de Commerce.” Berlin. 1895.

maar ook een lidmaatschapsrecht, dat uit het aandcel nog andere rechten voortvloeien dan die op dividend en op het overschot bij liquidatie. Het lidmaatschapsrecht begint meer en meer in beteekenis te winnen, de wetten der laatste helft van de vorige eeuw gaan meer en meer bepalingen bevatten, waarin niet alleen aan de algemeene vergadering, maar ook aan den individueelen aandeelhouder rechten gegeven worden.

Ons Wetboek van Koophandel zwijgt bijna geheel en al over de rechten van aandeelhouders.

HOOFDSTUK II.

Recht om op te komen tegen besluiten der algemeene vergadering en handelingen van bestuurders ¹⁾ en commissarissen.

De aandeelhouder kan tegen een besluit der algemeene vergadering of een handeling van bestuurders en commissarissen op tweeërlei wijze opkomen: hij kan een actie tot nietig-verklaring er van instellen, en hij kan, als hij in zijn vermogen is getroffen, het hem toekomende of vergoeding van geleden vermogensnadeel vorderen.

I. De naamlooze vennootschap handelt door middel van haar organen ²⁾, gewoonlijk drie in getal, algemeene vergadering, commissarissen en bestuurders. Wat deze doen, wordt geacht verricht te zijn door de vennootschap zelf. De aandeelhouder is aan hun besluiten en handelingen gebonden; zijn wil is ondergeschikt aan den wil der organen, maar slechts zoolang deze handelen binnen de grenzen hunner bevoegdheid; bij zijn toetreden tot de naamlooze vennootschap heeft de aandeelhouder zich onder-

¹⁾ Bestuurders is de uitdrukking, die de wet gebruikt (art. 44 W. v. K.); in de praktijk wordt meer van directie (directeuren) gesproken. Ik zal den wettelijken term gebruiken.

²⁾ Zie volgende bladzijde.

worpen aan die organen¹⁾, maar alleen voor zoover deze tot hun handelingen bevoegd zijn. Door wet en statuten zijn aan die bevoegdheid grenzen gesteld; zoolang deze niet overtreden worden, heeft de aandeelhouder de handelingen der organen te eerbiedigen; wordt echter in strijd met wet of statuten gehandeld, dan heeft een zoodanige handeling tegenover den aandeelhouder geen rechtskracht; hij heeft het recht te verlangen, dat de organen niet in strijd handelen met wet en statuten²⁾, waaraan zij hun bevoegdheid ontleenen. Hetzelfde geldt als men een andere opvatting heeft van de verhouding tusschen naamlooze vennootschap en hare „organen.” De gangbare leer ten onzent is, dat bestuurders en commissarissen geen organen der vennootschap zijn, maar lasthebbers. De naamlooze vennootschap is lastgeefster. Men moet dan de algemeene vergadering identiek achten met de naamlooze vennootschap, daar het anders onverklaarbaar is, hoe die lastgever een lasthebber aanstelt. Dan is natuurlijk een handeling der algemeene vergadering altijd handeling der vennootschap, en kan een besluit der algemeene vergadering, in strijd met wet of statuten genomen, den aandeelhouder niet binden, daar deze zich aan de handelingen der vennootschap heeft onderworpen slechts voor zoover deze tot

¹⁾ Onnoodig is het, zooals dikwijls geschiedt, in de statuten te bepalen, dat de besluiten der algemeene vergadering verbindend zijn voor de minderheid en de afwezigen.

²⁾ Vgl. Rechtbank 's-Hertogenbosch, 15 Dec. 1899, W. 7408: O., dat de rechtbank daarbij uitgaat van het beginsel, dat, wil in eenige maatschap de meerderheid de minderheid kunnen binden, dan vóór alles de statutaire waarborgen ook behooren te worden nageleefd.

die handelingen bevoegd is. Maar dan heeft de aandeelhouder eveneens het recht te verlangen, dat bestuurders of commissarissen niet handelen in strijd met wet of statuten. Of men hen lasthebbers of organen der vennootschap noemt, is hier onverschillig. Uit het lidmaatschapsrecht vloeit voort het recht te verlangen, dat zij, die de vennootschap vertegenwoordigen, niet handelen in strijd met wet of statuten, en dat zoodanige handelingen den aandeelhouder niet binden.

Verschillende Duitsche schrijvers geven den aandeelhouder een veel verder strekkend recht, een „Recht auf Gesetz- und Statutenmässige Verwaltung”¹⁾. De jurisprudentie vóór 1884 (na dit jaar was het wegens de nieuwe wettelijke regeling niet meer mogelijk dit recht aan te nemen) heeft echter meestal dit recht niet in al zijn gevolgen, maar slechts, wat ALEXANDER noemt de negatieve zijde er van, erkend, d. w. z. het recht om op te komen tegen die handelingen der organen, die in strijd zijn met wet of statuten. Is het echter juist, dat de aandeelhouder dit recht heeft, dan moeten ook die gevolgen er van aangenomen worden, die uit de positieve zijde er van voortspuiten. De aandeelhouder moet dan het recht hebben te vorderen, dat de naamlooze vennootschap beheerd worde overeenkomstig wet en statuten²⁾, moet niet alleen kunnen opkomen tegen ongeoorloofde handelingen, maar ook de organen kunnen dwingen tot het verrichten van alle han-

¹⁾ Vgl. hierover uitvoerig: ALEXANDER, blz. 15—33. De Engelsche jurisprudentie spreekt van het recht: to have the objects of the company properly carried out.

²⁾ Vgl. Reichs-Oberhandelsgericht, 20 October 1877, Bd. XXIII, blz. 273:

delingen, die wet en statuten voorschrijven ¹⁾). Deze gevolgen maken het erkennen van dit uitgebreide recht onmogelijk. Alleen het ook door de Duitsche jurisprudentie erkende recht om op te komen tegen handelingen der organen, in strijd met wet of statuten, moct naar ons recht aangenomen worden.

Een besluit der algemeene vergadering of een handeling van bestuurders of commissarissen, in strijd met wet of statuten; is tegenover den aandeelhouder nietig ²⁾). Deze kan een actie tot nietig-verklaring er van instellen.

„das Recht des Aktionärs, um der Gesellschaft und seiner Mitgliedschaft willen zu verlangen, dass der Gesellschaftswille sich entsprechend den Gesetzen und den statutarischen Bestimmungen bethätige.“

¹⁾ Vgl. Reichs-Oberhandelsgericht, Band XXV, blz. 307 e. v.: „das Recht dass die Gesellschaft die gesetzlichen und statutarischen Vorschriften zur Geltung bringe.“

²⁾ Al kan hier niet het zoo moeilijke leerstuk der nietigheid van rechts-handelingen besproken worden, de verwarring, die bestaat ten aanzien van de beteekenis van het woord nietigheid, maakt noodzakelijk, kortelings aan te geven, wat ik onder nietigheid versta. Een rechtshandeling kan gebrekkig zijn, zoodat zij, hoewel feitelijk geschied, rechtens als niet geschied is te beschouwen; zij kan ook in zooverre gebrekkig zijn, dat zij niet rechtens ongeschied is, maar het haar aanklevende gebrek aan bepaalde personen het recht geeft haar te doen nietig-verklaren. In het eerste geval is zij absoluut nietig, in het tweede geval relatief nietig; in het eerste geval heeft zij rechtens nooit bestaan en kan een ieder zich op haar nietigheid beroepen; in het tweede geval bestaat zij rechtens wel, maar slechts zoolang als zij niet is nietig-verklaard; zoo is het met de besluiten en handelingen, waarvan hier sprake is. Zij zijn geldig, zoolang niet degen, die daartoe het recht heeft, haar nietigheid staande houdt.

Tijdens het afdrukken van dit proefschrift maakte ik kennis met de op 2 December 1902 te Amsterdam verdedigde dissertatie van J. A. VAN HAMEL: „De leer der nulliteiten in het burgerlijke recht.“ Is schrijvers opvatting juist, wat mij voorkomt zeer waarschijnlijk te zijn, dan bestaat er geen nietigheid in dien zin, dat een nietige handeling nietig kan zijn ook zonder rechterlijk vonnis, maar is steeds een nietig-verklarend of vernie-

Nietig-verklaring is mogelijk, zoowel van een besluit der algemeene vergadering als van een handeling van bestuurders of commissarissen, maar is van meer belang bij het eerste dan bij het laatste. Bestuurders en commissarissen nemen meestal nl. niet, zooals de algemeene vergadering, besluiten, die bekend zijn vóór de uitvoering er van; bij hen vallen veelal besluit en uitvoering samen. Nietig-verklaring is dus van minder belang dan de vergoeding van geleden schade. Al is nietig-verklaring toch hier zeer goed denkbaar, zal, daar dezelfde beginselen bij alle handelingen van vennootschappelijke organen gelden, in het vervolg alleen van nietig-verklaring van een besluit der algemeene vergadering gesproken worden.

In het buitenland wordt algemeen den aandeelhouder het recht gegeven, nietig-verklaring van een besluit der algemeene vergadering te vorderen, hetzij dat de wet uitdrukkelijk dit recht toekent, hetzij dat de jurisprudentie het, als uit algemeene beginselen voortspruitende, heeft erkend. In ons land daarentegen heeft de rechter van deze actie niet willen weten ¹⁾, en, naar ik meen, ten onrechte.

tigend (hoe men het noemen wil) vonnis noodig en bestaat het verschil tusschen de nietigheid van de eene en de andere rechtshandeling hierin, dat in sommige gevallen de rechter ambtshalve, in andere slechts op verzoek van bepaalde personen die daartoe het recht hebben, een rechtshandeling kan nietig-verklaren. Welke personen daartoe het recht hebben, moet door den rechter beoordeeld worden, gelet op de bedoeling der nulliteitsbepaling. Dan heeft zeer zeker de aandeelhouder het recht nietig-verklaring van een handeling der vennootschappelijke organen te vorderen; de handeling is nietig in het belang van den aandeelhouder.

¹⁾ Alleen de rechtbank te Winschoten, in een vonnis van 22 Maart 1899, „P. v. J.” 1899, n°. 71, was van oordeel, dat „het geldende recht niet verbiedt een vordering als de onderwerprijke in te stellen,” maar ontzegde

Laat ik nagaan de bezwaren, in de hier gedeeltelijk overgenomen vonnissen tegen de ontvankelijkheid dezer actie ingebracht.

Ten eerste zegt de Rechtbank te Amsterdam in 1894,

den eischer zijn eisch. In het proces, beslist bij het vonnis der rechtbank te 's-Gravenhage, van 27 Juni 1900, W. 7514, trok eischer bij repliek dat deel van zijn vordering in, dat strekte tot nietigverklaring van een besluit der algemeene vergadering, zoodat de rechtbank over deze vraag niet had te beslissen.

Arrondissements-rechtbank Amsterdam, 30 Juni 1865, *Magazijn van Handelsrecht*, 1865 (VII), blz. 231: „Overwegende in regten, dat het doel van iedere regtsvordering zijn moet het verkrijgen eener regterlijke beslissing, welke hem, te wiens verzoeken en behoefte zij gegeven is, bepaalde regten geeft, en alzoo voor uitvoering vatbaar zij,

dat de vordering des eischers, zoo bij dagvaarding als conclusie omschreven, alleen strekt daartoe, dat de Regtbank zal nietig en van onwaarde verklaren alle besluiten, genomen in de algemeene vergadering van aandeelhouders der Algemeene Maatschappij voor Handel en Nijverheid, gevestigd te Amsterdam, den 29sten Maart 1865 te Amsterdam gehouden, met alle gevolgen van dien;

dat zoo de Regtbank die conclusie den eischer toeweest, die beslissing alleen eene zuivere sententia declaratoria (verklaring) zal daarstellen, welke, zonder nieuwe procedures, daarop gegrond, geene gevolgen voor den eischer hebben kan en alzoo voor geene executie vatbaar is, hetgeen dan ook door den eischer zelve zoo begrepen wordt, daar hij zijne conclusie eindigt met de reserve van alle verdere actiën;

dat dus daaruit ten duidelijkste blijkt, dat de eischer van den Regter daarvan declaratoire sententia wil uitlokken om zich daardoor te scheppen een grond, waarop, of een instrument, waardoor hij actiën tegen de gedaagde Maatschappij zal kunnen instellen, die hij in zijn belang wenschelijk en nuttig achten zal, — dat de Regter een eisch, die alleen eene zoodanige strekking hebben kan en die zonder die strekking geen effect heeft, ambts-halve verplicht is niet toe te wijzen.”

Arrondissements-rechtbank Utrecht, 11 November 1891, W. 6102: O., dat door eischeres wordt gevorderd dat bij vonnis dezer Rechtbank *nietig en van onwaarde zal worden verklaard* het hierboven omschreven besluit der buitengewone vergadering van aandeelhouders in de Nederlandsche

dat een besluit der algemeene vergadering in strijd met de statuten geen krenking van de rechten van den aandeelhouder oplevert, maar slechts een bedreiging, en dat het Nederlandsche recht aan bedreiging van recht geen actie ver-

Rijnspoorweg-Maatschappij voor zoover daarbij is bepaald bij ontbinding der Maatschappij al aanstonds aan aandeelhouders uit te keeren *f* 284.— op elk aandeel van *f* 240.— en slechts *f* 113.60 op elk aandeel van *f* 96.— en *f* 42.60 op elk aandeel van *f* 36.— met *verbod* om aan dat besluit, voor zooveel de daarin bepaalde uitkeering aan de houders van *volgestorte* aandelen betreft, uitvoering te geven en zulks met *veroordeeling* van gedaagde om aan eischeres *te vergoeden alle kosten, schaden en interessen*, door handelingen in strijd met dit verbod reeds geleden of nog te lijden, nader op te maken bij staat, en wijders te *verstaan en te gelasten*, dat de verdeling van hetgeen gedaagde aan hare aandeelhouders moet uitkeeren, aldus geschiede, dat, na teruggave van het op elk aandeel gestorte bedrag met bijvoeging der van den Staat bedongen rente, het dan resteerende worde uitgekeerd in verhouding van het *getal* aandelen in het kapitaal der gedaagde Maatschappij, dus aan deze eischeres voor elk harer aandelen van *f* 36.— als gestort kapitaal met de van den Staat bedongen rente en $\frac{1}{149933}$ gedeelte in hetgeen boven *f* 30,467,568.— plus rente als voorzegt, wordt uitgekeerd aan de aandeelhouders en met veroordeeling tevens van de gedaagde in de kosten van het geding;

O., dat de eischeres derhalve niet vordert, dat de gedaagde zal worden veroordeeld haar eene opeisbare geldsom van een bepaald bedrag noch ook haar aandeel in een voorloopig voor aandeelhouders beschikbaar gesteld kapitaal uit te keeren, maar dat de Rechtbank de regelen zal vaststellen, volgens welke de verdeling van een nog niet vaststaand saldo, waarnaar de hoegrootheid eerst op een toekomstig tijdstip, na finale afbetaling van alle schulden der gedaagde Maatschappij zal kunnen blijken, tusschen de houders van volgestorte en niet volgestorte aandelen zal moeten plaats hebben, en zal verstaan en gelasten, dat de verdeling alsdan volgens die regelen moet geschieden en dientengevolge ten tijde, waarop die verdeling zal plaats hebben, aan de eischeres voor elke harer aandelen *f* 36.— als gestort kapitaal plus rente over een niet genoemd tijdvak benevens $\frac{1}{149985}$ gedeelte in dit nader te blijken saldo zal worden uitgekeerd;

O., dat het vaststellen van eene wijze van verdeling, welke verbindende zal zijn voor alle aandeelhouders, ook voor die, welke niet in het geding

bindt. De beantwoording dezer vraag ligt op het terrein van het procesrecht; ik volsta dus met deze opvatting als onjuist te verwerpen. De Nederlandsche wet bepaalt het nergens uitdrukkelijk, en uit den aard der rechtsvordering

zijn vertegenwoordigd, niet behoort tot de taak en de competentie der rechterlijke macht, en het zelfs bij art. 12 Algemeene Bepalingen aan den rechter uitdrukkelijk is verboden bij wijze van dergelijke algemeene dispositie of reglement uitspraak te doen in zaken, welke aan zijne beslissing onderworpen zijn, terwijl bovendien zulk eene uitspraak, als niet voor executie vatbaar, eene sententia mere declaratoria zoude opleveren, welke de rechter niet geroepen is te geven;

O., dat de beslissing, dat het bovenvermelde besluit in de buitengewone vergadering van aandeelhouders der gedaagde Maatschappij den 7 Sept. 1889 genomen, zoude zijn nietig en van onwaarde, zonder daaraan vastgeknoopte veroordeeling tot betaling van eene bepaalde geldsom eveneens slechts eene sententia declaratoria zoude opleveren, terwijl het uitvaardigen van een verbod om overeenkomstig dat besluit te handelen, niet alleen op geene enkele wetsbepaling zou steunen, maar bovendien geen doel zou kunnen treffen, omdat daardoor de verbodene handeling niet zou kunnen worden belet, en voor zoover het strekken zou om de gedaagde Maatschappij aansprakelijk te stellen voor de handelingen, door haar in strijd met dat verbod gepleegd, ditzelfde oogmerk reeds bereikt wordt door het aan die Maatschappij namens de eischeres beteekend exploit van den deurwaarder KOCKEN, d.d. 4 Oct. 1890 (behoorlijk geregistreerd);

O., dat door eischeresse niet is gesteld, dat zij reeds door het enkel nemen van dat besluit door de vergadering van aandeelhouders schade heeft geleden, en evenmin, dat aan dit besluit reeds uitvoering zou zijn gegeven; dat eene veroordeeling tot vergoeding van kosten, schaden en interessen, welke wellicht uit een latere handeling van de bestuurders der gedaagde Maatschappij, die misschien niet eenmaal zal plaats hebben, voor de eischeres zouden kunnen voortvloeien, niet te pas komt;

O., dat derhalve, wat er overigens moge zijn van de al of niet gegrondheid der tegen het bewuste besluit der vergadering van aandeelhouders door eischeresse aangevoerde grieven, zij in de vordering, zooals die thans door haar is ingesteld, ambtshalve niet-ontvankelijk moet worden verklaard."

Arrondissements-rechtbank Amsterdam, 25 Mei 1894, *Magazijn van Handelsrecht* 1895 (nieuwe verzameling VII):

volgt het mijns inziens allerminst; ik verwijs naar het bekende werk van FAURE, Deel I, 3de druk, blz. 258—263.

Het algemeene bezwaar tegen de ontvankelijkheid der behandelde actie is, dat de nictig-verklaring van een be-

Aandeelhouders in export-maatschappij Holland (1ste gedaagde) vragen vernietiging v/h. besluit der algemeene vergadering, waarbij een bepaalde opdracht over de liquidatie gedaan werd aan de liquidatrice, Oostenrijksche Overzeesche Handelmaatschappij (2de gedaagde), en veroordeeling van gedaagde sub 2 in hare qualiteit, om die nictig-verklaring, vernietiging en buiten-effect-stelling te hooren uitspreken, te gehengen en gedoogen en voorts ten effecte van dien van het eventueel na afbetaling der schulden van gedaagde sub 1 resteerend batig saldo der liquidatie te verantwoorden aan de aandeelhouders in de gedaagde sub 1 en verdere daartoe krachtens art. 29 der voornoemde statuten gerechtigden in overeenstemming met dat artikel en alzoo in dier voege, dat, voor zoover het actief strekt, na afbetaling der schulden, eerst aan de aandeelhouders sub 1 100 pCt. worde uitgekeerd, met verdeling van het overblijvende op den voet als bij art. 29 is bepaald; — zulks met veroordeeling van de gedaagde sub 2 in privé om bij gebreke van voldoening aan een en ander, immers voor zoover de eischers betreft, te voldoen, aan ieder hunner te vergoeden alle kosten, schaden en interessen, door ieder der eischers ten gevolge dier niet-voldoening gehad en geleden en te hebben en te lijden, nader op te maken bij staat en te vereffenen volgens wet.

O., dat de door eischers gevraagde veroordeelingen van de 1e en van de 2e gedaagde niet strekken respectievelijk tot het doen uitkeeren en nitkeeren van zoodanig bedrag als aan eischers bij liquidatie overeenkomstig de statuten zou toekomen, maar respectievelijk tot het doen liquideeren en het liquideeren overeenkomstig de statuten;

dat die veroordeelingen dus niet gevraagd worden op grond van een beweerd recht der eischers op zoodanige uitkeering als hun bij liquidatie overeenkomstig de statuten zou toekomen, maar integendeel op grond van een aan eischers naar hunne opvatting, toekomend recht op naleving der statuten bij de liquidatie;

dat, ook al aangenomen dat zoodanig recht bestaat, van schending van dat recht eerst sprake kan zijn bij liquidatie in strijd met de statuten (hetgeen eischers niet stellen te hebben plaats gehad), terwijl een besluit tot liquidatie in strijd met de statuten en bereid-verklaring om op zoodanige

sluit der algemeene vergadering zou opleveren een sententia mere declaratoria, en dat de rechter niet geroepen is een dergelijke beslissing te geven. Zeer in het kort wil ik de gegrondheid van dit bezwaar nagaan¹⁾.

Voorop dient gesteld te worden, dat het niet-ontvankelijk-verklaren van den eisch tot nietig-verklaring van een besluit der algemeene vergadering, op grond hiervan, dat het geven eener sententia declaratoria ongeoorloofd is, waar juist daarover zooveel strijd bestaat, zonder bijvoeging van argumenten, eenigszins zonderling is. Wil men het ongeoorloofde eener sententia declaratoria aannemen, dan zal men dit hebben te bewijzen op grond van uitdrukkelijke wetsbepalingen, die haar verbieden. Art. 153 Grondwet en 2 Wet op de Rechterlijke orga-

wijze te liquideeren (het eenige, wat door eischers wordt gesteld), geen krenking, maar slechts bedreiging van bovenbedoeld recht zou opleveren;

dat, daar echter het Nederlandsche recht aan bedreiging van zoodanig recht geen actie verbindt, de door eischers gestelde feiten niet kunnen leiden tot toewijzing der door hen gevraagde veroordeelingen;

dat onder die omstandigheden de toewijzing der gevraagde vernietiging van het besluit der vergadering van aandeelhouders der 1e gedaagde, en de gehenging en gedooging van die nietig-verklaring, zou opleveren eene zuiver uitwijzende beslissing, en deze niet kan worden gegeven, daar de rechtbank in handelszaken alleen geroepen is om uitspraken te geven, die ingrijpen op den vermogenstoestand der partijen onderling."

¹⁾ Nederlandsche litteratuur over dit onderwerp: FAURE, Deel II, 4de druk, blz. 208—210; Jhr. Mr. P. VAN MEEUWEN: „Iets over de zoogenaamde sententia declaratoria in *Themis* 1862, blz. 153—166; Mr. FOCKEMA ANDRÉE: „De sententia declaratoria,” in *Nieuwe Bijdragen voor Rechtsgeleerdheid en Wetgeving*, XXII (1872), blz. 257—299; H. TH. WESTENBERG: „De zoogenaamde sententia declaratoria”, Proefschrift, Leiden, 1882; tegen de toelaatbaarheid der s. d. alleen; FEITH, in *Tijdschrift voor Nederlandsch Recht*, VI, blz. 141.

nisatie, dragen aan de rechterlijke macht de beslissing op in geschillen over privaatrecht. Dat hier een geschil over privaatrecht bestaat, is niet te betwijfelen. De rechter heeft dus ook dit te beoordeelen, tenzij het tegendeel mocht bepaald zijn.

Als argumenten worden aangevoerd:

1°. de sententia declaratoria kan niet gegeven worden, als zijnde niet voor executie vatbaar. Als vanzelf sprekend wordt dan gesteld, dat ieder vonnis voor executie vatbaar moet zijn. Maar waaruit volgt dit, of waar wordt dit uitdrukkelijk bepaald? Een wetsbepaling, die mogelijkheid van executie voorschrijft, bestaat niet, en uit den aard van het vonnis volgt het allerminst. De taak van den rechter is rechtspraak, d. i. hij heeft uit te spreken, wat recht is, onze wet noemt bovendien uitdrukkelijk vonnissen, die niet voor executie vatbaar zijn.

2°. een ander argument wordt gezien in art. 129 Rv. j^o. 53 R. O. De actie tot verkrijging eener sententia declaratoria, zegt men, valt niet onder één der categoriën, in art. 129 Rv. genoemd. Een dergelijke letterknechterij kan niet juist zijn. De onvolledige en onjuiste onderscheiding van art. 129 Rv. mag niet als argument gebezigd worden (Vgl. FAURE, I, 3de druk, blz. 243 en 384);

3°. wordt de Fransche rechtsspreuk „point d'intérêt, point d'action" tegen de sententia declaratoria aangevoerd. Afgezien van de gevaarlijkheid en onjuistheid van het als geldend recht aannemen van een vreemden rechtsregel ¹⁾, bestaat over de beteekenis van deze spreuk zooveel ver-

¹⁾ Vgl. Mr. H. L. DRUCKER, in *Rechtsgeleerd Magazijn*, XXI, blz. 165 e v.

schil van meening ¹⁾, dat het niet aangaat haar als afdoend argument te gebruiken. Neemt men aan, dat voor de ontvankelijkheid eener rechtsvordering meer noodig is dan het bestaan van een recht, meent men, dat de eis cher ook belang moet hebben bij de rechtsvordering ²⁾, zulk een belang is in dit geval zeker aanwezig; het is voor den aandeelhouder van belang, dat uitgemaakt wordt, dat het besluit der algemeene vergadering ongeoorloofd was.

Het bovenstaande moge voldoende zijn om te concluderen, dat de actie tot nietig-verklaring van een besluit niet, als leidende tot een sententia declaratoria, mag afge-
wezen worden, maar dat zij ook naar ons recht geoorloofd is.

Niet elke aandeelhouder zal het besluit, dat met wet of statuten in strijd is, kunnen doen nietig-verklaren; hij, die medegewerkt heeft tot het nemen er van, kan niet later de ongeldigheid er van inroepen; hij, die vóór het besluit gestemd heeft, heeft geen recht meer om de nietig-verklaring er van te vorderen ³⁾. De aandeelhouder kan van zijn recht afstand doen, met eigen wil het opgeven, en dat doet hij door uitdrukkelijk het besluit goed te keuren; maar ook alleen hij, die vóór gestemd heeft, is niet meer ontvankelijk in een eisch tot nietig-verklaring. Men zou kunnen zeggen, dat ook de niet ter vergadering verschenen

¹⁾ Vgl. FAURE, I, 306 e. v.

²⁾ Vgl. vnl. WESTENBERG, blz. 29 e. v.

³⁾ Vgl. „Oberappellationsgericht“, Berlin (1868), in BUSCH's „Archiv“, Band XX, blz. 346: Het kan den aandeelhouder niet geoorloofd zijn: etwaige in Formalitäten begangene Verstosse einstweilen ungerügt hingehen zu lassen, um gelegentlich in späterer Zeit alle damit im Zusammenhange stehenden, ihm missliebigen Akte der Gesellschaftsbehörden als ungültig anzufechten.

aandeelhouder, door zijn wegblijven, tot het nemen van het besluit medewerkt; toch mag hem het recht om nietigverklaring te vorderen niet onthouden worden, want in het wegblijven ligt geen afstand van dit recht¹⁾. Die afstand ligt echter niet alleen in het stemmen voor het besluit, maar kan ook uit andere feiten worden afgeleid. Hij, die weet, dat een genomen besluit in strijd is met wet of statuten, en toch de gevolgen van dit besluit uitdrukkelijk aanvaardt, zal ook niet meer ontvankelijk zijn in een eisch tot nietigverklaring. De algemeene vergadering besluit bijvoorbeeld, dat het deel der winst, dat volgens de statuten in het reservefonds moet gestort worden, niet daaraan, maar aan aandeelhouders zal ten goede komen; een aandeelhouder ontvangt het ongeoorloofde, hoogere dividend, terwijl hij weet, dat dit in strijd met de statuten is vastgesteld. Doordat hij, de onrechtmatigheid van het besluit kennend, de gevolgen er van aanvaardt, verliest hij het recht nietigverklaring van dat besluit te vorderen. Het is namelijk een recht, dat de aandeelhouder in zijn eigen belang uitoefent, en niet wat de Duitschers noemen een Vertretungsrecht, waarbij de individueele aandeelhouder zich opwerpt tot vertegenwoordiger der naamlooze vennootschap, dat hij uitoefent in eigen naam, maar ter behartiging van de belangen van het geheel. Hij bezit het recht nietigverklaring van het besluit te vorderen, ten einde voor zijn eigen belangen te waken; het volgt uit zijn recht

¹⁾ Vgl. ROUSSEAU (voor het Fransche recht), n°. 2386: „Les délibérations irrégulièrement prises contraires aux statuts notamment, pourront être attaquées par les actionnaires qui y ont assisté sans voter les mesures irrégulières, et par les actionnaires absents.”

te verlangen, dat de organen der vennootschap niet handelen in strijd met de statuten; zijn recht is de keerzijde zijner verplichting, de besluiten der algemeene vergadering te eerbiedigen. Maar, als hij het besluit goedkeurt, geeft hij zijn recht op.

Niet voldoende is, dat bij het nemen van het besluit tegen wet of statuten gehandeld wordt; de onwettigheid moet van invloed zijn geweest op het besluit, d. w. z. als het besluit, wanneer niet in strijd met wet of statuten gehandeld was, hetzelfde zou gebleven zijn, kan het niet worden nietig verklaard (bijvoorbeeld niet-stemgerechtigde aandeelhouders hebben medegestemd, maar in zoo kleinen getale, dat het besluit daardoor niet anders is uitgevallen). De eischer zal echter niet hebben te bewijzen, dat de onwettige handeling invloed heeft gehad op het besluit, maar aan de gedaagde, de naamlooze vennootschap, zal het vrij staan, het tegendeel te bewijzen.

De aandeelhouder zal alleen nietig-verklaring van het besluit kunnen vorderen; hij kan den rechter niet vragen een ander besluit voor het onwettige in de plaats te stellen; niet de rechter, maar de algemeene vergadering besluit ¹⁾. Toch is de beteekenis van een vonnis, dat de nietig-verklaring van een besluit der algemeene vergadering uitsprekt, niet te onderschatten. Laten we voor een oogenblik buiten beschouwing die besluiten, welke verhoudingen

¹⁾ Juist is dus dat deel van het vonnis der rechtbank te Utrecht (zie boven), waarin afgewezen wordt de eisch, „dat de rechter zal verstaan en gelasten, dat de verdeling van het saldo bij liquidatie geschiede op een bepaalde wijze”, al zijn de gronden, waarop die afwijzing steunt, niet geheel en al juist.

tot derden betreffen, daar deze niet direct, maar eerst door hun uitvoering door de daartoe bevoegde organen van beteekenis zijn voor die derden; denken we aan die besluiten, die de organen der vennootschap of de aandeelhouders betreffen; bij de nietig-verklaring dezer besluiten gaan tevens alle gevolgen er van te niet; zijn bijvoorbeeld de bestuurders gedechargeerd bij een besluit der algemeene vergadering, dat wordt nietig-verklaard, dan is daarvan het gevolg, dat die decharge niet is verlcend, en dus de verantwoordelijkheid der bestuurders voortduurt.

Is het resultaat, waartoe ik gekomen ben, in overeenstemming met de eischen der practijk? Zeker is het, dat het instellen van een eisch tot nietig-verklaring van een besluit der algemeene vergadering nadeelig kan en meestal zal zijn voor de naamlooze vennootschap. Haar crediet hangt voor een deel af van een geregelden, ordelijken gang van zaken; van het vertrouwen, dat gesteld wordt in het beheer. Dat vertrouwen wordt geschokt, wanneer beweerd wordt, dat de algemeene vergadering een onwettig besluit genomen heeft, en nietig-verklaring daarvan wordt gevorderd ¹⁾. Wordt die actie ingesteld langen tijd na het nemen van het besluit, en wordt ze toegewezen, dan zal dit tot de noodlottigste gevolgen kunnen leiden, en aanleiding geven tot de grootste moeilijkheden. Wettelijke regeling

¹⁾ Al te lichtvaardig zal hiertoe wel niet worden overgegaan, als men aanneemt, dat een ongemotiveerde vordering veelal zal opleveren een onrechtmatige daad, die den eischenden aandeelhouder zal verplichten tot schadevergoeding aan de naamlooze vennootschap (1401 B. W.). Het bedrag der schade, daardoor aan de vennootschap toegebracht, zal, hoewel moeilijk te begrooten, in vele gevallen naar billijkheid, hoog kunnen worden gesteld.

is de eenige weg, om deze nadeelen te bestrijden; het komt mij daarom belangrijk voor, de regeling van dit onderwerp in de Duitse wet in het kort te bespreken.

§ 271: „Ein Beschlusz der Generalversammlung kann wegen Verletzung des Gesetzes oder des Gesellschaftsvertrags im Wege der Klage angefochten werden.

„Die Klage musz binnen einem Monat erhoben werden.

„Zur Anfechtung befugt ist jeder in der Generalversammlung erschienene Aktionär, sofern er gegen den Beschlusz Widerspruch zum Protokoll erklärt hat, und jeder nicht erschienene Aktionär, sofern er zu der Generalversammlung unberechtigter Weise nicht zugelassen worden ist oder sofern er die Anfechtung darauf gründet, dasz die Berufung der Versammlung oder die Ankündigung der Beschluszfassung nicht gehörig erfolgt sei. Eine Anfechtung, die darauf gegründet wird, dasz durch den Beschlusz Abschreibungen oder Rücklagen über das nach dem Gesetze oder nach dem Gesellschaftsvertrage statthafte Masz hinaus angeordnet seien, ist nur zulässig, wenn die Antheile des Aktionärs, oder der Aktionäre, welche die Anfechtungsklage erheben, den zwanzigsten Theil des Grundkapitals erreichen.

„Auszerdem ist der Vorstand, und, sofern der Beschlusz eine Maszregel zum Gegenstande hat, durch deren Ausführung sich die Mitglieder des Vorstandes und des Aufsichtsraths strafbar oder den Gläubigern der Gesellschaft haftbar machen würden, jedes Mitglied des Vorstandes und des Aufsichtsraths zur Anfechtung befugt.“

§ 272: „Die Klage ist gegen die Gesellschaft zu richten. Die Gesellschaft wird durch den Vorstand, sofern dieser

nicht selbst klagt, und durch den Aufsichtsrath vertreten.

Al. 3: „Das Gericht kann auf Verlangen anordnen, dasz der Gesellschaft wegen der ihr drohenden Nachteile von dem klagenden Aktionär Sicherheit zu leisten ist. Art und Höhe der Sicherheit bestimmt das Gericht nach freiem Ermessen“

„Die Erhebung der Klage und der Termin zur mündlichen Verhandlung sind unverzüglich von dem Vorstand in den Gesellschaftsblättern bekannt zu machen.“

§ 273: „So weit der Beschlusz durch rechtskräftiges Urtheil für nichtig erklärt ist, wirkt das Urtheil auch für und gegen die Aktionäre, die nicht Partei sind“

„Für einen durch unbegründete Anfechtung des Beschlusses der Gesellschaft entstehenden Schaden haften ihr die Kläger, welchen eine böslische Handlungsweise zur Last fällt, als Gesamtschuldner.“

De mogelijkheid van nietig-verklaring is aanmerkelijk verminderd. Ten eerste moet de eisch binnen een maand worden ingesteld; een uitstekende bepaling, die de rechtszekerheid zeer bevordert; is na een maand een besluit niet „angefochten“, dan staat zijn geldigheid vast ¹⁾. Verder kan niet elke aandeelhouder deze actie instellen, maar de ter vergadering aanwezige, als hij zich ter vergadering tegen het besluit verklaard heeft; waaruit echter niet volgt, dat hij, die dat gedaan heeft, steeds nietig-verklaring kan eischen. Hij verliest namelijk zijn recht, als hij het besluit goedkeurt, en die goedkeuring kan ook op andere wijze blijken ²⁾.

¹⁾ Behoudens enkele uitzonderingen; zie STAUB, Anm. 14—18 ad § 273.

²⁾ STAUB, Anm. 7 ad § 271.

Zeer goed is, met het oog op het gewoonlijk geringe bezoek der algemeene vergadering, de bepaling dat niet elke niet verschenen aandeelhouder de actie heeft, maar alleen hij, wien de toegang tot de vergadering onrechtmatig is geweigerd, of hij, die zijn actie hierop steunt, dat de vergadering niet behoorlijk is bijeengeroepen, of het onderwerp van het besluit niet behoorlijk is aangekondigd. Toe te juichen is ook de bepaling van de laatste zinsnede van § 271, ontstaan uit de overweging, dat het den individueelen aandeelhouder niet moet geoorloofd zijn, een besluit, dat zoo duidelijk het belang der naamlooze vennootschap beoogt, en waarmede de meerderheid tevreden is, niet-tegenstaande de vermogensnadeelen voor hen persoonlijk er aan verbonden, te doen nietig-verklaren. Ook de directie kan de actie instellen, en in sommige gevallen elk lid van de directie of van het college van commissarissen, allen, ook al zijn zij geen aandeelhouder. Zeer goed is ook de bepaling van § 271, al. 3, dat de rechter, op verlangen der naamlooze vennootschap kan bepalen, dat de eischer zekerheid heeft te stellen voor de schade, die uit het instellen zijner actie dreigt te ontstaan. § 273, al. 1, bepaalt uitdrukkelijk, dat het nietig-verklarend vonnis niet alleen werkt tusschen partijen, maar voor en tegen alle aandeelhouders. 't Is zeer wenschelijk, dat dit uitdrukkelijk in de wet worde bepaald, daar een werking van het vonnis tegenover alle aandeelhouders zonder dat wel niet door ieder als juist zou worden erkend. § 273, al. 2, lijkt mij overbodig, daar mijns inziens de actie uit onrechtmatige daad hier voldoende is. Mocht echter getwijfeld worden over de vraag of het chicaneus instellen eener

actie tot nietig-verklaring een onrechtmatige daad oplevert, dan is het zeer wenschelijk een dergelijke bepaling op te nemen.

II. De aandeelhouder kan het hem toekomende vorderen, of vergoeding eischen der schade, hem door de handelingen der organen toegebracht.

Laten we de besluiten der algemeene vergadering en de handelingen der andere organen afzonderlijk beschouwen.

A. Een besluit der algemeene vergadering kan aan derden geen vermogensnadeel toebrengen, wat eerst geschiedt door de uitvoering er van; anders tegenover aandeelhouders. De algemeene vergadering stelt bijvoorbeeld een lager dividend vast dan waarop de aandeelhouders recht hebben; de aandeelhouder behoeft dan niet te volstaan met nietig-verklaring van dit besluit te vorderen, maar kan de naamlooze vennootschap doen veroordeelen tot uitbetaling van het dividend, dat hem volgens de statuten toekomt. Een besluit der algemeene vergadering kan ook op andere wijze schade toebrengen aan den aandeelhouder. Is de vergadering bevoegd tot het nemen van zoodanig besluit, dan heeft de aandeelhouder zich er bij neer te leggen; is het echter in strijd met wet of statuten, dan kan hij van de vennootschap vergoeding eischen der schade, hem door dat besluit toegebracht¹⁾.

B. Moeilijker is de beantwoording der vraag, welke middelen de aandeelhouder heeft om op te komen tegen handelingen der andere organen, die hem vermogensnadeel toebrengen. Kan de aandeelhouder het schuldige orgaan

¹⁾ Vgl. blz. 33.

of de naamlooze vennootschap of beide aanspreken? Laten we eerst nagaan of de aandeelhouder een vorderingsrecht heeft tegen de bestuurders. ¹⁾

1°. Drie mogelijkheden zijn denkbaar: *a* de wet kent den aandeelhouder een recht tot schadevergoeding tegen de bestuurders toe, of *b* dit recht volgt uit een contractueele verhouding, of *c* uit een door de wet erkenden schadevergoedingsplicht buiten overeenkomst, d. w. z. naar ons recht uit de bepalingen over de onrechtmatige daad.

a. Uit de wet volgt dit recht niet. Het zou gelezen kunnen worden in art. 45, al. 2, W. v. K.: „Indien zij (d. i. bestuurders) eene of andere der bepalingen van de akte of van de nadere veranderingen in de voorwaarden overtreden, zijn zij jegens derden, ieder hoofdelijk en voor het geheel, aansprakelijk voor de schade, welke die derden daardoor hebben geleden.” Een strenge opvatting van het beginsel der rechtspersoonlijkheid, zooals in Duitschland, zou er toe kunnen leiden, het in de letter der wet te lezen. De naamlooze vennootschap, als rechtspersoon, wordt dan beschouwd te zijn een geheel buiten aandeelhouders om bestaand (gefingeerd) wezen; economisch vormen de aandeelhouders wel de vennootschap, maar juridisch is deze geheel van de aandeelhouders afgescheiden. Naar deze opvatting zouden aandeelhouders te brengen zijn onder „derden”. Naar ons recht kan, met het oog op de geschiedenis en den geest der wet, de onjuistheid dezer verklaring van art. 45 niet betwijfeld worden.

¹⁾ Korthedshalve spreek ik alleen van bestuurders, en niet van commissarissen. Voor handelingen van commissarissen gelden dezelfde beginselen.

b. Komt den aandeelhouder dit recht toe uit overeenkomst? Welk karakter deze overeenkomst heeft, is een bekende controverse; bestaat hier lastgeving of dienstbetrekking? ¹⁾ Ik wil er niet op ingaan, haar bespreking is voor dit onderwerp zonder belang.

Twee vragen zijn te beantwoorden. Bestaat er een contractueele verhouding tusschen den individueelen aandeelhouder en de bestuurders? Zoo neen: Bestaat deze alleen tusschen naamlooze vennootschap en bestuurders, kan dan de aandeelhouder de actie der vennootschap instellen?

Welke meening men ook moge hebben over de gevolgen, uit de rechtspersoonlijkheid der naamlooze vennootschap voortvloeiend, een contractueele verhouding tusschen aandeelhouder en bestuurders kan naar mijn meening niet aangenomen worden. Beschouwt men de vennootschap als een wezen, geheel buiten aandeelhouders om bestaande, dan is er natuurlijk geen sprake van. Beschouwt men haar echter als een vereeniging, gevormd door alle aandeelhouders, dan zijn het toch de gezamenlijke aandeelhouders, die de bestuurders aanstellen (art. 44 W. v. K.: de vennootschap), bij meerderheidsbesluit in de algemeene vergadering; en staan dus de bestuurders in contractueele verhouding alleen tot de gezamenlijke aandeelhouders, te zamen den rechtspersoon vormend, en niet tot den individueelen aandeelhouder.

Er is beproefd ²⁾ toch een contractueel recht voor den

¹⁾ Vgl. MOLENGRAAFF: „Leidraad,” blz. 96.

²⁾ GLUNICKE, blz. 46—51; zelf echter verwerpt hij deze constructie.

individueelen aandeelhouder te construeeren en wel op de volgende wijze. De naamlooze vennootschap gaat met de bestuurders een overeenkomst aan, waarbij deze zich verbinden haar belangen behoorlijk te behartigen. Die belangen nu omvatten, volgens GLÜNICKE, zoowel de belangen der vennootschap zelf, als die der individueele aandeelhouders. Heeft nu de vennootschap het recht om ook wegens de schade, aan den individueelen aandeelhouder toegebracht, vergoeding te eischen van de bestuurders, dan is het denkbaar, dat de aandeelhouder uit de overeenkomst het recht ontleeft, voor de hem individueel toegebrachte schade direct vergoeding te eischen. Die overeenkomst zou dan, voor zoover het dit recht van den aandeelhouder betreft, zijn een overeenkomst ten behoeve van derden¹⁾. Het lijkt mij overbodig, deze constructie nader toe te lichten; de artt. 1351, 1353 en 1354 B. W. laten deze uitlegging niet toe. Men wordt verondersteld bedongen te hebben voor zichzelf, en voor zijne erfgenamen en regtverkrijgenden, ten ware het tegendeel uitdrukkelijk bepaald zij, of uit den aard der overeenkomst mogt voortvloeijen (art. 1354). Het zou dus alleen mogelijk zijn, wanneer bij aanstelling der bestuurders deze overeenkomst ten behoeve der aandeelhouders uitdrukkelijk werd vermeld (wat nooit geschiedt), daar het uit den aard der overeenkomst zeker niet volgt. De partijen, d. i. naamlooze vennootschap en bestuurders, bedoelen zeker niet den aandeelhouders een recht te geven, dat voor beiden zoo hinderlijk zou zijn.

Uit contractueele verhouding kan dus alleen de ven-

¹⁾ Zie nadere constructie bij GLÜNICKE, blz. 48 e. v.

nootschap een actie tot schadevergoeding tegen de bestuurders ontleenen. Hoever de verantwoordelijkheid der bestuurders tegenover de vennootschap voor niet behoorlijke vervulling van haar plichten gaat, doet hier niet ter zake; zeker is het, dat zij handelingen kunnen verrichten, die schade toebrengen, welke zij verplicht zijn te vergoeden. Die schade kan worden toegebracht aan de naamlooze vennootschap of aan de aandeelhouders, allen te zamen ¹⁾ of een deel van hen. Uit een handeling, die aandeelhouders schade toebrengt, zonder de vennootschap te treffen, volgt geen verantwoordelijkheid der bestuurders tegenover de vennootschap. Er blijven dus over die handelingen, die schade toebrengen aan de naamlooze vennootschap ²⁾.

Kan nu de individueele aandeelhouder de bestuurders aanspreken tot vergoeding der schade, door de naamlooze vennootschap geleden, d. w. z. kan hij de actie instellen, die aan de vennootschap tegen de bestuurders toekomt? Verschillende theorieën zijn hierover verkondigd, die ik niet uitvoerig wil bespreken; geene lijkt mij juist; steeds werpt de aandeelhouder zich op als vertegenwoordiger der vennootschap; daartoe is hij echter niet gerechtigd. De belangen der vennootschap worden waargenomen door de in de statuten daartoe aangestelde organen; indien deze bevoegdheid aan den individueelen aandeelhouder niet is

¹⁾ Schade, aan alle aandeelhouders toegebracht, behoeft nog geen schade voor de vennootschap te zijn.

²⁾ Niet noodzakelijk is het, dat een handeling, die nadeel toebrengt aan de vennootschap, tevens den aandeelhouder treft; zulk een handeling kan voordelig zijn voor den aandeelhouder, b.v. door een onware balans stijgt de verkoopwaarde der aandelen.

gegeven, dan bezit hij haar niet. Zwijgen de statuten, dan moet aangenomen worden, dat in het algemeen de rechtsvorderingen, aan de naamlooze vennootschap toekomend, worden ingesteld door de bestuurders (arg. ex art. 44 W. v. K.); en wanneer een actie wordt ingesteld tegen de bestuurders, dan door een ander orgaan, in de statuten aangewezen of door een door de algemene vergadering aangewezen vertegenwoordiger. Wordt een aandeelhouder daartoe aangewezen, dan stelt hij de actie in, maar doet dit dan niet in zijn hoedanigheid van aandeelhouder.

c. Er blijft dus alleen over een schadevergoedingsplicht buiten overeenkomst, en wel die uit onrechtmatige daad. Een grondige bespreking van de gevallen, waarin de aandeelhouder op dien grond een actie tot schadevergoeding tegen bestuurders kan instellen, zou vorderen een bespreking van de onrechtmatige daad in het algemeen, die niet op mijn weg ligt. Het volgende worde hier slechts opgemerkt. Een handeling in strijd met wet of statuten levert zeker een onrechtmatige daad op, zoowel wanneer men onrechtmatig noemt een daad, die in strijd is met het subjectieve recht van den benadeelde, daar de aandeelhouder het recht heeft te verlangen, dat de organen der vennootschap niet handelen in strijd met wet of statuten, als wanneer men onrechtmatig noemt een door het objectieve recht verboden daad, daar dan niet alleen een handeling met de wet onrechtmatig is, maar de wet ook wil, dat de regelen, die de vennootschap zichzelf gesteld heeft, worden nageleefd. Slechts hij, die schade heeft geleden door een onrechtmatige daad, kan de vergoeding er van vorderen, en wel alleen van die schade, die hij zelf geleden

heeft; de aandeelhouder kan dus alleen vergoeding vorderen van die schade, die hij persoonlijk geleden heeft, en niet van de schade der naamlooze vennootschap.

Er dient nog opgemerkt te worden, dat niet noodzakelijk alle bestuurders tot schadevergoeding verplicht zijn. Is er meer dan één bestuurder, dan kan het zijn, dat niet allen gezamenlijk hebben gehandeld. De aandeelhouder kan alleen hem of hen aanspreken, die de onrechtmatige handeling verricht hebben.

20. Kan de aandeelhouder van de naamlooze vennootschap vergoeding eischen der schade, hem door een handeling der bestuurders toegebracht?

Hierboven¹⁾ werd den aandeelhouder het recht toegekend te verlangen, dat de vennootschappelijke organen niet in strijd met wet of statuten handelen, en een handeling dier organen, in strijd met wet of statuten verricht, den aandeelhouder niet bindend genoemd, en hem dientengevolge het recht toegekend van zoodanige handeling nietig-verklaring te vorderen.

Maar de aandeelhouder heeft nog een ander recht, uit het eerstgenoemde voortvloeiend. Bij zijn toetreden tot de naamlooze vennootschap, zeide ik, onderwerpt de aandeelhouder zich aan haar organen, voor zoover zij handelen binnen de grenzen hunner bevoegdheid. Tegenover de vennootschap verplicht hij zich, zelfs als die handelingen hem nadeel toebrengen, zich daaraan te onderwerpen; maar aan den anderen kant is de vennootschap tegenover den aandeelhouder verplicht hem te vrijwaren tegen nadeelen,

¹⁾ Zie blz. 9 e. v.

voor hem voortspruitende uit die handelingen, waartoe de organen niet bevoegd zijn, d. w. z. die in strijd met wet of statuten verricht worden. Handelen nu de bestuurders in strijd met wet of statuten, dan kan de aandeelhouder individueel, als zoodanige handeling hem persoonlijk nadeel toebrengt, vergoeding dier schade vorderen van de naamlooze vennootschap ¹⁾.

Wat de verantwoordelijkheid betreft der directie tegenover den individueelen aandeelhouder, vertoont het *Fransche* recht veel overeenstemming met het onze. De Fransche doctrine en jurisprudentie onderscheiden „actions individuelles” en „actions sociales”. De action sociale is de actie der vennootschap tegen de directie, voortvloeiend uit contracteële verhouding (actio mandati); de action individuelle is een actie uit artt. 1382 en 1383 code civil (= 1401, 1402 B. W.), dus uit onrechtmatige daad, en komt toe aan den persoonlijk getroffen aandeelhouder ²⁾. In principe kan de action sociale, als toekomend aan de vennootschap, alleen worden ingesteld door haar wettelijken vertegenwoordiger, en niet door den aandeelhouder. De jurispru-

¹⁾ Ook uit de wetsbepaling over de onrechtmatige daad volgt wellicht een schadevergoedingsplicht der vennootschap tegenover aandeelhouders. De aansprakelijkheid van naamlooze vennootschappen voor onrechtmatige daden harer bestuurders is echter een betwist punt, waarover veel literatuur en jurisprudentie bestaat, dat een zeer uitvoerige bespreking zou vereischen. Ik zal het dus niet behandelen; de belangrijkheid dezer vraag is voor aandeelhouders van minder gewicht dan voor andere personen, die door een onrechtmatige daad van bestuurders eener naamlooze vennootschap schade hebben geleden, daar de eersten, blijkens het bovengezegde, op anderen grond de vennootschap tot vergoeding dier schade kunnen aanspreken; vgl. art. 1403 B. W., al. 3.

²⁾ ROUSSEAU, II, n°. 2264.

dentie heeft echter hierop een uitzondering aangenomen; de individueele aandeelhouder kan de action sociale instellen, ten bate der vennootschap, onder twee voorwaarden: 1°. dat deze actie niet reeds is ingesteld door de vennootschap zelf, d. i. door haar wettelijken vertegenwoordiger, en 2°. dat zij niet is te niet gegaan door een besluit der algemeene vergadering, waarin de directie van haar verantwoordelijkheid wordt ontslagen.

Een bijzondere bepaling is nog art. 17 der wet van 1867: „Des actionnaires représentant le vingtième au moins du capital social, peuvent, dans un intérêt commun, charger à leurs frais un ou plusieurs mandataires de soutenir, tant en demandant qu'en défendant, une action contre les gérants ou contre les membres du conseil de surveillance, et de les représenter, en ce cas, en justice; sans préjudice de l'action que chaque actionnaire peut intenter individuellement en son nom personnel.” Niettegenstaande uit dit artikel duidelijk schijnt te volgen, dat alleen tegen de genoemde personen deze actie kan worden ingesteld, geven enkele schrijvers haar ook aan hen, die willen ageeren tegen bepaalde aandeelhouders¹⁾. Terwijl volgens de doctrine²⁾ deze actie alleen in het belang der vennootschap kan worden ingesteld, geeft de jurisprudentie den aandeelhouders ook de bevoegdheid op deze wijze hun persoonlijke schade te vervolgen, erkent zij dus de gezamenlijke instelling van meerdere actions individuelles.

¹⁾ O. a. LYON, CAEN et RENAULT, II, n°. 831; b.v. tegen aandeelhouders, die een onwettig vastgesteld dividend hebben ontvangen.

²⁾ ROUSSEAU, II, n°. 2705.

Naar Engelsch recht ¹⁾ moet ook onderscheiden worden of de aandeelhouder voor persoonlijk geleden schade vergoeding vraagt of in het belang der vennootschap handelt. In het laatste geval wordt een onderscheiding gemaakt tusschen de handelingen der directie. Deze zijn „acts ultra vires” of „acts intra vires”. Ultra vires zijn die handelingen, die de „directors” niet mogen verrichten, als vallend buiten de rechtsbevoegdheid der vennootschap zelf; wat met het doel der company strijdt, kan zij niet rechtsgeldig verrichten; een zoodanige handeling der directie verbindt de vennootschap niet. Acts ultra vires verbinden de vennootschap tegenover personen, die bona fide met de directie gehandeld hebben, ook ^{en} zijn zij „irregular”, d. i. ook al is de directie er niet toe bevoegd. Tegen acts ultra vires kan de aandeelhouder steeds opkomen, alleen of in verbinding met anderen; tegen acts intra vires but irregular in principe alleen de vennootschap zelf, maar in sommige gevallen ook de aandeelhouder.

Naar Duitsch recht kan de individueele aandeelhouder geen vergoeding eischen van de schade, aan de naamlooze vennootschap toegebracht, noch in eigen naam, noch als vertegenwoordiger der vennootschap, noch uit contractueele verhouding, noch uit onrechtmatige daad ²⁾; hij kan slechts vergoeding vragen van die schade, die hem persoonlijk getroffen heeft en het gevolg is van een onrechtmatige daad ³⁾; voornamelijk dus volgens § 823 Bürgerliches Gesetz-

¹⁾ Zie LINDLEY; speciaal blz. 161—175; 559—574.

²⁾ BACHMANN, blz. 140 e.v.

³⁾ STAUB, Ann. 20 ad § 241.

buch: „Wer vorsätzlich oder fahrlässig das Leben, den Körper, die Gesundheit, die Freiheit, das Eigenthum oder ein sonstiges Recht eines Anderen widerrechtlich verletzt, ist dem Anderen zum Ersatze des daraus entstehenden Schadens verpflichtet.

„Die gleiche Verpflichtung trifft denjenigen, welcher gegen ein den Schutz eines Anderen bezweckendes Gesetz verstößt. Ist nach dem Inhalte des Gesetzes ein Verstos gegen dieses auch ohne Verschulden möglich, so trifft die Ersatzpflicht nur im Falle des Verschuldens ein.“ De Duitsche wet heeft echter in § 268 aan een minderheid van aandeelhouders, wier aandelen een tiende deel van het maatschappelijk kapitaal bedragen, het recht gegeven vergoeding te eischen van de door directie of commissarissen aan de vennootschap toegebrachte schade. Dit is een zoogenaamd minderheidsrecht, waarbij de minderheid optreedt als vertegenwoordiger der vennootschap ¹⁾.

Gaan we ten slotte na, wat het ontwerp der Staatscommissie hierover bepaalt. Art. 96: „Ieder aandeelhouder is gerechtigd, de aansprakelijkheid tot vergoeding van schade, die op een bestuurder of commissaris tegenover de vennootschap rust, voor zijn aandeel tegen dien bestuurder of commissaris te doen gelden, voor zoover niet die schade reeds aan de vennootschap is vergoed.

„Van die bevoegdheid kan geen gebruik gemaakt worden dan na het houden der algemeene vergadering, bestemd ter behandeling der rekening en verantwoording der bestuurders over het jaar, waarin de schade is toegebracht.”

¹⁾ Zie verder § § 268, 269, 270.

Art. 97: „Ook indien de bestuurder of commissaris door een besluit der algemeene vergadering van zijne verbintenis wegens aan de vennootschap toegebrachte schade ontslagen is, is ieder aandeelhouder, die bij de stemming in de algemeene vergadering tot de minderheid heeft behoord en daarvan aanteekening heeft doen houden in het proces-verbaal op de notulen dier vergadering, bevoegd, uiterlijk binnen ééne maand na den dag der vergadering, de in het eerste lid van het vorig artikel bedoelde vordering tegen den bestuurder of commissaris in te stellen.

„Het bewijs, zoowel van de geleden schade als van de aansprakelijkheid daarvoor van den bestuurder of commissaris, rust op den aandeelhouder.” In de Memorie van Toelichting ¹⁾ lezen we, dat, „wat ook het antwoord moet zijn „op de vraag of naar geldend recht de aandeelhouder ooit „bevoegd is tegen bestuurders eener naamlooze vennootschap ter zake van hun beheer eene vordering tot schadevergoeding in te stellen; en of niet veeleer die aansprakelijkheid der bestuurders alleen jegens de vennootschap zelve „bestaat”, het wenschelijk is, dit recht aan den aandeelhouder toe te kennen, „indien slechts ieders vorderingsrecht beperkt „wordt door de verhouding, waarin zijn aandeel tot het „geheele kapitaal der vennootschap staat.”

Het ontwerp volgt in deze het Engelsche en Fransche recht na, in plaats van het Duitsche (dat reeds sinds 1884 een bepaling bevatte, in art. 223, in den geest van het thans geldende Handelsgesetzbuch, § 268). Mij komt het voor beter te zijn het Duitsche recht als voorbeeld te nemen. Is aan

¹⁾ Blz. 110 e. v.

de vennootschap schade toegebracht, dan zal toch zeker wel een minderheid van een tiende gevonden worden, die vergoeding daarvan wil eischen ¹⁾; een regeling als die der Duitsche Wet heeft dit tevens voor, dat bij een actie vergoeding wordt geëischt van de geheele schade der vennootschap, al moge niet onjuist zijn, wat de Memorie van Toelichting zegt, dat „in vele gevallen ook de andere aandeelhouders,” als één de actie van art. 96 instelt, „door zoodanige rechtsvordering gebaat worden, omdat, bij veroordeeling des bestuurders ten behoeve van éenen aandeelhouder, meestal „daarvan het gevolg zal zijn, dat ook de overigen schadevergoeding erlangen” ²⁾. Artikel 97 is, „waar eenmaal het vorderingsrecht van den individueelen aandeelhouder is „erkend” ³⁾, volkomen logisch. Het recht van den aandeelhouder moet niet vervallen, als de algemeene vergadering de bestuurders heeft gedechargeerd, ten minste niet het recht van dien aandeelhouder, die bij het nemen van het besluit tot decharge de voorwaarden van art. 97 heeft in acht genomen.

¹⁾ Het ontwerp kent zulke minderheidsrechten wel; zie b.v. art. 100.

²⁾ Blz. III

HOOFDSTUK III.

Recht op niet-wijzigen der statuten.

In het vorige Hoofdstuk werd de vraag behandeld, welke rechten de aandeelhouder heeft als een orgaan der vennootschap handelt in strijd met de wet of met de statuten. Hier wensch ik de vraag te bespreken, of de aandeelhouder een recht heeft op het ongewijzigd-blijven der statuten, of, van uit een ander gezichtspunt gezien, maar volkomen op hetzelfde neerkomend, of de algemeene vergadering bevoegd is de statuten bij meerderheidsbesluit te wijzigen, en zoo ja, of dan die bevoegdheid zich uitstrekt tot alle bepalingen in de statuten of slechts tot een deel er van.

Deze vraag is in de litteratuur zeer dikwijls behandeld ¹⁾, en, in het buitenland althans, ook vele malen door den rechter beoordeeld. Ons Wetboek van Koophandel geeft

¹⁾ Zie ten onzent GOUDSMIT in „Themis”, 1878; BIEDERLACK in „Themis” 1887, en voornamelijk het proefschrift van G. HIJMANS, door wien verschillende schrijvers worden opgegeven en geciteerd; zie verder vele der in de litteratuur-opgave opgenomen werken.

geen antwoord. Het noemt het woord „statuten” niet, maar spreekt van „akte van oprigting” ¹⁾). Over wijziging dier akte van oprichting handelt het W. v. K. slechts in de artikelen 36, waar gezegd wordt, dat de koninklijke bewilliging ook voor wijzigingen in de akte vereischt is, en 38, waar „aankondiging” ook van wijzigingen wordt voorgeschreven. Uit algemeene rechtsbeginselen en uit de in de bestaande statuten voorkomende bepalingen over wijzigingen zal dus de oplossing dezer vraag moeten afgeleid worden.

Ten eerste kunnen de statuten bijzondere bepalingen bevatten over de wijziging van enkele artikelen, al of niet naast een algemeene bevoegd-verklaring der algemeene vergadering tot statutenwijziging. De artikelen, waarvoor die bijzondere voorschriften zijn gegeven, kunnen dan niet gewijzigd worden dan met in-acht-neming van die voorschriften, of in het geheel niet gewijzigd als dit in de statuten is bepaald. Ook niet langs een omweg zal de algemeene vergadering de bevoegdheid kunnen verkrijgen deze artikelen te wijzigen; de algemeene vergadering, aangenomen dat zij overigens tot wijziging der statuten bevoegd is, zal uit die bevoegdheid niet het recht kunnen afleiden, eerst het artikel, waarin de bijzondere voorwaarden gesteld worden, te wijzigen in dien geest, dat deze bijzondere voorwaarden worden geschrapt, en daarna de bedoelde artikelen te veranderen. De aandeelhouder zal tegen een dergelijk besluit een actie tot nietig-verklaring kunnen instellen. Maar kunnen de overige

¹⁾ Of van „akte” alleen. De akte van oprichting bevat meer dan de statuten.

bepalingen der statuten worden gewijzigd? Bevatten de statuten een algemeene bepaling, waarin de algemeene vergadering tot wijziging der statuten wordt bevoegd verklaard, dan gelden voor de niet uitdrukkelijk genoemde bepalingen de hieronder te behandelen beginselen. Maar hoe is het, als een dergelijke algemeene bepaling ontbreekt? Wordt uitdrukkelijk gezegd, dat slechts de genoemde artikelen voor wijziging vatbaar zijn, dan kunnen de andere artikelen niet worden gewijzigd. In de overige gevallen zal het een vraag van uitlegging zijn. Wordt een bepaald artikel onveranderbaar verklaard, dan mag in het algemeen daaruit afgeleid worden, dat de andere bepalingen, voor zoover de algemeene vergadering in het algemeen bevoegd is, kunnen worden gewijzigd. Wordt, wat wel zelden zal voorkomen, de wijziging van bepaalde artikelen zonder meer toegelaten, daar dunkt mij de bedoeling geweest te zijn, alleen die artikelen voor wijziging vatbaar te verklaren; wordt voor de wijziging dier artikelen een sterke meerderheid vereischt, daar zal in de meeste gevallen mogen worden aangenomen, dat de bedoeling was de andere artikelen met eenvoudige meerderheid te kunnen wijzigen.

Ten tweede is het denkbaar, dat de statuten geen enkele bepaling over wijziging bevatten. Mr. BIEDERLACK zegt ¹⁾, dat in die gevallen „de beantwoording der gestelde vraag „in het geheel niet moeielijk” is. „Laat in reglementen of „statuten, die van het brengen van wijzigingen in hunnen „inhoud niet spreken, eene bepaling voorkomen, welke slechts

¹⁾ Blz. 26

„een ondergeschikt détail van het inwendig beheer betreft, —
 „elke wijziging van dat weinig beteekenende voorschrift, hoe
 „gewenscht, nuttig, redelijk, ja noodzakelijk ook, zal kunnen
 „afstuiten op den onwil of eigenzin van één enkelen deel-
 „hebber.” Ik meen, dat dit antwoord niet door een ieder als
 juist zal worden erkend. Ten onzent heeft reeds Mr. HIJMANS ¹⁾
 de juistheid der meening van Mr. BIEDERLACK betwist. Het
 komt mij voor, dat ook bij stilzwijgen der statuten, niet
 kan worden aangenomen, dat deze in het geheel niet
 kunnen gewijzigd worden. Hoe men over het karakter der
 statuten moge denken, mijns inziens ontbreekt de bevoegd-
 heid tot wijziging niet. Mr. BIEDERLACK zegt, dat geen
 wetsbepaling deze bevoegdheid geeft, en dat deze uit den
 aard der zaak allerminst volgt. Het eerste kan toegegeven
 worden; maar het tweede lijkt mij op zijn minst betwist-
 baar. De aard der naamlooze vennootschap brengt mede,
 dat de meerderheid de leiding van zaken in handen heeft,
 dat niet een minderheid, hetzij chicaneus, hetzij denkend
 in het belang der vennootschap te handelen, haar besluiten
 kan tegenhouden; en voorzeker is een goede gang van
 zaken dikwijls onmogelijk zonder voorafgaande statuten-
 wijziging. Een nadere beschouwing over het rechtskarakter
 der statuten moge aantonen, dat het niet aangaat in dat
 geval elke wijziging der statuten hierom ongeoorloofd te

¹⁾ Blz. 47 e. v.

²⁾ Ook gezaghebbende schrijvers, als ROUSSEAU, n°. 2434, LYON, CAEN
 et RENAULT, n°. 864, en RENAUD, blz. 508, zijn het met Mr. BIEDERLACK
 eens. Mr. HIJMANS gaat voor de „eigenlijke” akte van oprichting met
 Mr. B. mee.

verklaren, omdat een overeenkomst zonder toestemming van alle partijen niet kan gewijzigd worden.

De gangbare leer der Nederlandsche en der oudere buitenlandsche schrijvers is, dat de statuten zijn een overeenkomst. Echter bestaat tusschen hen verschil van meening over de vraag, wie partijen zijn bij deze overeenkomst, tusschen wie zij wordt gesloten. Sommigen meenen, dat de statuten zijn een overeenkomst tusschen de naamlooze vennootschap en de aandeelhouders; anderen zeggen, dat zij zijn een overeenkomst tusschen de oprichters. De eerste meening kan mijns inziens niet juist zijn. Een overeenkomst kan slechts worden aangegaan door personen, natuurlijke of rechtspersonen. Noch wanneer de koninklijke bewilliging wordt aangevraagd op de ontworpen statuten ¹⁾, en eerst na goedkeuring er van de vennootschap wordt opgericht, noch wanneer zij wordt gevraagd op de statuten, nadat de akte van oprichting notarieel verleden is, bestaat de vennootschap op het oogenblik van de vaststelling der statuten ²⁾. In het laatste geval is de vennootschap wel feitelijk opgericht, maar rechtens bestaat zij niet voordat de koninklijke bewilliging is verkregen (art. 36 W. v. K.: „tot stand kan worden gebracht.”)

Ook kan niet aangenomen worden, dat de overeenkomst aangegaan wordt door de aandeelhouders en de op-

¹⁾ De wet spreekt van koninklijke bewilliging op de akte van oprichting of een ontwerp daarvan. Dit is onjuist, tenzij men onder akte van oprichting de statuten versta. De akte, waarbij de vennootschap wordt opgericht, bevat veel meer dan de statuten. Een ontwerp van de akte van oprichting is onzin. De bedoeling is goedkeuring der statuten.

²⁾ Vgl. H. R. 18 Januari 1901, W. 7553.

richters als zaakwaarnemers der op te richten vennootschap. Deze constructie komt mij zeer zonderling voor; zaakwaarneming voor een nog niet bestaand persoon is, zoo niet ondenkbaar, naar onze wet zeker niet geoorloofd ¹⁾.

Zijn de statuten een overeenkomst, dan wordt deze gesloten door de oprichters ²⁾. Ten onzent bestrijdt slechts Mr. HIJMANS deze opvatting. Zijn betoog komt in het kort op het volgende neer. De statuten bestaan uit bepalingen van zeer verschillende aard. Alle schrijvers, die over de statuten gesproken hebben, hebben de bepalingen der statuten in verschillende soorten verdeeld. Er zijn bepalingen omtrent het doel der vennootschap, het kapitaal, het bedrag van deelneming van ieder aandeelhouder, enz., maar ook „Verfassungsartikel”, die regelen, „die voor „een behoorlijke en geregelde beweging in het rechtsverkeer „voor de vennootschap noodzakelijk zijn.” De eerste vormen de „eigenlijke” akte van oprichting, de tweede de „statuten”. Deze bepalingen verschillen niet alleen feitelijk in beteekenis, maar dragen ook een verschillend rechts-

¹⁾ Ook Mr. HIJMANS, blz. 26-27, bestrijdt deze constructie.

²⁾ Vgl. rechtbank Amsterdam, 19 Februari 1892, P. v. J., 1892, n°. 34: De akte van oprichting eener naamlooze vennootschap bevat de overeenkomst tusschen de deelhebbers, die te goeder trouw moet worden ten uitvoer gelegd; 6 April 1900, W. 7489: „O., dat immers de statuten niet anders zijn dan de overeenkomst, waarbij de deelnemers hun wil verklaren omtrent de oprichting der naamlooze vennootschap, en onder meer de verbintenissen vaststellen, uit die deelneming voortspruitende, welke overeenkomst, ingevolge het wettelijk voorschrift, bij de akte van oprichting wordt geconstateerd en bindend is zoowel voor de eerste deelnemers als voor hen, die, later in het maatschappelijk kapitaal deelnemend, hun wil te kennen geven tot de overeenkomst te willen toetreden.”

karakter. De akte van oprichting bevat een overeenkomst, maar de statuten niet. Dat de statuten geen overeenkomst zijn, wordt onder meer hiermee gemotiveerd: „Maar ook „de wijze, waarop de statuten tot stand komen, wijst er „op, dat zij geen contract kunnen zijn. Het geschiedt „dikwijls, dat de gelegenheid om in een naamlooze ven- „nootschap deel te nemen, wordt opengesteld in een „circulaire, die slechts de hoofdtrekken bevat der toe- „komstige statuten, met de mededeeling, dat de volledige „definitieve statuten later zullen worden vastgesteld, na- „tuurlijk op de grondslagen, zooals die in de circulaire „genoemd zijn. Tot deze laatste behooren dan steeds die „bepalingen, die volgens mijn opinie de eigenlijke akte „van oprichting vormen. Dus de „Verfassungsartikel” „worden vastgesteld, *nadat* men is toegetreden, *nadat* „men zich heeft verbonden. Nu stelt art. 1356 B. W. als „eerste vereischte voor een overeenkomst de vrije toe- „stemming van hen, die zich verbinden. De definitieve „vaststelling kan moeilijk anders geschieden dan in een „algemeene vergadering van deelhebbers, en dat dit zou „moeten zijn met eenstemmigheid van alle deelhebbers, „dat het liberum veto hier onbeperkt zou heerschen, is „niet aan te nemen; er zouden in dat geval nooit enige „statuten tot stand kunnen komen, daar het idem velle „idem nolle tot in de kleinste bijzonderheden der statu- „taire voorschriften wel tot de onbereikbare idealen mag „gerekend worden. Men moet dus er toe besluiten, dat „de meerderheid hier den doorslag geeft, en dan behoeft „het geen betoog, dat een bepaling, waarin een gedeelte „der contractanten uitdrukkelijk verklaard heeft *niet* toe

„te stemmen — door er tegen te stemmen — in strijd „is met het begrip overeenkomst.” Hiertegen kan worden ingebracht, dat, wanneer de inschrijving op de aandeelen geopend wordt op een prospectus of circulaire, daarin zeer dikwijls verwezen wordt naar de statuten, door de oprichters reeds vastgesteld, maar niet in den prospectus opgenomen, die op een aangewezen plaats voor een ieder ter lezing liggen of verkrijgbaar zijn. Hij, die op een aandeel inschrijft, kan dus precies weten, wat die statuten bevatten; ziet hij ze niet in, omdat het hem niet interesseert of waarom ook, dan geeft hij door zijn inschrijving te kennen, dat de nadere vaststelling der statuten hem onverschillig is, en dat hij zich, hoe zij ook worden vastgesteld, mits in overeenstemming met het in de circulaire genoemde, verbindt tot het nemen van een aandeel. Maar ook in de gevallen, door Mr. HIJMANS geschetst, onderwerpt de inschrijver zich vrijwillig aan de statuten. De prospectus vermeldt den voornaamsten inhoud er van, de vergadering van inschrijvers kan daaraan niets veranderen; deed zij dit, dan zou de inschrijver niet aan zijn inschrijving gebonden zijn; maar ten aanzien van de andere bepalingen moet hij geacht worden zich te hebben onderworpen aan het besluit der meerderheid; alleen heeft hij zich de bevoegdheid voorbehouden door het uitbrengen van zijn stem ter vergadering invloed uit te oefenen op de nader vast te stellen bepalingen der statuten. Toch is het juist hieruit te concluderen, dat het vaststellen dier statuten niet geschiedt bij een overeenkomst, voldoende aan de vereischten, daarvoor gesteld; maar Mr. HIJMANS had verder moeten gaan en

ook aan de andere bepalingen der statuten het contractueel karakter mochten ontzeggen.

De naamlooze vennootschap berust op de overeenkomst van oprichting; deze is de bron, waaruit de vennootschap ontstaat¹⁾. De oprichters gaan een overeenkomst aan, om gezamenlijk een bepaalde naamlooze vennootschap op te richten, een bepaalde vennootschap, d. i. zij komen overeen, wat het doel der vennootschap zal zijn, welk kapitaal, het bedrag van deelneming van ieder, enz. Zij verbinden zich jegens elkander slechts tot het oprichten van een vennootschap, die die bepaalde eigenschappen zal bezitten. Maar zij doen meer, zij stellen ook de regels vast, volgens welke de vennootschap, eenmaal in het leven geroepen, zal werken, die zeggen welke rechten en verplichtingen de vennootschap zal hebben tegenover de aandeelhouders en omgekeerd, enz., in één woord de statuten. Maar daarom zijn die statuten geen overeenkomst. „Overeenkomst is een door wederzijdsche wilsverklaring „tot stand gekomen overeenstemming van twee of meer „personen, strekkende om tusschen hen eenig vermogens- „rechtelijk gevolg te weeg te brengen” (definitie van ASSER²⁾, vgl. art. 1349 B. W.). Uit de statuten ontstaat geen vermogensrechtelijk gevolg tusschen de oprichters, uit de

¹⁾ Conclusie O. M. arrest H. R., 18 Januari 1901, W. 7553, „Magazijn van Handelsrecht,” XIII, blz. 40 e. v.: „Bij eene n.v. dient men twee zaken wél „van elkander te onderscheiden, namelijk de vennootschap *zelve*, en het *contract*, waarbij zij is opgericht. . . . Het contract toch, waarbij de n.v. is in „het leven getreden, is niet die vennootschap *zelve*. Zij is niet anders dan „de bron, waaruit deze is ontstaan.” Anders H. R., 27 Mei 1898, W. 7128: De n.v. is een overeenkomst tusschen partijen.

²⁾ Handleiding, I, blz. 188.

statuten vloeit tusschen hen geen verbintenis voort. Uit de statuten volgt slechts een rechtsverhouding tusschen den rechtspersoon, de vennootschap, en zijn leden, de aandeelhouders.

Voor deze meening omtrent het rechtskarakter der statuten vind ik steun bij de nieuwere Duitsche schrijvers ¹⁾. De overigens juiste bewering, dat een overeenkomst niet dan met toestemming van alle partijen kan gewijzigd worden, kan dus niet als argument gebezigd worden bij de beantwoording der vraag of, als de statuten zwijgen, de algemeene vergadering bevoegd is deze te wijzigen. Mijns inziens bestaat die bevoegdheid in het algemeen wel, omdat de aandeelhouder geacht moet worden zich aan besluiten tot wijziging der statuten te onderwerpen. Daar de vraag zelf daarom niet van groot belang is, omdat in bijna alle statuten een bepaling voorkomt over statutenwijzigingen, onthoud ik mij van nadere motiveering dezer meening.

Ten derde kan in de statuten een bepaling voorkomen, waarin de algemeene vergadering tot statutenwijziging bevoegd wordt verklaard ²⁾. In dit geval kan, anders dan

¹⁾ Reeds RENAUD (1875), blz. 300—306, ontkennt het contractueel karakter der statuten; de laatste schrijver over dit onderwerp is BACHMANN, die op blz. 57 de statuten noemt: das notwendige Ergebniss der Rechtspersönlichkeit der Aktiengesellschaft.

²⁾ Meestal wordt voor het nemen van een besluit tot wijziging der statuten een grootere meerderheid of een vergadering, waarin een bepaald gedeelte van het kapitaal vertegenwoordigd is, of beide gevorderd; terwijl in het tweede en derde geval meestal, bij onvoldoende opkomst ter eerste vergadering, een tweede wordt competent verklaard, onverschillig hoeveel aandelen er vertegenwoordigd zijn.

in het vorige, geen verschil van meening bestaan over de vraag of de aandeelhouder kan verlangen, dat de statuten onveranderd blijven. Deze verklaren uitdrukkelijk het tegendeel. Toch is het juist deze algemeene bepaling, die de meeste moeilijkheden veroorzaakt, en tot de meeste litteratuur en jurisprudentie geleid heeft.

Hoever gaat in dit geval de bevoegdheid der algemeene vergadering? Kan zij alle bepalingen der statuten wijzigen, of is haar bevoegdheid beperkt tot een deel er van, en waar ligt dan de grens tusschen geoorloofde en niet geoorloofde statutenwijzigingen? Ziedaar de groote moeilijkheid, de vraag, die reeds zoovele pennen in beweging heeft gebracht.

De meest verschillende onderscheidingen tusschen geoorloofde en ongeoorloofde statutenwijzigingen zijn in wetenschap en jurisprudentie gemaakt; de belangrijkste wensch ik in het kort te behandelen.

De meest voorkomende en op het eerste gezicht meest rationeele onderscheiding is die, welke door de Fransche jurisprudentie langzamerhand is ontwikkeld, en thans vrijwel vaststaat ¹⁾. ROUSSEAU ²⁾ geeft haar aldus weer: „Le pouvoir „de modification ne peut s'appliquer qu'à des changements „dans la limite des règles d'administration ou d'organi- „sation, sans altérer les bases constitutives de la société, „de manière à respecter l'essence du pacte social” ³⁾, terwijl

¹⁾ Voornamelijk: Cour de cassation, 30 Mei 1892; DALLOZ, 1893, I, 105. Met een uitvoerige „note” van THALLER.

²⁾ N°. 2435; I, blz. 690.

³⁾ Vgl. art. 59, al. 2, der Belgische wet: „Elle (d. i. de alg. verg.) a, sauf disposition contraire, le droit d'apporter des modifications aux statuts, mais sans pouvoir changer l'objet essentiel de la société.”

een der schrijvers, die meer in het bijzonder dit onderwerp bestudeerd hebben ¹⁾, zegt, dat geoorloofd zijn die statutenwijzigingen, „qui ne changeront pas la société, qui „pourront s'effectuer sans que cette personne morale cesse „de rester elle-même.” Zijn bijna alle schrijvers het over deze onderscheiding eens, bij de toepassing er van ontstaat het grootste verschil van meening. Door enkele wordt bovendien, op het voorbeeld van Duitsche schrijvers, de algemeene vergadering onbevoegd verklaard, in te grijpen in de „droits propres de l'actionnaire.” Maar welke rechten hiertoe zijn te brengen, is, evenals in de Duitsche litteratuur, betwist ²⁾.

Hiermede te vergelijken is de theorie van Mr. GOUDSMIT, die zijn meening als volgt weergeeft ³⁾: „Het komt mij „voor, dat nauwkeurig moeten worden onderscheiden de „essentialia van de substantialia der overeenkomst, m. a. w. „die omstandigheden, welke op het aangaan van het con- „tract van invloed kunnen zijn geweest en zonder welke „waarschijnlijk de deelhebber niet zou togetreden zijn, „van die, welke hem uit den aard der zaak van minder „belang voorkomen, en die zijn wil om aandeel te nemen „niet hebben bepaald.” Is het al moeilijk te beslissen, welke wijziging de vennootschap van aard doet veranderen, welke daarentegen slechts minder ingrijpend is, of, zooals Mr. GOUDSMIT zegt, welke bepaling der statuten een essentielle, welke een substantiale is, hier wordt aan het

¹⁾ BOUSQUET-PONTIÉ, blz. 57.

²⁾ Zie THALLER; CLÉMENT, blz. 61; BOUSQUET-PONTIÉ, blz. 59.

³⁾ „Themis,” 1878, blz. 29.

objectieve criterium een subjectief element toegevoegd ¹⁾, (van invloed kunnen geweest zijn — wil om aandeel te nemen niet hebben bepaald), dat de zekerheid der onderscheiding niet verhoogt ²⁾).

Ook de formule, opgesteld door LEHMANN ³⁾, „dasz ein „Satz des Statutes, der von fundamentaler Wichtigkeit „für den Beitretenden ist, ihm ohne seine Zustimmung „nicht genommen werden darf“, scheen het al of niet geoorloofde van statutenwijzigingen te laten afhangen van het subjectief inzicht van den aandeelhouder, maar uit een later artikel blijkt, dat het volgens LEHMANN hierop aankomt, of de bepaling „wesentlich“ is voor den „Durchschitts-Aktionär“ ⁴⁾.

Mr. BIEDERLACK heeft de statuten in drie bestanddeelen verdeeld, en deze niet gelijkelijk aan de macht der algemeene vergadering ontworpen verklaard. Hij zegt ⁵⁾: „Drie „bestanddeelen, geheel en al verschillend van aard, kunnen „en moeten m. i. bij de beantwoording dezer vraag in de „reglementen of statuten van den rechtspersoon worden „onderscheiden. Daar is *ten eerste* de bepaling, die den „rechtspersoon in het leven roept, hem zelfstandig doet „bestaan en zijn zelfstandig leven constateert, zijn aard „aanwijst, door het omschrijven van zijn doel en zijn

¹⁾ Vgl. BALLOT, in „Revue pratique,” VI, blz. 109: „La modification projetée est impossible pour la majorité, si elle s'applique à l'objet ou aux „forces constitutives de l'entreprise, et si le fait modifié est de ceux sans „lequel l'associé n'aurait pas contracté.”

²⁾ Zie critiek van Mr. BIEDERLACK, „Themis”, 1887, blz. 30.

³⁾ „Archiv für Bürgerliches Recht,” IX, blz. 344.

⁴⁾ „Zeitschrift f. d. g. H.”, 1902, blz. 620.

⁵⁾ Blz. 31.

„werkkring. Daar zijn *ten tweede* de bepalingen, die, „hetzij alleen naar de hoofdlijnen, hetzij ook in tal van „bijzonderheden, het inwendig, eigen, zelfstandig leven „van den rechtspersoon, de wijze, waarop hij zijn goederen „beheert, zijn werkkring vervult, zijn doel najaagt, regelen. „Daar zijn *ten derde* de bepalingen, die vaststellen, welke „geldelijke of andere verplichtingen de deelhebbers recht- „streeks jegens den voortaan een eigen leven en bestaan „voerenden rechtspersoon op zich nemen, en welke rechten „en aanspraken zij rechtstreeks tegenover hem zich voor- „behouden.” De bepalingen der eerste soort kunnen nooit gewijzigd worden. Mr. B. meent, „dat de auteurs hier- „omtrent niet van meening verschillen.” De moeilijkheid bestaat dus slechts bij de bepalingen der tweede en derde soort. Mr. B. zegt dan, dat de algemeene vergadering wel wijziging kan brengen in de bepalingen der tweede, maar niet in die der derde soort. Hoe Mr. B. tot deze conclusie komt, laat ik voor een oogenblik in het midden. In ieder geval moet, wil de onderscheiding als juist kunnen worden aangenomen, de grens tusschen de tweede en de derde categorie vaststaan, maar dit juist is niet zoo. Een voorbeeld kan dit duidelijk aantonen. De bepalingen omtrent het stemrecht behooren zeker tot de tweede soort, omdat daarin mede wordt omschreven „de wijze waarop” de rechtspersoon „zijn goederen beheert, zijn werkkring „vervult, zijn doel najaagt,” maar ook vallen zij onder de omschrijving der bepalingen van de derde soort, omdat zij een recht inhouden, dat de aandeelhouder zich tegenover de vennootschap heeft voorbehouden.

Ook de bovengenoemde theorie van Mr. HIJMANS dient

hier nogmaals besproken te worden. Al kan het verschil in rechtskarakter tusschen de eigenlijke akte van oprichting en de statuten niet juist genoemd worden, het zou kunnen zijn, dat de door hem gemaakte onderscheiding van belang was voor de beoordeeling der bevoegdheid van de algemeene vergadering. Zij is echter, evenals alle andere verdeelingen, vaag en daarom te verwerpen ¹⁾. Welke bepalingen tot de akte van oprichting, welke tot de statuten te brengen zijn, is niet duidelijk. Mr. HIJMANS weet zelf niet altijd of een bepaling tot de eene of de andere categorie behoort. Zoo zegt hij op de eene plaats ²⁾, dat „de bepaling omtrent het doel der vennootschap” behoort tot de akte van oprichting, terwijl elders ³⁾, daar hij de definitie van „statuten” in de wet van 1855 ⁴⁾ gegeven, ook voor de statuten van naamlooze vennootschappen laat gelden, het doel der vereeniging tot de statuten wordt gerekend. Terwijl nu op de eene plaats ⁵⁾ gezegd wordt: „Tot de „verandering van de artikelen der akte, die bevatten het „doel der vennootschap is de algemeene vergadering „niet competent,” volgt uit de beschouwingen omtrent

¹⁾ Mijns inziens mag men haar echter niet verwerpen met het argument, door de rechtbank te Amsterdam in haar vonnis van 6 April 1900, W. 7489, gebezigd, dat zij „geen steun vindt in de geschiedenis der tot-stand-koming der wetsbepalingen, welke slechts de akte van oprichting kennen, zonder te ceniger plaatse van de statuten te spreken.”

²⁾ Blz. 31.

³⁾ Blz. 12.

⁴⁾ Wet van 22 April 1855 (S. n°. 32), tot regeling en beperking der uitoefening van het regt van vereeniging en vergadering, art. 6, al. 2: Die statuten of reglementen bevatten het doel, de grondslagen, den werkkring en de overige regelen der vereeniging.

⁵⁾ Blz. 61.

de beteekenis van „statuten”, dat deze wel kunnen gewijzigd worden, daar Mr. HIJMANS elders ¹⁾ zegt van oordeel te zijn, „dat die artikelen der akte van oprichting, die de „statuten der vennootschap vormen, door de meerderheid „in de algemeene vergadering *steeds* veranderd kunnen „worden, onverschillig of de akte zelf haar die macht toekent of niet.”

Geen der besproken onderscheidingen lijkt mij juist; toch acht ik de macht der algemeene vergadering niet onbegrensd. Voorop stel ik, dat in het algemeen de algemeene vergadering tot wijziging der statuten wordt bevoegd verklaard, dat dus een statutenwijziging geoorloofd is, tenzij zij in strijd mocht zijn met een wetsbepaling of met een rechtsbeginsel, dat, al is het niet in de wet uitgedrukt, als geldend moet worden aangenomen. Ook zij, die de statuten als een overeenkomst beschouwen, moeten van dit standpunt uitgaan, daar de aandeelhouder vooruit zijn toestemming tot wijziging der statuten gegeven heeft ²⁾. Welke wijzigingen der statuten mijns inziens ongeoorloofd zijn, zal blijken uit het volgende.

Ten eerste kan de algemeene vergadering geen inbreuk maken op een beginsel, dat in onze wet niet is neergeschreven, maar toch, als direct uit den aard der naamloze vennootschap voortvloeiend, als juist moet worden

¹⁾ Blz. 54.

²⁾ Bv. Mr. KIST, in „De Economist”, 1872, blz. 473: „Is bij de Statuten „bedongen, dat zij door de algemeene vergadering bij meerderheid van „stemmen kunnen worden gewijzigd, dan geschiedt zoodanige wijziging *volgens de overeenkomst*, dan heeft ieder der vennoten *vooraf reeds zijne toestemming tot de wijziging gegeven.*”

erkend, n. l. dat der gelijke behandeling van alle aandeelhouders. De naamlooze vennootschap is genoemd een vereeniging van kapitalen, in tegenstelling met de maatschap als een vereeniging van personen. Ik laat in het midden, of deze uitdrukking haar karakter goed weergeeft, maar in zoover is zij juist, dat zij terecht uitdrukt, dat bij de naamlooze vennootschap de persoon van den vennoot op den achtergrond raakt, zoo dat alleen het bedrag, waarvoor de vennoot heeft deelgenomen in de vennootschap, de maatstaf is voor zijn rechten en verplichtingen. Een besluit, dat deze relatieve gelijkheid tusschen de aandeelhouders aantast, dat slechts een aandeelhouder of een deel der aandeelhouders treft, kan door de algemeene vergadering niet genomen worden.

Bovendien zal de algemeene vergadering geen inbreuk mogen maken op de onaantastbare rechten van den aandeelhouder. Terwijl elders in dit proefschrift wordt nagegaan, of rechten, die aan alle aandeelhouders toekomen, al of niet als onaantastbaar moeten worden beschouwd, wensch ik hier er slechts op te wijzen, dat de rechten, die aan een deel der aandeelhouders toekomen, onaantastbaar zijn. Al is het juist, dat de algemeene vergadering onder zekere voorwaarden inbreuk kan maken op rechten van alle aandeelhouders, het gaat niet aan de meerderheid de macht te geven, rechten, die als voorrechten aan enkelen gegeven zijn, te wijzigen of op te heffen ¹⁾.

Bevatten de statuten bepalingen, waarin rechten gegeven worden aan niet-aandeelhouders, of juister gezegd, rechten,

¹⁾ Zie Hoofdstuk V, blz. 119.

voor welke het zijn van aandeelhouder geen vereischte is, al kunnen zij aan aandeelhouders toekomen, dan kunnen deze bepalingen door de algemeene vergadering niet gewijzigd worden. Het spreekt vanzelf, dat de algemeene vergadering geen inbreuk kan maken op de rechten van derden, en daarin wordt geen verandering gebracht door het feit, dat zij in de statuten zijn omschreven.

Het spreekt vanzelf, dat een statutenwijziging ongeoorloofd is, die strijdt met een dwingende wetsbepaling. De algemeene vergadering kan den aandeelhouder nooit de verplichting opleggen meer te storten dan het bedrag, waarvoor hij heeft deelgenomen in de vennootschap. Art. 40, al. 2, W. v. K. zegt: „De vennoten of houders dier actiën zijn niet verder aansprakelijk dan voor het volle beloop derzelve.” Dit artikel drukt een der grondbeginselen van de naamlooze vennootschap uit: de beperkte aansprakelijkheid der aandeelhouders. De aandeelhouder heeft zich tegenover de vennootschap verbonden tot de storting van het bedrag van zijn aandeel of aandeelen, maar nam geen andere verplichtingen op zich ¹⁾. Zoo zal ook niet kunnen besloten worden, dat alle of een deel

¹⁾ Waarmede niet gezegd is, dat de oorspronkelijke statuten die verplichting niet kunnen opleggen. In Duitschland bestond de vraag of beetwortel-suikerfabrieken haar aandeelhouders de verplichting konden opleggen bieten te leveren (Rübenlieferungspflicht). Het Handelsgesetzbuch beantwoordt in § 212 deze vraag bevestigend: „Neben den Kapital-einlagen kann im Gesellschaftsvertrage den Aktionären die Verpflichtung zu wiederkehrenden, nicht in Geld bestehenden Leistungen auferlegt werden, sofern die Uebertragung der Antheilsrechte an die Zustimmung der Gesellschaft gebunden ist.” § 276 zegt, dat deze verplichting bij statutenwijziging slechts kan opgelegd worden onder toestemming van alle er door getroffen aandeelhouders.

der aandeelhouders vaste renten zullen ontvangen ¹⁾ (art. 49 W. v. K.). Evenmin kunnen aan één aandeelhouder meer dan zes stemmen worden gegeven ²⁾ (art. 54 W. v. K.).

Ook die statutenwijzigingen zijn ongeoorloofd, die, waren zij mogelijk, de overeenkomst, waarbij de aandeelhouder deelneemt in de vennootschap ³⁾, in strijd zouden doen zijn met art. 1356, 3°, B. W., dat voor elke overeenkomst „een bepaald onderwerp” vereischt. Mr. HIJMANS heeft aan de beteekenis van dit artikel eenige bladzijden ⁴⁾ gewijd, die bespreking verdienen. Schrijver meent, dat bij de beantwoording der vraag, welke bepalingen der „eigenlijke akte van oprichting” niet kunnen worden gewijzigd, „theoretische rechtsbeschouwingen” zonder waarde zijn, maar dat de „eenige maatstaf” is te vinden in „de voorschriften der wet.” Daar hij de akte van oprichting als een overeenkomst beschouwt, acht hij art. 1356 B. W. op haar van toepassing. Al is deze meening niet juist, daar de statuten geen overeenkomst zijn, schrijvers beschouwingen zijn toch van belang, daar het ten onrechte op de akte van oprichting toepasselijk genoemde artikel wel van toepassing is

¹⁾ Zie Hoofdstuk V.

²⁾ Zie Hoofdstuk IV.

³⁾ Volledigheidshalve vermeld ik hier, dat vele nieuwere Duitsche schrijvers ontkennen, dat de aandeelhouder een overeenkomst van deelneming aangaat, maar meenen, dat de deelneming geschiedt bij een „einseitigen Akt” (LEHMANN, Recht der A. G., § 32, blz. 344—358). Ik bespreek deze theorie niet, daar het naar ons recht ernstig wordt betwijfeld of, behalve in de door de wet uitdrukkelijk erkende gevallen, uit een eenzijdige rechtshandeling een verbintenis ontstaan kan, en een bespreking hiervan mij ver buiten de grenzen van mijn onderwerp zou voeren.

⁴⁾ Blz. 59 en v.

op de overeenkomst, tusschen den aandeelhouder en de vennootschap aangegaan. Het onderwerp dezzer overeenkomst moet bepaald zijn. (art. 1356, 3°). Een overeenkomst, waarbij iemand zich verbindt deel te nemen in een naamlooze vennootschap, welker doel willekeurig kan worden gewijzigd, is in strijd met art. 1356. Maar daaruit volgt niet dat de algemeene vergadering niet de geringste wijziging in het doel der vennootschap kan brengen. Het doel moet bepaald zijn, d. i. genoegzaam aangewezen ¹⁾. Maar uit art 1356 volgt niet, dat de algemeene vergadering de bevoegdheid mist in de bepalingen omtrent het doel der vennootschap zoodanige veranderingen te brengen, die de vennootschap niet geheel en al van aard doen veranderen. Wanneer dit het geval zal zijn, is niet in het algemeen te zeggen.

Of een statutenwijziging geoorloofd is, zal slechts voor elk bijzonder geval kunnen beantwoord worden ²⁾.

De bepaling van art. 1356, 3°, wordt nader uitgewerkt o. a. in art. 1369 B. W.: „Eene overeenkomst moet tot onderwerp hebben eene zaak, welke ten minste ten aanzien van hare soort bepaald is.

„De hoeveelheid der zaak kan onzeker zijn, mits die hoeveelheid naderhand kunne worden bepaald of uitgemaakt.” Mr. HIJMANS nu meent, dat, als de algemeene vergadering bevoegd is wijziging te brengen in het recht van den aandeelhouder op dividend ³⁾, de overeenkomst tusschen

¹⁾ DIEPHUIS, X, blz. 402.

²⁾ Vgl. CLÉMENT, n°. 58—65; BOUSQUET-PONTIÉ, blz. 61—66; „Revue critique des sociétés”, 1902, enz., over den strijd in Frankrijk over deze vraag.

³⁾ Zie Hoofdstuk V.

aandeelhouder en vennootschap in strijd is met al. 2 van genoemd artikel. „Een willekeurige vaststelling . . . van de „wijze van winstverdeeling *a posteriori* is dus uitgesloten”¹⁾, omdat „*vanzelf*”²⁾ moet blijken”, welke de „hoeveelheid der „zaak” is. Ik kan de juistheid hier niet van inzien. De aandeelhouder heeft zich verbonden, zich te onderwerpen aan de besluiten der algemeene vergadering, en zoo ook aan de besluiten, die de mate van verdeeling veranderen. Zeker staat dus de „hoeveelheid der zaak” op het oogenblik van het aangaan der overeenkomst niet onveranderlijk vast, maar de wet vordert slechts, dat zij vaststaat op het oogenblik, waarop gepraesteerd moet worden³⁾.

De Belgische wet van 18 Mei 1873 bepaalt in art. 59, al. 2 e. v.: „Elle (d. i. algemeene vergadering) a, sauf disposition contraire, le droit d'apporter des modifications aux statuts, mais sans pouvoir changer l'objet essentiel de la société.

„Lorsqu'il s'agit de délibérer sur des modifications aux statuts, l'assemblée n'est valablement constituée que si les convocations ont mis cet objet à l'ordre du jour, et si ceux qui assistent à la réunion, représentent la moitié au moins du capital social.

„Si cette dernière condition n'est pas remplie, une nouvelle convocation sera nécessaire, et la nouvelle assemblée

¹⁾ Blz. 60.

²⁾ De cursiveering is van Mr. H.

³⁾ LAND, III, 1, blz. 193: „Het is niet noodig, dat de prestatie reeds bij „het sluiten der overeenkomst bepaald is; het is voldoende, indien zij het „naderhand” is, d. i. op het oogenblik, waarop voldaan moet worden.” Vgl. DIEPHUIS, X, blz. 406.

délibrera valablement, quelle que soit la portion du capital représentée par les actionnaires présents.

„Aucune modification n'est admise que si elle réunit les trois quarts des voix.”

Deze regeling verdient geen navolging, de onderscheiding in al. 2 gemaakt, is veel te vaag en veroorzaakt te groote moeilijkheden.

De code fédéral des obligations van 14 Juni 1881 bevat meer uitvoerige bepalingen hierover. Art. 627: „L'assemblée générale ne peut, par un vote de la majorité, priver les actionnaires de droits acquis.

„A moins de dispositions contraires dans les statuts, les décisions par lesquelles la société étend le cercle de ses opérations en y comprenant des affaires analogues, ou le restreint, ou fusionne avec une autre société, ne peuvent être prises que dans une assemblée générale où les deux tiers au moins des actions sont représentés. Si, dans une première assemblée générale, les deux tiers des actions ne sont pas représentés, une seconde assemblée peut être convoquée à trente jours au moins de la première, et les décisions prévues au présent article peuvent y être prises, encore qu'un tiers seulement des actions soit représenté. Au surplus elles ne sont valables qu'après avoir été inscrites sur le registre du commerce.

„La majorité ne peut imposer à la minorité une transformation du but de la société.”

Art. 633: „Les actionnaires ne sont pas tenus de contribuer au delà du montant statutaire de leurs actions, à l'exécution des engagements de la société et à la réalisation de l'objet de l'entreprise.”

Art. 664: „La société anonyme est dissoute:
„2°. Par une décision de l'assemblée générale”

Art. 670, al. 1 en 2: „Le remboursement du capital social aux actionnaires ou la réduction de ce capital ne peut avoir lieu qu'en vertu d'une décision de l'assemblée générale.

„Ce remboursement ou cette réduction ne peut s'opérer que conformément aux règles prescrites pour la répartition de l'actif en cas de dissolution.”

Daarnaast staan de meer algemeene bepalingen van art. „644, al. 3: L'assemblée générale possède seule les „attributions suivantes: 2°. le droit de voter les statuts „et les modifications qu'ils comportent”; en van art. 648: „Sauf disposition contraire de la loi ou des statuts, l'assemblée générale prend ses décisions et fait ses nominations à la majorité absolue des voix des actions représentées.”

Het Deutsche Handelsgesetzbuch bepaalt:

§ 274, al. 1: „Eine Abänderung des Gesellschaftsvertrags kann nur durch die Generalversammlung beschlossen werden. Die Vornahme von Aenderungen, die nur die Fassung betreffen, kan durch Beschlus der Generalversammlung dem Aufsichtsrath übertragen werden.”

§ 275: „In Ermangelung einer anderen Bestimmung des Gesellschaftsvertrags bedürfen die im § 274, Abs. 1, bezeichneten Beschlüsse der Generalversammlung einer Mehrheit, die mindestens drei Viertheile des bei der Beschlussfassung vertretenen Grundkapitals umfasst.

„Für eine Abänderung des Gegenstandes des Unternehmens musz diese Mehrheit erreicht sein; der Gesellschaftsvertrag kan noch andere Erfordernisse aufstellen.

„Soll das bisherige Verhältnisz mehrerer Gattungen von Aktien mit verschiedener Berechtigung zum Nachteil einer Gattung geändert werden, so bedarf es neben dem Beschlusse der Generalversammlung eines in gesonderter Abstimmung gefaszten Beschlusses der benachtheiligten Aktionäre; auf diese Beschluszfassung findet die Vorschrift des Abs. 1 Anwendung. Die Beschluszfassung der benachtheiligten Aktionäre kann nur stattfinden, wenn sie gemäsz § 256, Abs. 2-ausdrücklich unter den Zwecken der Generalversammlung angekündigt worden ist.“ § 276: „Eine Verpflichtung der Aktionäre zu Leistungen der im § 212 bezeichneten Art ¹⁾ kann, sofern sie nicht in dem ursprünglichen Gesellschaftsvertrage vorgesehen ist, nur mit Zustimmung sämtlicher von der Verpflichtung betroffenen Aktionäre begründet werden.“

§ 278 bepaalt, dat een verhooging van het kapitaal door uitgifte van nieuwe aandelen kan besloten worden; terwijl in al. 2, indien er aandelen bestaan, die verschillende rechten geven, een bijzonder besluit der aandeelhouders van elke soort vereischt wordt. Volgens § 288 kan een vermindering van het kapitaal slechts met een meerderheid van drie vierden van het vertegenwoordigd kapitaal worden besloten, terwijl al. 3 eenzelfde voorschrift bevat als § 278, al. 2. § 290 bevat een voorschrift over de vanonwaarde-verklaring van aandelen. § 292 laat ontbinding der vennootschap toe bij een besluit, met eenzelfde meerderheid als in § 288 genomen.

Eigenaardig is het Engelsche recht. Er wordt onder-

¹⁾ „Wiederkehrende, nicht in Geld bestehende Leistungen.“

scheiden tusschen het „memorandum of association”, de grondslagen der vennootschap, en de „articles of association”. Terwijl volgens section 50 der act van 1862 de articles steeds kunnen gewijzigd worden, zijn voor wijziging in het memorandum talrijke bepalingen opgesteld. Vergrooting van kapitaal door uitgifte van nieuwe aandelen, en verhooging van het nominaal bedrag der aandelen kunnen „by a special resolution” ¹⁾ besloten worden (section 12, act. 1862). De act van 1867 laat vermindering van kapitaal onder zekere voorwaarden toe in section 9 e. v., en splitting der aandelen in aandelen van kleiner bedrag in section 21. De act van 1890 bevat bovendien in section 5 uitvoerige voorschriften over wijziging van het doel der vennootschap.

Eigenaardig is ook het Italiaansche Wetboek, dat naast een algemeene bevoegd-verklaring der algemeene vergadering tot statutenwijziging in art. 158, aan den aandeelhouder, die tegen het besluit gestemd heeft, in sommige gevallen het recht geeft zich uit de vennootschap terug te trekken tegen terugbetaling van het bedrag zijner aandelen, in verhouding tot het vermogen der vennootschap volgens de laatste goedgekeurde balans.

Het ontwerp der Staatscommissie bepaalt in art. 71, al. 2 en 3: „Tot het wijzigen der akte zelve is zij (d. i. de algemeene vergadering) alleen dan bevoegd, wanneer haar

¹⁾ Een „special resolution” is een besluit, genomen met een meerderheid van drie vierden der stemgerechtigde deelhebbers in een vergadering, in welke bekendmaking het plan om de verandering voor te stellen, is vermeld, welk besluit bevestigd moet worden in een tweede vergadering, gehouden na veertien dagen en binnen een maand. (section 51, act 1862).

bij de akte deze bevoegdheid uitdrukkelijk is toegekend."

Indien deze bevoegdheid in het algemeen is toegekend, betreft zij alle bepalingen der akte, ook die, welke als de grondslagen der vennootschap moeten worden aangemerkt.

Art. 77, al. 2: „Tot wijziging der akte en tot ontbinding der vennootschap vóór of hare voortzetting na den bepaalden tijd wordt eene meerderheid van twee derden der uitgebrachte stemmen vereischt."

Over vermindering van het kapitaal bevat art. 67 een uitvoerige bepaling: „Een besluit tot vermindering van het kapitaal der vennootschap moet inhouden de redenen, waarop het gegrond is, en aanwijzen de maatregelen, tot uitvoering daarvan te nemen. Het wordt niet uitgevoerd dan drie maanden nadat het door middel der in artikel 49 f bedoelde nieuwsbladen ter openbare kennis is gebracht.

„De schuldeischers der vennootschap kunnen binnen dien termijn tegen het besluit in verzet komen.

„Het besluit wordt door den rechter nietig verklaard, indien het genomen is in strijd met de wet of met de akte, of indien niet blijkt, dat, ook na de vermindering, het kapitaal een voldoende waarborg voor de schuldeischers zal opleveren."

Behoudens de vermindering van het kapitaal, zal dus de algemeene vergadering elke bepaling der statuten kunnen wijzigen, mits niet gehandeld worde in strijd met een der vele bepalingen van dwingend recht, in het ontwerp verspreid ¹⁾; de statuten zullen echter kunnen bepalen, welke artikelen niet kunnen gewijzigd worden,

¹⁾ Zie de artt. 58, 65, 76 en vele andere.

of voor de wijziging van bepaalde artikelen bijzondere voorwaarden stellen ¹⁾. In tegenstelling met Mr. HIJMANS meen ik, dat deze bepaling is toe te juichen. Het is in overeenstemming met de praktijk, de bevoegdheid tot wijziging der statuten zeer ruim op te vatten. Een onderscheiding te maken tusschen de verschillende bepalingen der statuten, die geen verschil van meening omtrent haar beteekenis zou uitsluiten, zou uiterst moeilijk, zoo niet onmogelijk zijn. Voor een onderscheiding in akte van oprichting en statuten, op voorbeeld der Engelsche wet, is dunkt mij geen grond. Uit een practisch oogpunt komt het mij veel juister voor uit te gaan van een onbegrensde bevoegdheid der algemeene vergadering, die alleen beperkt wordt door dwingende wetsbepalingen en bepalingen der statuten, dan, zooals de Engelsche wetgever gedaan heeft, in zake het memorandum of association, bepaalde wijzigingen te veroorloven. Het is natuurlijk mogelijk, dat de meerderheid der aandeelhouders de statuten wijzigt met het doel om de aandeelhouders der minderheid te benadeelen. Maar veel erger is het één enkelen kwaadwilligen aandeelhouder het recht te geven wenschelijke wijzigingen tegen te houden.

¹⁾ M. v. T., blz. 104.

HOOFDSTUK IV.

Recht van deelneming aan de algemeene vergadering.

Hoewel hier gehandeld wordt over het recht tot deelneming aan de algemeene vergadering, en dit, zooals later zal worden aangetoond, niet gelijk is aan, maar uitgebreider dan het stemrecht in de algemeene vergadering, kan, bij het nagaan der geschiedkundige ontwikkeling van het in het opschrift dezer afdeling genoemde recht volstaan worden met de bespreking van het stemrecht, daar eerst in den laatsten tijd tusschen deze beide onderscheiden wordt. Het stemrecht heeft in de Nederlandsche litteratuur een uitvoerige bespreking gevonden in het te Leiden in 1889 verdedigd proefschrift van Mr. D. VAN HOUTEN SZN.¹⁾ De schrijver behandelt ook de geschiedenis van het stemrecht.

Hen, die deze geschiedenis nauwkeurig willen bestudeeren, naar genoemd proefschrift verwijzend, wil ik slechts een kort overzicht hiervan geven. Daar in ons land de eerste naamlooze vennootschappen bestaan hebben, lijkt het mij voldoende alleen de geschiedenis van het stemrecht hier te lande na te gaan.

¹⁾ „Het stemrecht in de naamlooze vennootschap.”

De statuten der oudste naamlooze vennootschappen bevatten veelal bepalingen in zake het stemrecht. Overal is het hoofdelijk, nergens brengt een aandeelhouder meer dan één stem uit; men begreep nog niet juist het karakter der naamlooze vennootschap als vereeniging van kapitalen, waarin niet de persoon, maar het kapitaalsdeel maatgevend moet zijn. Wel vindt men veelal het bezit van een bepaald aantal aandeeleu als vereischte voor het stemrecht gesteld, en dit dus alleen aan de groote belanghebbenden gegeven.

Nog in het begin der negentiende eeuw zijn de bezitters van weinig aandeeleu van het stemrecht uitgesloten, en verzet zich de Regeering niet tegen bepalingen in de statuten, dit voorschrijvend, of wordt, waar ieder aandeelhouder minstens één stem heeft, hierdoor alle macht aan de groote aandeelhouders gegeven, doordat elk aandeel recht geeft op het uitbrengen van één stem. Langzamerhand echter ziet men naamlooze vennootschappen in hare statuten bepalingen opnemen, waarin het aantal uit te brengen stemmen wordt beperkt¹⁾. Over de regeling van het stemrecht ontstaat strijd, evenals in het algemeen in zake de naamlooze vennootschappen, zoo ook hier, tusschen twee richtingen. De eene richting wil zooveel mogelijk vrijheid geven aan de belanghebbenden, de statuten in te richten, zooals zij dat wenschen, de andere, de regeeringspartij, wil die vrijheid aan banden leggen door dwingende wetsvoorschriften. VAN HALL is de voor-

¹⁾ Oudste voorbeeld: Maatschappij van Landbouw en Handel. Staatscourant 11 April 1829.

naamste woordvoerder der eerste richting, VAN LIMBURG STIRUM die der andere¹⁾.

In het jaar 1828 ongeveer²⁾ verandert de Regeering van meening in zake het stemrecht, en begint zij hare bewilliging te onthouden aan statuten, die alleen den grooten aandeelhouders stemrecht geven, en den 1sten December 1833 (*Staatsblad* n°. 60) vaardigt zij een besluit uit, „houdende algemeene voorschriften ten aanzien der „statuten van naamlooze maatschappijen”, waarbij is gevoegd een „Reglement, bevattende algemeene voorschriften, „om te dienen tot leiddraad bij het onderzoek der statuten „van naamlooze maatschappijen”, waarvan art. 15 een bepaling over het stemrecht bevat³⁾.

¹⁾ Zie de titels hunner geschriften in litteratuur-opgave.

²⁾ VAN HALL, blz. VIII.

³⁾ Dit artikel luidt in zijn geheel:

„Er zal byzonder gelet worden op de wijze waarop het stemrecht der „deelhebbers, bij gelegenheid van de jaarlijksche en andere algemeene ver- „gaderingen wordt geregeld.

„Het aantal aandeele, waarvan ieder deelhebber eigenaar of houder is, „zal de maatstaf zijn, waarnaar de stemmen kunnen berekend worden. Er „zal evenwel gezorgd worden, dat een enkel deelhebber geen al te grooten „invloed in de beraadslagingen der vennootschap bekomt.

„Hierin kan op verschillende wijzen worden voorzien, zooals door te „bepalen dat de eigendom van een aandeel regt geven zal tot het uitbrengen „van ééne stem, twee aandeele tot twee en drie of meer aandeele tot „drie stemmen; zoodanig dat niemand meer dan drie stemmen zal mogen „uitbrengen, welk ook het getal zijner aandeele boven de drie mogt zijn.

„Personen echter, welke als gemagtigde van hunne medevennooten op- „treden, zullen zoovele stemmen uitbrengen als waartoe zij, zoo uit eigen „hoofde, als blijkens hunne overgelegde volmagten, namens hunne last- „gevers, zullen blijken geregtigd te zijn.

„Geen lid van het bestuur zal als gemagtigde voor een deelhebber kun- „nen optreden”.

Hoewel de handel sterk tegen dien dwang van regeeringswege protesteerde (zie VAN HALL), ging hetzelfde beginsel over in art. 54 van ons Wetboek van Koophandel, het eenige artikel onzer wet over het stemrecht.

De hoogste macht in de naamlooze vennootschap is de algemeene vergadering van aandeelhouders; al is meestal in de praktijk de beteekenis dier vergaderingen gering en doet de algemeene vergadering niet veel anders dan gehoorzaam de bevelen opvolgen van de directie, die de leiding van zaken in handen heeft, uit juridisch oogpunt zijn het de gezamenlijke deelhebbers in de vennootschap, die de hoogste macht vormen; zij nemen hunne besluiten in een vergadering, die algemeene vergadering (van aandeelhouders) genoemd wordt ¹⁾. In principe zal die algemeene vergadering gevormd worden door alle aandeel-

¹⁾ Onze wet noemt de algemeene vergadering alleen in art. 55: „De bestuurders zijn verplicht eenmaal 's jaars aan de vennoten opgave te doen van de winsten en verliezen door de vennootschap in het afgelopen jaar gehad of geleden.

Die opgave kan geschieden, het zij in eene algemeene vergadering, het zij door de toezending van eenen staat aan iederen vennoot, het zij door eene aan de vennoten aangekondigde ter visie ligging der rekening, gedurende zekeren tijd bij de akte bepaald.” Nergens wordt in onze wet voorgeschreven, dat aandeelhouders hunne besluiten nemen in een algemeene vergadering. Er bestaan dan ook naamlooze vennootschappen, die geen algemeene vergadering van aandeelhouders kennen, waar de aandeelhouders schriftelijk hun stem uitbrengen (hetgeen alleen kan voorkomen bij aandeelen op naam). Juister ware dus dit hoofdstuk te betitelen: recht van den aandeelhouder om mede te werken tot het bestuur der vennootschap. Daar echter in bijna alle naamlooze vennootschappen een algemeene vergadering bestaat, is deze betiteling van weinig belang, te meer daar, wat hier over algemeene vergadering en stemrecht gezegd wordt (zooveel mogelijk) ook van toepassing is, wanneer geen algemeene vergadering voorkomt.

houders. Het wezen der naamlooze vennootschap brengt mede, dat ieder aandeelhouder deel uitmaakt der algemeene vergadering; al moge het misschien wenschelijk zijn de algemeene vergadering niet open te stellen voor den houder van een enkel aandeel, maar alleen voor de groote aandeelhouders, waar de wet zwijgt¹⁾ en de statuten geen bepaling hierover inhouden, zal ieder aandeelhouder tot de algemeene vergadering moeten worden toegelaten. Algemeen wordt dit als juist erkend²⁾.

De naamlooze vennootschap is in tegenstelling met vereenigingen van personen, als b.v. de maatschap, eene vereeniging van kapitalen; waar in een maatschap alle vennoten in beginsel gelijken invloed bezitten, daar moet integendeel bij de naamlooze vennootschap worden aangenomen, dat de invloed van elken deelhebber evenredig is aan het aantal zijner aandeele³⁾. De belangrijkste bevoegdheid van den aandeelhouder in de algemeene vergadering, het stemrecht, moet dus worden toegekend naar verhouding van het aantal aandeele, dat de aandeelhouder bezit. Er moet gelden wat de Duitschers noemen het „Realprinzip”⁴⁾. Onjuist is de meening van hen, die, bij stilzwijgen van wet en statuten, het „Virilprinzip” aannemen, d. i. elken aandeelhouder één stem geven, onverschillig of hij één of meer aandeele bezit⁵⁾.

Zooeven noemde ik het stemrecht de voornaamste

¹⁾ Anders bv. § 252 Hgb. f. d. D. R.

²⁾ Vgl. o. a. VAVASSEUR, II, n°. 899; CLÉMENT, n°. 3.

³⁾ En waar niet alle aandeele van hetzelfde nominaal-bedrag zijn, ook naar verhouding van dit nominaal-bedrag.

⁴⁾ O. a. BACHMANN, blz. 91; LEHMANN: „Arch. f. B. R.”, blz. 363.

⁵⁾ VAVASSEUR, II, n°. 899, CLÉMENT, n°. 3.

bevoegdheid van den aandeelhouder in de algemeene vergadering, en op bladzijde 67 zeide ik, dat het stemrecht niet gelijk is aan het recht tot deelneming aan de algemeene vergadering. Inderdaad omvat dit laatste niet alleen het stemrecht, maar ook het recht om ter vergadering te verschijnen, daar het woord te voeren en voorstellen te doen ¹⁾).

Toch behoeft deelneming aan de algemeene vergadering geen stemrecht mede te brengen; het is zeer goed mogelijk en te verdedigen, dat men den kleinen aandeelhouders wel stemrecht onthoudt, maar hun niet tevens den toegang tot de algemeene vergadering ontzegt ²⁾. In den aard der naamlooze vennootschap ligt, dat ieder aandeelhouder deel uitmaakt der algemeene vergadering; geven de statuten aan de bezitters van weinig aandeelen geen stemrecht, dan mag dus die uitsluiting niet verder worden uitgebreid, zoodat hun ook het verschijnen ter algemeene vergadering geweigerd kan worden. 't Kan echter zijn, dat de statuten, sprekend over het stemrecht alleen, het recht tot deelneming aan de algemeene vergadering tevens bedoelden te beperken; waar die bedoeling evenwel niet duidelijk uit de statuten volgt, zal ook de niet-stemgerechtigde aandeelhouder het recht hebben deel te nemen aan de algemeene vergadering.

¹⁾ Daar de meeste statuten en wetten (zooals ook ons Wetboek van Koophandel) niet over dit recht spreken, en slechts het stemrecht behandelen, en dit ook ongetwijfeld het belangrijkste is, zal in het vervolg veelal alleen van het stemrecht gesproken worden.

²⁾ Vgl. art. 76 ontwerp 1890: „Alle aandeelhouders, ook zij, die volgens de akte geen stemrecht hebben, zijn bevoegd de algemeene vergaderingen bij te wonen en daarin het woord te voeren.”

Moet het stemrecht beschouwd worden als een noodzakelijk uitvloeisel van het lidmaatschap der naamlooze vennootschap? Op deze vraag moet een ontkennend antwoord worden gegeven. Slechts bij stilzwijgen der statuten heeft elk aandeelhouder dit recht, maar niets belet, om, zooals ook zeer dikwijls voorkomt, het tegendeel in de statuten te bepalen, d.w.z. aan kleine aandeelhouders stemrecht te onthouden. Uit den aard der naamlooze vennootschap volgt niet, dat het stemrecht noodzakelijk aan elken aandeelhouder moet worden gegeven, en ook onze wet vordert dit geenszins. De Regcering echter denkt hier anders over, sedert circa 1881¹⁾. Mr. BLES zegt in zijn gids voor oprichters van naamlooze vennootschappen²⁾: „Ieder aandeelhouder moet stemrecht hebben, ook hij, die slechts „één aandeel bezit”. Art. 37 W. v. K. bepaalt, dat de koninklijke bewilliging verleend wordt, „indien de vennootschap niet strijdt met de goede zeden of de openbare orde, en de akte geene bepalingen bevat tegen al hetgeen bij art. 38 tot en met art. 55 is voorgeschreven.” Waarom weigert nu de Regeering statuten goed te keuren, die het bezit van een bepaald aantal aandelen vereischen voor het stemrecht? Eene vennootschap, welker statuten zulk een bepaling bevatten, zal toch wel niet strijden met de goede zeden of de openbare orde. Er zou dus strijd moeten bestaan met een der genoemde artikelen van het Wetboek van Koophandel, en wel met artikel 54, daar dit alleen over het stemrecht spreekt, en het is werkelijk

¹⁾ Volgens VAN HOUTEN blz. 65.

²⁾ Zie titel in litteratuur-opgave, blz. 66.

dit artikel, waarmede de Regeering dergelijke bepalingen der statuten in strijd acht. Maar dit artikel bepaalt niets anders dan een maximum aantal stemmen, door één enkelen aandeelhouder uit te brengen, en laat overigens de statuten geheel vrij in de regeling van het stemrecht; uitsluiting der kleine aandeelhouders kan dus niet in strijd zijn met artikel 54, en is dus geoorloofd ¹⁾).

Ook door statutenwijziging zal zulk een uitsluiting kunnen bepaald worden. Geven de oorspronkelijke statuten elken aandeelhouder stemrecht, bij wijziging der statuten zal kunnen worden bepaald, dat voortaan het bezit van meer dan één aandeel eerst stemrecht zal geven. Een zoodanig besluit valt zeker binnen de bevoegdheid der algemeene vergadering. Een door meerderheidsbesluit onaantastbaar recht van den individueelen aandeelhouder bestaat niet; het stemrecht is slechts uitvloeisel van het lidmaatschap, voor zoover niet anders wordt bepaald ²⁾).

Een andere vraag is het, of de jure constituendo niet een andere meening moet gehuldigd worden. Gaan we eerst na, wat de beide bestaande ontwerpen tot herziening van ons vennootschapsrecht en vreemde wetgevingen over dit onderwerp inhouden. Het ontwerp van den minister JOLLES (van 1871) ³⁾ bepaalt in de eerste zinsnede van artikel 36: „Tenzij de statuten anders bepalen, geeft

¹⁾ Vgl. Mr. DE WITT HAMER, in W. 5616.

²⁾ De Regeering zal evenwel een dergelijke statutenwijziging waarschijnlijk niet goedkeuren.

³⁾ Te vinden in Bijblad tot de Nederl. Staatscourant 1871--72, Bijlagen, blz. 957 e. v., ontwerp met memorie van toelichting; blz. 2214 e. v. voorloopig verslag der commissie van rapporteurs. Na dit verslag werd het ontwerp door de Regeering ingetrokken.

ieder aandeel bevoegdheid tot het uitbrengen van ééne stem", en artikel 72 van het ontwerp der Staatscommissie (van 1890) luidt: „In de algemeene vergadering wordt, indien de aandeelen zijn van gelijk nominaal bedrag, voor elk aandeel ééne stem uitgebracht, en is bij verschil van nominaal bedrag de omvang van het stemrecht aan dat bedrag evenredig", terwijl volgens artikel 118 in de statuten hiervan kan worden afgeweken. Al is de bepaling van het ontwerp 1890 juister, daar het rekening houdt met de mogelijkheid, dat niet alle aandeelen van hetzelfde nominaal bedrag zijn, beide artikelen laten het dwingende voorschrift van artikel 54 W. v. K. vervallen en laten dus de belanghebbenden geheel vrij in de regeling van het stemrecht. Er kan bepaald worden, dat het bezit van meer dan één aandeel vereischte is voor het stemrecht, maar ook wat nu art. 54 voorschrijft, dat een enkel aandelhouder niet meer dan een bepaald aantal stemmen zal kunnen uitbrengen.

Het jongste Wetboek van Koophandel, het „*Handels-gesetzbuch für das Deutsche Reich* van 10 Mei 1897, bepaalt in de eerste drie zinsneden van § 252: „Jede Aktie gewährt das Stimmrecht. Das Stimmrecht wird nach den Aktienbeträgen ausgeübt. Der Gesellschaftsvertrag kann für den Fall, dasz ein Aktionär mehrere Aktien besitzt, die Ausübung des Stimmrechts durch Festsetzung eines Höchstbetrags oder von Abstufungen beschränken" ¹⁾.

¹⁾ De wetten betreffend het recht der naamlooze vennootschappen van de meeste Europeesche landen zijn te vinden (in Fransche vertaling) in het tweede deel van ROUSSEAU. De vertaling is echter niet steeds te vertrouwen.

Voor *Oostenrijk* bepaalt § 43 der Verordnung der Ministerien des Innern, der Finanzen, des Handels, der Justiz und des Ackerbaues vom 20 September 1899 (Aktienregulativ): „Jede Aktie gewährt dem Inhaber eine Stimme, wenn nicht der Gesellschaftsvertrag ein anderes festsetzt.

„Durch das Statut kann festgesetzt werden, dasz nur je eine bestimmte Anzahl von Aktien eine Stimme gewähre. In einem solchen Falle musz jedoch bei einem Aktienkapitale von wenigstens 1,000,000 Kronen und darüber für Aktien, welche zusammen einen Nennbetrag von 10,000 Kronen haben, und, bei einem Aktienkapitale von weniger als 1,000,000 Kronen, für Aktien, deren Nennbetrag zusammen ein Hundertstel des Aktienkapitales beträgt, mindestens eine Stimme zugestanden werden.“

Alinea 3: „Es ist nicht ausgeschlossen, dasz im Statute die Anzahl der einem Aktionär zustehenden Stimmen durch Festsetzung eines Höchstbetrages oder durch Bestimmung von Abstufungen beschränkt werde.

„Wenn Aktien mit verschiedenem Nennbetrage oder verschiedene Gattungen von Aktien ausgegeben werden, ist das Stimmrecht derart zu bestimmen, dasz dem gleichen Theilbetrage des Aktienkapitales ohne Unterschied des Nennbetrages oder der Gattung der einzelnen Aktien das gleiche Stimmrecht zukommt“¹⁾

In *België* geldt artikel 61, alinea 2, der wet van 18 Mei 1873: „Tous les actionnaires ont, nonobstant disposition contraire, mais en se conformant aux règles des statuts, le droit de voter par eux-mêmes ou par mandataire;

¹⁾ Te vinden in „Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht.“ Band 49.

nul ne peut prendre part au vote pour un nombre d'actions dépassant la cinquième partie du nombre des actions émises ou les deux cinquièmes des actions pour lesquelles il est pris part au vote."

Het *Italiaansche* Wetboek van Koophandel, in werking getreden 1 Jan. 1883, bepaalt in art. 157, al. 2: „Ogni socio ha un voto ed ogni azionista ha un voto sino a cinque azioni da lui possidute. L'azionista che possiede più di cinque e sino a cento azioni ha un voto ogni cinque azioni e per quelle che possiede oltre il numero di cento ha un voto ogni venticinque azioni"¹⁾, terwijl volgens alinea 4 van deze bepaling kan worden afgeweken.

Voor *Zwitserland* bepaalt de Code fédéral des obligations, van 14 Juni 1881, in art. 640: „Les actionnaires exercent leur droit de vote dans l'assemblée générale proportionnellement au nombre d'actions qu'ils possèdent. Tout actionnaire, même lorsqu'il ne possède qu'une action, a droit à une voix.

„La société peut limiter, par les statuts, le nombre de voix du porteur de plusieurs actions. En aucun cas, un seul actionnaire ne peut réunir entre ses mains plus du cinquième des droits de vote qui se trouvent représentés dans l'assemblée générale."

Voor *Engeland* bepaalt The Companies Act (1862), in section 52: „In default of any regulations as to voting every member shall have a vote", terwijl wanneer de articles of association" geen daarmede strijdige bepaling

¹⁾ Bij ROUSSEAU is „e per quelle che possiede oltre il numero di cento" ten onrechte vertaald door: „s'il en possède plus de cent." Er staat, dat hij voor elke 25 aandeelen, die hij boven de 100 bezit, één stem uitbrengt.

bevatten, geldt art. 44 van „Table A”¹⁾: „Every member shall have one vote for every share up to ten; he shall have an additional vote for every five shares beyond the first ten up to one hundred, and an additional vote for every ten shares beyond the first hundred shares.”

De *Russische* wet van 21 December 1901²⁾ bepaalt in art. 12: „Tout actionnaire peut assister aux assemblées générales et prendre part à leurs délibérations, soit personnellement, soit par l'intermédiaire de mandataires, actionnaires eux-mêmes

„Les actionnaires qui ne possèdent pas individuellement le nombre d'actions nécessaires à l'exercice du droit de vote, peuvent y accéder pour une ou plusieurs voix, en se groupant en une procuration générale.”

Al deze wetten, behalve de *Russische*, sanctionneeren het juiste beginsel, dat elk aandeelhouder minstens één stem heeft; alleen de *Duitsche*, *Belgische* en *Zwitserse* bepalen dit als dwingend recht, terwijl alle de statuten vrijlaten het stemrecht van den bezitter van meer dan één aandeel naar believen te regelen, behalve de *Belgische* en *Zwitserse* wetten, die een maximum aantal uit te brengen stemmen voorschrijven. De *Engelsche* en *Itali-aansche* wetten bevatten nog bovendien een regeling van het stemrecht van den bezitter van meer dan een aandeel, waarvan de statuten kunnen afwijken.

Mijns inziens is het wenschelijkst de *Duitsche* wet na te volgen. Elk aandeelhouder moet minstens één stem

¹⁾ Table A bevat model-statuten, geldende voor zoover niet anders door de company is vastgesteld.

²⁾ Te vinden in „Revue critique des sociétés,” I, blz. 519 e. v.

hebben, maar dan moet tevens verdwijnen de dwaze bepaling van art. 54 al. 2 W. v. K., dat niemand meer dan 6 stemmen kan uitbrengen. Allereerst is tegen dit artikel in te brengen, dat het een overdreven macht geeft aan de minderheid. De bedoeling van het artikel was de minderheid ¹⁾ tegen willekeur der meerderheid te waarborgen. Men kan over de loffelijkheid dezer bedoeling verschillend denken, men kan het wenschelijk achten, enkelen grooten aandeelhouders niet alle macht in handen te geven, of men kan uitgaan van het standpunt, dat de grootste belanghebbenden den doorslag moeten geven; in ieder geval heeft artikel 54 een veel sterker werking gehad dan de bescherming der minderheid; het heeft ten gevolge, dat de minderheid de meerderheid kan regeeren. Stel een naamlooze vennootschap met een kapitaal, verdeeld in 1000 aandelen; één aandeelhouder bezit b.v. 300 aandelen, een ander 200, een derde en vierde ieder 100, terwijl de overige aandelen onder een groot aantal aandeelhouders verdeeld zijn (een niet zoo ondenkbare hypothese, daar oprichters veelal *de* grooten aandeelhouders zijn). Vier aandeelhouders hebben voor $\frac{7}{10}$ belang bij de naamlooze vennootschap. Toch zullen zij geheel onmachtig zijn hun wil door te zetten, maar zal het een kleine minderheid kunnen zijn, die de macht in handen heeft. In de tweede plaats dient er op gewezen te worden, dat art. 54 op allerlei wijze ontdoken wordt. Een zoo volmaakte wet te verlangen, die geen ontduiking toelaat,

¹⁾ Minderheid en meerderheid beteekent hier de bezitters der minderheid en meerderheid der aandelen.

zou een utopie zijn, maar waar ontduiking regel is, in de beste maatschappijen geschiedt, daar mag wel met klem gevraagd worden of die bepaling zoo heilzaam is, dat het, niettegenstaande de talrijke ontduikingen, wenschelijk is haar te behouden. Het doel der bepaling was, zeide ik, de minderheid tegen de meerderheid te beschermen. Zeker is het denkbaar, dat artikel 54 de minderheid waarborgt tegen voor haar of voor de vennootschap nadeelige besluiten. Neemt de meerderheid besluiten in het nadeel van de aandeelhouders der minderheid alleen, doch in het belang der vennootschap, er is zeker geen reden die besluiten onmogelijk te maken door een bescherming der minderheid; de belangen der vennootschap moeten voorgaan boven die der aandeelhouders, tenzij natuurlijk een dergelijk besluit inbreuk maakt op onaantastbare rechten van den aandeelhouder. Is een besluit in strijd met de belangen der vennootschap, dan is het zeer zeker gewenscht te voorkomen, dat de meerderheid zulk een besluit neemt; maar zal dit wel dikwijls voorkomen? Men zal zeggen, zelfs al kwam het maar zeer zelden voor, een bepaling, die het voorkomt, zou toch wenschelijk zijn. Ik antwoord daarop, dat, afgezien van het bezwaar, dat zij op allerlei wijze ontdoken wordt, zulk een bepaling veel meer de tegenovergestelde werking zal hebben, nl. de minderheid de macht geven besluiten te nemen, in strijd met het belang der vennootschap (of wenschelijke besluiten tegen te houden). Het belang der vennootschap zal zeker in meer gevallen overeenkomen met de belangen der meerderheid, dan met die der minderheid. Zij, die de meeste aandelen bezitten, die het meeste belang bij de vennoot-

schap hebben, zullen veel minder in strijd met de belangen der vennootschap handelen, dan de slechts weinig bij den gang van zaken geïnteresseerden. Het gevolg der bepaling van art. 54 zal dus niet alleen zijn een tyrannie der minderheid over de meerderheid, maar ook een nadeel voor de naamlooze vennootschappen.

Het stemrecht moet dus evenredig zijn aan het geldelijk belang, dat ieder aandeelhouder bij de vennootschap heeft; daar het echter wenschelijk *kan* zijn, één enkelen aandeelhouder niet alle macht te geven, moet het den belanghebbenden vrijstaan in de statuten een maximum aantal stemmen te bepalen, door één enkelen aandeelhouder uit te brengen¹⁾. Ook moet het geoorloofd zijn voor het uitbrengen van elke stem meer dan één, het bezit van een sneller dan het aantal stemmen klimmend (al of niet aan dat aantal evenredig) aantal aandelen te eischen²⁾.

Ik zeide, dat art. 54 op allerlei wijze ontdoken wordt. Eenige middelen wil ik in het kort bespreken.

1°. Het belangrijkste en meest voorkomende middel van ontduiking is de uitgifte van aandelen aan toonder, die wel niet uitgegeven worden alleen met de bedoeling aan art. 54 te ontkomen, maar dit toch ten gevolge hebben. De houder van meer aandelen aan toonder, dan noodig zijn om het maximum aantal stemmen uit te brengen,

¹⁾ Al zal bij aandelen aan toonder deze bepaling van weinig praktische beteekenis zijn; zie hieronder.

²⁾ Zulk een regeling, en speciaal eene, waarbij het aantal vereischte aandelen niet evenredig aan het aantal uit te brengen stemmen klimt, (zooals b.v. art. 44 van Table A) heeft het bezwaar, dat zij toch door het laten optreden van stroomannen (zie hieronder) te ontduiken is.

geeft zijn overige aandelen in handen van andere personen, die in de algemeene vergadering volgens zijn aanwijzingen hun stem uitbrengen (de zoogenaamde stroomannen). Deze wijze van handelen, al is zij in strijd met de bedoeling der wet, is zeer algemeen, men ziet in deze wetsontduiking geen slechte daad; wanneer de wet in strijd is met de werkelijke behoeften van den handel, kan het ook niet ten kwade geduid worden, dat men die slechte wetsbepaling tracht op zijde te zetten. Reeds voor het tot-stand-komen van ons Wetboek van Koophandel werd wel ingezien, dat de bepaling van art. 54 door stroomannen ontdoken kon worden; men vindt hierover reeds gesproken bij VAN LIMBURG STIRUM, die toch de bepaling verdedigt op grond hiervan, dat „zij, die dezelve „zouden willen illusoir maken, zulks niet dan ten koste „eener slechte daad zouden kunnen gedaan krijgen”, en „zulke personen door de beste wettelijke bepalingen zeer „moeielijk kunnen worden verbonden.” Dat tegenwoordig de opinie over deze wetsontduiking geheel anders is, behoeft nauwelijks vermelding, gelet op het veelvuldig voorkomen er van.

Kan een besluit, waartoe stroomannen hebben medegewerkt, worden nietig verklaard? Natuurlijk alleen als zulk een besluit werkelijk strijdt met art. 54 of met de statuten. Nemen we dit voor een oogenblik aan. Dan zal, behalve aan de hierboven behandelde voorwaarden voor de ontvankelijkheid van een actie tot nietigverklaring van een besluit der algemeene vergadering¹⁾, nog aan een

¹⁾ Zie blz. 12 e. v.

andere voorwaarde moeten voldaan zijn. Niet voldoende is, dat stroomannen medegestemd hebben; het besluit moet tot stand gekomen zijn juist door hun medestemmen; slechts dan, wanneer het besluit anders is uitgevallen dan het zou geweest zijn, als geen stroomannen hadden medegestemd ¹⁾. Vast moet dus staan, dat het medestemmen van stroomannen van invloed is geweest op het resultaat der stemming. De bepaling van art. 54 ²⁾ heeft de bedoeling de beslissing te geven, niet aan de natuurlijke meerderheid, maar aan een kunstmatige. Als het besluit, waarbij een aandeelhouder feitelijk meer stemmen uitbracht dan geoorloofd was, gelijk is aan dat, wat die kunstmatige meerderheid zou genomen hebben, dan kan van een besluit in strijd met de wet niet gesproken worden, en kan dus een actie tot nietig-verklaring van dat besluit niet opgaan.

Acht men deze actie onder zekere voorwaarden geoorloofd, dan blijft de vraag of zij veel kans van slagen zal hebben. De eischer toch zal moeten bewijzen, dat er stroomannen ter algemeene vergadering gestemd hebben, wat zeker niet gemakkelijk is. Hij zal echter niet hebben te bewijzen, dat het besluit ten gevolge van hun medestemmen anders is uitgevallen dan zonder dit het geval zou zijn geweest. De gedaagde vennootschap zal zich echter met een beroep daarop kunnen verdedigen, op haar rust het

¹⁾ Vgl. arrest cour de cassation 14 Juli 1873; SIREY 1874, I, 435; DALLOZ 1876, I, 160; vgl. ROUSSEAU, n°. 2387 e. v.

²⁾ Korthedshalve spreek ik verder alleen over strijd met artikel 54 en niet over strijd met de statuten, beide gevallen staan gelijk; het hier gezegde is ook op strijd met de statuten van toepassing.

bewijs van het irrelevanten van het medestemmen der stroomannen.

Maar is deze geheele beschouwing, dat door het laten optreden van stroomannen de wet werkelijk ontdoken wordt en dus een actie tot nietigverklaring als mogelijk is aan te nemen, wel juist? Zeker is de bedoeling van den wetgever geweest te voorkomen, dat een aandeelhouder te veel invloed zou hebben op de besluiten der algemeene vergadering, en is, wanneer een groot aandeelhouder stroomannen voor zich laat optreden, het gevolg dezer handeling, dat hij meer invloed heeft dan de wetgever wilde; maar wordt hier de bepaling der wet overtreden? Ter beantwoording dezer vraag is een kleine uitweiding over het karakter der aandeeleu aan toonder noodzakelijk.

Het aandeel aan toonder is geen toonderpapier in den gewonen zin des woords, geen schuldbekentenis aan toonder, maar toch zijn de algemeene regels over toonderpapier op deze aandeeleu van toepassing¹⁾. Bij het toonderpapier staan twee opvattingen tegenover elkander. De eene theorie, door de meeste Nederlandsche schrijvers gehuldigd²⁾, beschouwt den houder van het papier als schuldeischer. Past men deze leer toe op de toonderaandeeleu, dan is de strooman, die met de aandeeleu van een ander opkomt, als houder der aandeeleu aandeelhouder, en bestaat dus geen strijd met art. 54 W. v. K.

¹⁾ MOLENGRAAFF: „Leiddraad” blz. 90.

²⁾ KIST, II, 2de dr., blz. 361. DIEPHUIS, X, blz. 39 e. v.; LAND: „Wisselrecht,” § 62; COSMAN: „De verbintenissen jegens toonder,” proefschrift 1868, blz. 268 e. v.

Maar als men de andere opvatting deelt, ten onzent door MOLENGRAAFF gehuldigd¹⁾, en door vele buitenlandsche schrijvers aangenomen²⁾, dat niet de houder, maar de eigenaar schuldeischer is, dan moet men tot een ander resultaat komen. Dan is niet de houder van het aandeel aan toonder, aandeelhouder, maar de eigenaar³⁾. Stemrecht heeft dus alleen de eigenaar van het aandeel, dus niet de strooman. Er is dus gestemd door iemand, die geen stemrecht heeft, wat in strijd is met de wet⁴⁾.

Neemt men de opvatting van MOLENGRAAFF aan, dan is een actie tot nietigverklaring van een besluit der algemeene vergadering, gegrond op het medestemmen van stroomannen, mogelijk. Hoe men, deze meening onjuist achtend, op andere wijze het optreden van stroomannen kan bestrijden, wil ik niet bespreken, daar ik het juister acht in de wet aan den invloed van één aandeelhouder geen grens te stellen. Ik wijs slechts op een elders toegepast middel (dat overigens ook weer als onvoldoende is beschouwd): het stellen van een strafrechtelijke bepaling tegen het optreden van stroomannen⁵⁾.

¹⁾ „Leiddraad,” blz. 127.

²⁾ „Buitenlandsche literatuur,” MOLENGRAAFF, blz. 127.

³⁾ Blz. 90.

⁴⁾ Ik wil niet nagaan de veel moeilijker vraag, of den strooman in de algemeene vergadering kan worden tegengeworpen, dat hij geen eigenaar van het aandeel aan toonder is. Die vraag kan zich natuurlijk alleen voordoen voor hen, die niet den houder, maar den eigenaar als aandeelhouder beschouwen. (Uitvoerig besproken door STAUB, Exkurs ad § 224, Anm. 4 en 5; ALEXANDER, blz. 177 e. v.; beiden in ontkennenden zin).

⁵⁾ Frankrijk, wet van 24 Juli 1867, art. 13: „Sont punis de la même „peine” (amende de cinq cents à dix mille francs): „Ceux qui, en se présentant comme propriétaires d'actions ou de coupons d'actions qui ne leur

2°. Ook door het bepalen van een minimum aantal aandeeleu, dat men moet bezitten om tot stemmen gerechtigd te zijn, wordt tegen de bedoeling van art. 54 gehandeld. De rechtmatigheid van een zoodanige bepaling is boven¹⁾ aangetoond. Hetzelfde geldt van het splitsen van aandeeleu, als die deelen geen stemrecht geven.

Het stemrecht is geen door meerderheidsbesluit onaan- tastbaar recht van den aandeelhouder. Door middel van statutenwijziging kan den aandeelhouder zijn stemrecht ontnomen worden. Noch onze wet noch de aard der naamlooze vennootschap eischen het tegenovergestelde¹⁾. In één geval echter is dit niet mogelijk. Het kan zijn, dat niet alle aandeeleu gelijke stembevoegdheid geven, dat er zoogenaamde preferente aandeeleu bestaan, die den houder meer stemmen geven dan de gewone aandeeleu²⁾. De meerderheid der algemeene vergadering zal niet be-

„appartiennent pas, ont créé frauduleusement une majorité factice dans les „assemblées générales;

„ceux qui ont remis les actions pour en faire l'usage frauduleux. Dans „les cas prévus par les deux paragraphes précédents, la peine de l'emprisonnement de quinze jours à six mois peut, en outre, être prononcée.”

België, wet van 18 Mei 1873, art. 131: „Seront punis d'une amende de „50 francs à 10,000 francs ceux qui, en se présentant comme propriétaires „d'actions qui ne leur appartiennent pas, ont, dans une société constituée „sous l'empire de cette loi, pris part au vote d'une assemblée générale „d'actionnaires;

„Ceux qui ont remis les actions pour en faire l'usage frauduleux.”

¹⁾ Blz. 73 e.v.: een zoodanig besluit mag echter niet in strijd zijn met het beginsel der gelijke behandeling van alle aandeelhouders.

²⁾ Zie over de preferente aandeeleu hoofdstuk V, blz. 111 e.v. Daar de preferentie meestal bestaat in preferentie op dividend, wordt voornamelijk bij het recht op dividend over de preferente aandeeleu gesproken.

voegd zijn dit preferente stemrecht zonder toestemming van alle preferente aandeelhouders te ontnemen of te hunnen nadeele te wijzigen. Het recht van den preferenten aandeelhouder is door meerderheidsbesluit onaantastbaar.

Kan het stemrecht door een vertegenwoordiger van den aandeelhouder worden uitgeoefend? Onze wet spreekt over de vertegenwoordiging in art. 54, al. 2, waar slechts bepaald wordt: „Geen bestuurder noch commissaris zal als „gemagtigde bij de stemming optreden.” Een zeer juiste bepaling. Daar bij aandeelhouders in naamlooze vennootschappen meestal weinig liefhebberij bestaat in het bijwonen van algemeene vergaderingen, zou het zeer ongewenscht zijn, dat aandeelhouders een directeur of commissaris tot gemachtigde kozen. De toch al zoo overwegende invloed van directie en commissarissen zou, bij kwade trouw dezer vertegenwoordigers, zonder noodzaak te groot worden ¹⁾.

Uit dit artikel volgt, dat naar onze wet vertegenwoordiging geoorloofd is, en wel niet alleen wettelijke vertegenwoordiging (voogd voor minderjarige, etc.), maar ook vrijwillige vertegenwoordiging. Waar de statuten niet anders bepalen, moet het ieder aandeelhouder vrij staan zich ter algemeene vergadering te doen vertegenwoordigen door een mede-aandeelhouder of door een niet-aandeelhouder ²⁾.

Bchoudens de bepaling van art. 54, al. 2, laat onze wet de statuten volkomen vrij, de vertegenwoordiging te

¹⁾ Vgl. art. 159, al. 2, Italiaansch Wetboek van Koophandel in de vertaling bij ROUSSEAU: Les administrateurs ne pourront être mandataires.

²⁾ Zoo ook ROUSSEAU, n°. 2346.

regelen, en van die vrijheid is ruimschoots gebruik gemaakt. Er kan bepaald worden, dat 1°. alleen aandeelhouders als gemachtigde bij de stemming kunnen optreden; 2°. iedereen gemachtigde kan zijn; 3°. iedereen, behalve de aandeelhouders. Het derde is zoo weinig rationeel, dat ik het nergens gevonden heb; het tweede is de uitdrukkelijke sanctionneering van wat zonder die bepaling toch zou gelden; het eerste heeft het verlangen tot grondslag, niet-aandeeelhouders den toegang tot de algemeene vergadering te ontzeggen. Men vindt dit mijns inziens meest wenschelijke systeem in vele statuten.

Het ontwerp JOLLES bepaalt in art. 36: „Men stemt zoowel bij gemachtigde, als in persoon. Geen bestuurder, voorloopig bestuurder, vereffenaar of commissaris kan als gemachtigde bij de stemming optreden.” Behalve de uitbreiding tot enkele in art. 54 W. v. K. niet genoemde personen zegt art. 36 hetzelfde als ons art. 54, daar het gezegde in de eerste zinsnede ook zonder uitdrukkelijke bepaling rechtens is.

Art. 74 van het ontwerp der Staatscommissie luidt: „De aandeelhouders kunnen zich bij schriftelijke volmacht doen vertegenwoordigen, ook door personen, die zelve geene aandeelhouders zijn.” Wenschelijker lijkt het mij, zooals ik reeds zeide, de vertegenwoordiging door niet-aandeelhouders niet toe te laten, behalve om de boven genoemde reden, ook hierom, omdat het het optreden van stroomannen (zie boven) bemoeilijkt, indien ten minste de statuten een bepaling bevatten, dat een persoon ook als gemachtigde niet meer dan een zeker aantal stemmen zal mogen uitbrengen.

Een dergelijke bepaling werkt tevens eenigszins als correctief tegen den ongunstigen invloed, dien het toelaten van vertegenwoordiging heeft, daar een stem, uitgebracht door een aanwezigen aandeelhouder zelf, meer waarde heeft dan de vóór de beraadslaging reeds bepaalde stem van den gemachtigde¹⁾.

De eisch eener schriftelijke volmacht komt mij voor volkomen juist te zijn²⁾.

Veel komt het voor, dat het bezit van meer dan één aandeel vereischte is voor het stemrecht. Moet in die gevallen toegelaten worden, dat de gezamenlijke houders van een tot het uitbrengen van één stem rechtgevend aantal aandeelen zich doen vertegenwoordigen door een hunner of door een derde? Natuurlijk alleen bij aandeelen op naam kan deze vraag gesteld worden; niets belet den houders van aandeelen aan toonder, hunne aandeelen aan één persoon ter hand te stellen, opdat deze voor hen gezamenlijk stemrecht uitoefene. Bij aandeelen op naam acht ik het niet geoorloofd. Dat het in strijd is met de bedoeling, waarmede de eisch van het bezit van meer dan één aandeel gesteld is, is niet te ontkennen. Bij aandeelen aan toonder zou dit niet voldoende zijn, om tot het ongeoorloofde dezer handelwijze te besluiten; daar oefent hij, die met de aandeelen opkomt, het stemrecht uit alsof hijzelf eigenaar van die aandeelen was³⁾; hier niet,

¹⁾ VAN HOUTEN, blz. 95.

²⁾ Hetzelfde bepaalt § 252 Hgb.: „Das Stimmrecht kann durch einen Bevollmächtigten ausgeübt werden. Für die Vollmacht ist die schriftliche Form erforderlich und genügend.“

³⁾ Ten minste, als men de gangbare leer over het toonderpapier huldigt.

eigenaar der aandeeleu op naam is niet hij, die met de aandeeleu opkomt, de vennootschap kan weigeren hem als stemgerechtigde te erkennen.

Bij aanneming van het beginsel, dat ieder aandeel een stem geeft, vervalt deze vraag; gaat men echter niet zoo ver, dan verdient het overweging of het niet wenschelijk is in de wet uitdrukkelijk een dergelijke vertegenwoordiging, althans door een der betrokken aandeelhouders, toe te laten, zooals in Frankrijk, waar zij ook niet geoorloofd was¹⁾, door de wet van 1893 is geschied. Art. 4 dezer wet luidt: „Tous propriétaires d'un nombre d'actions inférieur à celui déterminé pour être admis dans l'assemblée pourront se réunir pour former le nombre nécessaire et se faire représenter par l'un d'eux.”

Vermelding verdient nog § 252, alinea 3, Handelsgesetzbuch für das Deutsche Reich: „Wer durch die Beschlussfassung entlastet oder von einer Verpflichtung befreit werden soll, hat hierbei kein Stimmrecht und darf ein solches auch nicht für Andere ausüben. Dasselbe gilt von einer Beschlussfassung, welche die Vornahme eines Rechtsgeschäfts mit einem Aktionär oder die Einleitung oder Erledigung eines Rechtsstreits zwischen ihm und der Gesellschaft betrifft.” Een dergelijke bepaling moet bij een herziening onzer wet opgenomen worden. Niet voldoende is artikel 75 van het ontwerp der Staatscommissie: „Voor de aandeeleu van commissarissen en bestuurders mag geene stem worden uitgebracht, wanneer het zaken

¹⁾ VAVASSEUR, II, n°. 905.

geldt, waarbij zij in die hoedanigheid persoonlijk belang hebben." Ook de aandeelhouder, geen bestuurder of commissaris zijnde, moet geen stemrecht hebben, wanneer tusschen hem en de naamlooze vennootschap een overeenkomst wordt gesloten.

De aandeelhouder heeft slechts stemrecht voor zoover de statuten niet het tegendeel bepalen, en uit die vrijheid van regeling van het stemrecht volgt, dat het geoorloofd is in de statuten te bepalen, dat men gedurende een zekeren tijd eigenaar moet zijn van een aandeel op naam, om tot stemmen gerechtigd te zijn. Bij aandeelelen aan toonder is dit niet mogelijk, daar de eigenaar niet bekend is, en dus niet nagegaan kan worden hoe lang hij, die ter vergadering met die aandeelelen opkomt, eigenaar daarvan is. Een andere bepaling kan echter voor die aandeelelen dezelfde werking hebben, nl. die, waarin voorgeschreven wordt, dat houders van aandeelelen aan toonder hunne aandeelelen eenigen tijd vóór de algemeene vergadering moeten deponeren ten kantore der vennootschap of op een b.v. door commissarissen aan te wijzen plaats, terwijl dan een reçu wordt afgegeven. Wordt dit reçu niet vertoond, dan kan de toegang tot de algemeene vergadering geweigerd worden¹⁾.

¹⁾ Vgl. ROUSSEAU, n°. 2350.

HOOFDSTUK V.

Recht op dividend.

Onder recht op dividend verstaat men het recht van den aandeelhouder op een evenredig deel van de zuivere winst, die, naar wet, statuten of besluit der daartoe in de naamlooze vennootschap bevoegde macht, jaarlijks ¹⁾ onder aandeelhouders verdeeld wordt.

Ontegenzegglijk is dit het belangrijkste recht van den aandeelhouder. Men neemt deel in een naamlooze vennootschap, met het doel om winst te behalen. Hem, die aandeelhouder wordt, mag het onverschillig zijn, of hij het recht heeft door het uitbrengen van zijn stem zijn invloed te doen gelden op den gang van het bedrijf, altijd zal hij het oog hebben op geld verdienen, op het behalen van winst.

In den tijd der eerste naamlooze vennootschappen, in den tijd der groote Reederijen, was het dividend in zijn tegenwoordige gedaante nog niet bekend. Een vast kapitaal was er niet; het veranderde met elke reis; eerst toen een vast kapitaal ontstond, werden de uitdeelingen meer gelijk aan de tegenwoordige dividenden. Men begon te begrijpen, dat van uitdeelingen geen sprake kon zijn als niet het

¹⁾ Zie blz. 95, noot 3.

kapitaal in zijn geheel aanwezig was. Eerst werd om de tien jaren een rekening overgelegd; langzamerhand vermindert die termijn, totdat hij algemeen op een jaar bepaald wordt, waaruit volgde, dat de dividenden meer en meer jaarlijks verdeeld werden. Terwijl oorspronkelijk alle winst onder aandeelhouders verdeeld werd, wordt langzamerhand een deel der winst tot andere doeleinden gebruikt, tot het vormen van een reservefonds, en wordt het vaststellen van het dividend aan vaste organen der naamlooze vennootschap overgelaten. De uitdeelingen, oorspronkelijk ook in natura plaats grijpend, geschieden meer en meer, en ten slotte uitsluitend in geld¹⁾.

De code de commerce bevatte geen artikelen over het dividend; de eerste bepalingen vindt men in het Reglement van 1833²⁾, waarvan artikel 4³⁾ de vorming van een

¹⁾ Over de geschiedkundige ontwikkeling van het dividend uitvoerig: LEHMANN: „Die geschichtliche Entwicklung des Aktienrechts.“ 1895.

²⁾ Zie: Hoofdstuk IV, blz. 69.

³⁾ Art. 4: „Ten einde, ingeval van oogenblikkelijke behoefte, de kas tijdelijk te ondersteunen en de gedwongene ontbinding der maatschappij, in art. 3 bedoeld, zoo mogelijk te voorkomen, mitsgaders aan dezelve meerdere vastheid en crediet bij te zetten, zal, behoudens de bepaling bij het tweede gedeelte van art. 6 hier navolgende gemaakt, worden toegestaan, dat de akte van oprigting doelmatige bepalingen inhoudende omtrent de instelling van een reservefonds, te vinden uit de zuivere winsten, welke de handelingen der maatschappij zullen opleveren, en welk reservefonds als geen eigenlijk gedeelte van het kapitaal der maatschappij uitmakende, steeds afgezonderd van de kas der maatschappij zal moeten worden gehouden.“

„Het bedrag van dit reservefonds zal, in evenredigheid van het kapitaal der maatschappij en in verhouding tot de meerdere of mindere kansen van verlies, moeten worden vastgesteld.

„Bijaldien het reservefonds mogt zijn aangesproken worden, zal hetzelfde uit de later te verkrijgen winsten wederom moeten worden aange-

reservefonds voorschreef¹⁾ en artikel 5 een definitie geeft van wat als winst te beschouwen is, die zelfs te dien tijde niet door iedereen voor juist werd gehouden²⁾.

Ons Wetboek van Koophandel spreekt over het dividend alleen in artikel 49: „Bij de akte mogen geene vaste renten worden bedongen. De uitdeelingen geschieden uit de inkomsten, na aftrek van alle de uitgaven.

„Er kan echter worden overeengekomen, dat die uitdeelingen niet meer dan zekere hoeveelheid zullen bedragen”, en indirect in art. 55, alinea 1: „De bestuurders zijn verplicht eenmaal 'sjaars aan de vennoten opgave te doen van de winsten en verliezen door de vennootschap in het afgelopen jaar gehad of geleden”³⁾.

vuld, op gelijke wijze als ten opzichte van de oorspronkelijke daarstelling van deze inrigting in de maatschappelijke akte zal wezen bepaald”.

Art. 5: „Onder winsten van de maatschappij moeten worden verstaan alle baten of inkomsten van dezelve, uit welken hoofde ook voortgesproten, na aftrek van alle uitgaven, van welken aard die ook zouden mogen wezen. Derhalve zal bij de akte van oprigting geene splitsing van de inkomsten ten behoeve der aandeelhouders kunnen worden bedongen”.

Art. 6: „De uitbetaling van vaste renten, als onbestaanbaar met den aard en de strekking eener naamlooze maatschappij, kan alsmede bij de statuten niet worden bedongen.

„Er kan evenwel worden bepaald, dat bijaldien de winsten minder dan vijf ten honderd van het reeds gefourneerde kapitaal mogten bedragen, de geheele som onder de aandeelhouders zal worden verdeeld.”

¹⁾ Of de Regeering hiertoe bevoegd was, wordt in het midden gelaten. VAN HALL op bladzijde 157 e.v. bestrijdt de bevoegdheid der Regeering.

²⁾ VAN HALL, blz. 158.

³⁾ Vgl. ook art. 48: „Ten einde de ontbinding, in voege voorschreven, te voorkomen, zal de akte bepalingen kunnen bevatten, tot het oprichten eener reservekas, waaruit de ontbrekende penningen geheel of gedeeltelijk kunnen worden aangevuld.

Alleen de winst kan als dividend onder de aandeelhouders verdeeld worden. Artikel 49 W. v. K. bepaalt dit, al is het op gebrekkige wijze. De uitdeelingen (dividend) geschieden uit het voordeelige verschil tusschen activa en passiva. Activa worden gevormd door het vermogen der naamlooze vennootschap (eigendommen, vorderingen, enz.); passiva zijn de verplichtingen der vennootschap „zoowel tegenover derden als tegenover zichzelf”¹⁾ (kapitaal, enz.)²⁾.

Daar alleen de winst mag verdeeld worden, is het van belang na te gaan, welken invloed verliezen, na afloop van het jaar³⁾, waarover het dividend moet uitgekeerd worden, op dat dividend hebben. Die verliezen kunnen bekend zijn voor de vaststelling van het dividend, of eerst daarna bekend worden; eerst na de vaststelling bekend wordende verliezen kunnen geen invloed hebben op het recht van den aandeelhouder zijn evenredig deel in de winst op te vorderen. Met de vaststelling is zijn recht een gewoon vorderingsrecht geworden, dat hij vervolgen kan, onafhankelijk van latere verliezen. Maar hebben vóór de vaststelling bekend geworden verliezen invloed op het

1) Woorden van Mr. VISSER, blz. 66.

2) Een nadere omschrijving van wat activa en passiva zijn, en wat dien-tengevolge als winst is te beschouwen, wil ik niet geven; het is voor mijn doel niet noodzakelijk, en overigens in onze litteratuur op uitnemende wijze besproken. Vergelijk de proefschriften van FURNÉE en van VAN SLOOTEN.

3) Ik zeg „van het jaar,” omdat algemeen de gewoonte is geworden *jaarlijks* dividend uit te keeren. Of een dividenduitkeering over een andere periode geoorloofd is, worde hier in het midden gelaten. Uit het nauwe verband tusschen dividend en winst- en verliesrekening, en de bepaling van art. 55, al. 1, is misschien de conclusie te trekken, dat andere dan jaarlijksche dividenden niet geoorloofd zijn. Vgl. FURNÉE.

recht van den aandeelhouder? Allerlei theorieën zijn hierover verkondigd, onderscheidende of de verliezen vóór de opmaking der balans of daarna, maar vóór de vaststelling van het dividend geleden zijn; onderscheidende tusschen verschillende soorten van verliezen, enz. ¹⁾ Juister lijkt het mij, de vraag, of dividend is uit te keeren, alleen afhankelijk te stellen van het al of niet behaald zijn van winst aan het eind van het jaar, waarover het moet verdeeld worden. Blijkt er dan winst behaald te zijn, dan is de uitkeering van dividend geoorloofd, latere verliezen behooren niet noodzakelijk invloed uit te oefenen. Is, wat meestal het geval zijn zal, het ontstaan van het recht op dividend afhankelijk van een besluit der algemeene vergadering of van een andere macht in de naamlooze vennootschap ²⁾, dan is deze natuurlijk bevoegd met de geleden verliezen rekening te houden; het is zelfs zeer wenschelijk, dat zij dit doet, maar een verplichting er toe bestaat niet ³⁾.

Daar alleen winst mag verdeeld worden, is eene uitdeeling aan aandeelhouders, onafhankelijk van het al of niet voorhanden zijn van winst, niet toegestaan. Onze wet verbiedt het ook uitdrukkelijk in artikel 49: „Bij de akte mogen geene vaste renten bedongen worden” ⁴⁾. Gaat men de statuten van naamlooze vennootschappen na, dan ziet

¹⁾ RENAUD, blz. 666 e.v.; ALEXANDER, 125 e.v.

²⁾ Zie hieronder, blz. 107 e.v.

³⁾ Vgl. FURNÉE, 54 e.v.

⁴⁾ De bepaling van art. 49 zou, bestond dit artikel niet, toch rechtens zijn, daar zij uit den aard der naamlooze vennootschap voortvloeit. Zie hieronder blz. 99.

men veelal bepalingen, die in strijd schijnen met dit artikel. Wat is dan de juiste beteekenis dier bepalingen? Welke kracht moet toegekend worden aan een artikel in de statuten, waar aan de aandeelhouders een bepaalde rente over hun storting wordt toegezegd? Het is in strijd met art. 49, maar is daarom niet als ongeschreven te beschouwen; het heeft deze beteekenis, dat als er voldoende winst behaald is, vóór alle andere wijzen van winstbesteding ¹⁾ aan de aandeelhouders die bepaalde rente moet worden uitgekeerd. Het verbod van vaste renten is in onze wet absoluut ²⁾; het laat geen uitzonderingen toe; anders het ontwerp der Staatscommissie, in artikel 65: „Bij de akte mogen ten behoeve der aandeelhouders geen vaste renten bedongen worden, dan alleen voor den tijd, dat de vennootschap hare werkzaamheden nog niet heeft aangevangen, en dan slechts tegen den rentevoet en voor het aantal jaren bij de akte vast te stellen.” Deze bepaling laat de zoogenaamde „Bauzinsen” toe. Vele ondernemingen moeten een lange voorbereidingsperiode doorloopen, waarin van winst behalen geen sprake is. Om nu voor dergelijke ondernemingen kapitaal te trekken, bepaalde men in Duitschland dikwijls in de statuten, dat gedurende een bepaalden tijd aan aandeelhouders een zeker percent van hun storting zou worden uitbetaald.

¹⁾ Waar ten minste geen wetsbepaling een ander gebruik van de winst gebiedend voorschrijft, zooals § 262 Hgb.

²⁾ Ook niet langs omwegen mag in strijd met art. 49 gehandeld worden. Vergelijk Hof Amsterdam 30 Mei 1902 vernietigend Rechtbank Amsterdam 4 Sept. 1901. „Paleis van Justitie” 1902, n°. 164. W. 7806.

Dit gebruik, in vele andere landen ¹⁾ reeds wettelijk gesanc-tionneerd, ook in ons land ingang te doen vinden, is het doel van artikel 65 van het ontwerp. Terwijl in het algemeen geen vaste renten kunnen worden toegelaten, daar anders het kapitaal, de eenige waarborg der schuldeischers, aangetast wordt, is deze uitzondering zeer toe te juichen; de schuldeischers kunnen vooruit het maximum berekenen, dat de uitkeeringen van vaste renten kunnen bedragen. Ook is een argument, voor de wenschelijkheid van het toelaten der „Bauzinsen”, dat het de geldbelegging in Nederlandsche maatschappijen zal bevorderen; zijn zij in het buitenland wel toegelaten, en ten onzent niet, dan zal meer geld in buitenlandsche ondernemingen worden gestoken.

Is dit recht van den aandeelhouder door meerderheidsbesluit onaantastbaar, of kan de tot statutenwijziging bevoegde meerderheid het opheffen of verminderen? (b.v. door den rentevoet van 5 op 3 % te brengen). Ongetwijfeld het eerste. Den aandeelhouder wordt gedurende een bepaald aantal jaren een vaste rente gewaarborgd. Die vaste

¹⁾ Duitschland: § 215, Abs. 2; Hongarije art. 165, al. 2; Zwitserland: Code fédéral des obligations art. 630, al. 2; een uitvoerige regeling geeft art. 180, al. 3 en 4, Italiaansch Wetboek van Koophandel: „Pourront toutefois être tolérés d'une manière expresse le payement des intérêts à prélever sur le capital, dans les sociétés industrielles pour lesquelles un certain temps est nécessaire, afin de constituer l'objet social; mais cette stipulation ne peut recevoir son application pendant plus de trois ans, et l'intérêt ne devra pas excéder 5 p. 100.

„Dans ce cas, le montant des intérêts à payer devra être calculé comme frais de premier établissement, réparti avec ceux-ci, et restera à la charge des bilans qui auront des dividendes réels.”

rente is meestal de voornaamste beweegreden tot zijn toetreden tot de naamlooze vennootschap; het kan de meerderheid niet vrijstaan dit recht van den aandeelhouder zonder zijn toestemming te verminderen of te ontnemen ¹⁾; het staat gelijk met het recht op het vastgestelde dividend, is evenals dit een gewoon vorderingsrecht. De aandeelhouder zal voor die renten in het faillissement, concurrent met de andere schuldeischers der vennootschap opkomen ²⁾.

Vaste renten zijn niet alleen in strijd met art. 49 W. v. K., maar ook met den aard der naamlooze vennootschap. Een aandeel in een naamlooze vennootschap is geen obligatie, die een vaste rente aan den eigenaar geeft. De aandeelhouder is uit den aard der zaak onzeker van de opbrengst van zijn aandeel. Het kan zijn, dat hij zijn geheelen inzet verliest; het kan zijn, dat hij groote winst behaalt door de uitkeering van hooge dividenden, maar dividend is geen rente. Economisch is natuurlijk in het dividend de kapitaalrente opgenomen, juridisch is dividend geheel verschillend van rente. Uit den aard der naamlooze vennootschap volgt, dat de aandeelhouder recht heeft op een evenredig deel in de gemaakte winsten, maar een rente onafhankelijk van het al of niet behaald zijn van

¹⁾ Evenzoo: Bijna alle Duitsche schrijvers, o. a. BACHMANN blz. 188; LEHMANN-RING ad § 215; STAUB ad § 215; anders LEHMANN, in „Archiv”, blz. 350. Verhoogd kan het evenmin worden door statutenwijziging, echter niet wegens strijd met het recht van den aandeelhouder, maar als in strijd met het beginsel, dat geen vaste renten kunnen bedongen worden, terwijl de uitzondering hierop niet mag uitgebreid worden.

²⁾ Zijn vordering zal overeenkomstig art. 131 Faillissementswet geverifieerd worden.

winst, is daarmede in strijd. Een uitkeering van vaste renten zou ook leiden tot een ongeoorloofde kapitaalsvermindering, in strijd met de belangen der schuldeischers; het kapitaal der vennootschap zou nominaal hetzelfde blijven, maar feitelijk sterk verminderen. Ook zonder de bepaling van art. 49 W. v. K. zou de uitkeering van vaste renten verboden zijn ¹⁾.

De naamlooze vennootschap kan dus haren aandeelhouders geen vaste renten waarborgen, maar derden kunnen dit wel doen. Het komt voor, dat een derde, die belang heeft bij het tot-stand-komen eener onderneming, ten einde dit tot-stand-komen mogelijk te maken, zich verbindt een vaste rente te betalen over het kapitaal der op te richten naamlooze vennootschap (zoogenaamde rente- of dividendgarantie). Die derde is meestal de Staat of een ander publiekrechtelijk lichaam, dat ondernemingen van openbaar belang wil steunen, maar kan ook evengoed een particulier persoon of een andere naamlooze vennootschap zijn.

Voor de vragen, welk karakter de verbintenis van den garant draagt, wat de rechten van den garant zijn tegenover de naamlooze vennootschap, enz., verwijzende naar het proefschrift van FURNÉE ²⁾, wensch ik hier alleen deze

¹⁾ In het Fransche recht is geen verbod van vaste renten te vinden; of zij geoorloofd zijn, wordt daar verschillend beantwoord. De jurisprudentie, sinds het arrest van het hof van cassatie van 8 Mei 1881 (SIREY, 1881, I, 257; DALLOZ, 1881, 619), erkent algemeen de geldigheid van bepalingen in de statuten, waarin vaste renten worden toegekend. Zoo ook de meeste schrijvers; o. a. VAVASSEUR, nos. 656—661; LYON-CAEN et RENAULT, II, nos. 552—557; de onwettigheid daarentegen wordt uitvoerig en overtuigend betoogd in het jongste werk (1902) over het vennootschapsrecht van ROUSSEAU (nos. 1432—1440, I, blz. 418—435).

²⁾ Blz. 76 c. v.

rente- of dividend-garantie te bespreken in verband met de rechten, die de aandeelhouders individueel er aan ontleenen.

Gaat men hiervan uit, dan is het duidelijk, dat verschil dient gemaakt te worden naar gelang van de wijze, waarop de garantie gegeven wordt. De garant kan zich namelijk verbinden tegenover de vennootschap of tegenover de aandeelhouders individueel. Slechts waar het uitdrukkelijk is bepaald of uit de bewoordingen der overeenkomst duidelijk voortvloeit, zal moeten aangenomen worden, dat de garantiplicht bestaat tegenover de aandeelhouders. Het garantie-contract wordt gesloten tusschen den garant en de naamlooze vennootschap. Volgens den regel van art. 1354 B. W. zal dus de vennootschap, en niet de aandeelhouder, een recht ontleenen aan die overeenkomst, „tenzij het tegendeel uitdrukkelijk bepaald zij, of uit den aard der overeenkomst mogt voortvloeijen.” Dat de aard der overeenkomst het tegendeel meebrengt, geloof ik niet; in den grond is de garantie-overeenkomst een overeenkomst, waarbij de garant zich verbindt de naamlooze vennootschap in staat te stellen aan hare aandeelhouders een bepaalde rente over hun gestort kapitaal uit te keeren.

Heeft de garant zich tegenover de aandeelhouders verbonden, dan is de aandeelhouder individueel crediteur van den garant voor het evenredige, hem toekomende deel, en kan hij afzonderlijk bij niet-betaling zijn recht tegenover den garant vervolgen. Hoe is dit evenredige, hem toekomende deel te bepalen? Hij zal niet onvoorwaardelijk een evenredig deel van het totale gegarandeerde bedrag kunnen vorderen. Het gegarandeerde bedrag is een maxi-

mum; de garant heeft zich in het meest gewone geval niet verbonden den aandeelhouder een vaste rente over zijn aandeel te betalen; hij waarborgde feitelijk tegenover den aandeelhouder, dat het bedrijf der naamlooze vennootschap een bepaalde winst zou opleveren; heeft dus het bedrijf der vennootschap geen winst opgeleverd, dan is de garant tot betaling van het geheele gegarandeerde bedrag gehouden; is er winst behaald, maar bedraagt die minder dan het gegarandeerd maximum, dan kan de garant volstaan met de betaling van dat maximum, verminderd met het bedrag der behaalde winst. Een evenredig deel van dit verschil zal de aandeelhouder als schuldeischer van den garant kunnen vorderen¹⁾.

De garant heeft zich in de meeste gevallen verbonden tegenover de naamlooze vennootschap. Wat zijn in die gevallen de rechten van den individueelen aandeelhouder? Hier is het de naamlooze vennootschap, die den garant kan aanspreken bij niet-betaling der gegarandeerde som, niet de aandeelhouder individueel. Zal nu de meerderheid der algemeene vergadering bevoegd zijn het gegarandeerde bedrag anders te besteden, dan voor uitkeering aan de aandeelhouders? FURNÉE²⁾ beantwoordt deze vraag bevestigend, ik kan niet onvoorwaardelijk hem gelijk geven, het zal van de overeenkomst afhangen. De garant kan

¹⁾ Of de aandeelhouder behalve op dit deel, van den garant te vorderen, recht zal hebben op een evenredig deel der behaalde winst, hangt af van de al of niet bevoegdheid der algemeene vergadering of van een ander orgaan der naamlooze vennootschap om over de winst te beschikken. Deze vraag wordt hieronder behandeld, zie blz. 104 e. v.

²⁾ Blz. 81.

namelijk op zich genomen hebben, de naamlooze vennootschap de middelen te verschaffen een bepaalde rente uit te keeren aan de aandeelhouders, onverschillig of er winst is behaald of verlies geleden; het kan echter ook zijn, dat de garant aan de vennootschap een minimum winst garandeerde, voldoende om den aandeelhouders een bepaald dividend uit te keeren (hier zal de garant niet alleen een zeker bedrag als dividend hebben uit te keeren, maar ook eerst het kapitaal op zijn oorspronkelijk bedrag hebben te brengen). In het laatste geval zal het recht van den aandeelhouder gelijk zijn aan zijn recht op dividend in het algemeen; m. a. w. zal hij, indien de algemeene vergadering bevoegd is vrij over de winst te beschikken, zich aan de beslissing der meerderheid hebben te onderwerpen. In het eerste geval echter zal de algemeene vergadering niet bevoegd zijn (ook zonder dat dit uitdrukkelijk in de overeenkomst vermeld wordt) het gegarandeerde bedrag tot een ander doel te besteden, dan voor verdeling onder de aandeelhouders. De aandeelhouder individueel zal van de naamlooze vennootschap betaling kunnen vorderen van het hem evenredig toekomend deel der gegarandeerde som.

Van zuiver theoretisch belang is het na te gaan, wat als dividend onder de aandeelhouders is te verdeelen, indien de statuten geen bepaling over de winstverdeling inhouden, daar zulke statuten, zoo zij al bestaan, zeker niet talrijk zijn. Waar de wet geen bijzondere bestemming van de winst voorschrijft¹⁾, zal alle winst aan de aan-

¹⁾ Zooals § 262 Hgb.

deelhouders toekomen. Hoe wenschelijk ook b.v. de vorming van een reservefonds moge zijn, de aard der naamlooze vennootschap brengt mede, dat alle winst onder hen, die het kapitaal hebben bijeengebracht, wordt verdeeld, en wel naar evenredigheid van het nominale bedrag van ieders aandeelen. Billijk is het, dat hij, die zijn aandeel volgestort heeft, meer ontvangt dan hij, die dat niet gedaan heeft. De laatste kan dan over zijn niet gestort bedrag tweemaal rente maken, zoodat het zeer toe te juichen is, in de statuten te bepalen, dat uit de behaalde winst eerst een bepaald percent over de gedane stortingen zal worden betaald. Behoudens bepaling van het tegendeel, moet de winst over alle aandeelen gelijk verdeeld worden, onverschillig of op het eene meer is gestort dan op het andere.

Van meer belang is het, den omvang van het recht op dividend na te gaan, waar de statuten wel bepalingen bevatten over de winstverdeeling.

Het eenvoudigst is dit aan te geven voor die gevallen, waarin de statuten de geheele winst of een bepaald deel er van of een bepaald bedrag als maximum (b.v. 10% over het nominale bedrag der aandeelen) onder aandeelhouders verdeelen. Twijfel over den omvang van het recht van den aandeelhouder kan hier niet bestaan; hij heeft recht op een evenredig deel van hetgeen volgens de statuten te verdeelen is. De algemeene vergadering kan het dividend, dat, volgens dergelijke bepalingen in de statuten, den aandeelhouder toekomt, wel verhoogen, maar niet verlagen. Een eenvoudig rekensommetje is voldoende, om het dividend, dat de aandeelhouder gerechtigd is te vor-

deren, aan te geven. De aandeelhouder behoeft zich aan een besluit der algemeene vergadering, waarbij een lager dividend wordt vastgesteld, niet te storen; hij kan tegen dit besluit een actie tot nietig-verklaring wegens strijd met de statuten instellen, maar hij kan ook veel eenvoudiger te werk gaan; hij kan de naamlooze vennootschap aanspreken tot betaling van het hoogere, hem volgens de statuten toekomende dividend.

3.74 Moeilijker is de beantwoording der vraag in die gevallen, waarin de statuten de vaststelling van het dividend (geheel en al of na aftrek van een bepaalde rente over het op de aandeelen gestorte kapitaal of van een bepaald deel der winst voor de vorming van een reservefonds), overlaten aan de algemeene vergadering. Is hier de aandeelhouder aan de willekeur der algemeene vergadering overgeleverd? Verschillende meeningen zijn verkondigd, men heeft gesproken van een recht op dividend *in abstracto*; in den aard der naamlooze vennootschap, zeide men, ligt het, dat de aandeelhouders de gemaakte winst onder zich verdeelen, en dit is zoozeer inhaerent aan het lidmaatschapsrecht, dat een meerderheid in de algemeene vergadering er geen inbreuk op kan maken. Maar men zag in, dat het noodzakelijk kon zijn een gedeelte van de winst anders te besteden, b. v. tot de vorming van een reservefonds, dat het niet aanging den aandeelhouder het recht te geven het vormen van een zoodanig, in hooge mate nuttig reservefonds te beletten, maar aan den anderen kant vasthoudend aan het recht op dividend *in abstracto*, nam men aan, dat den aandeelhouder nooit het recht op dividend geheel kon ontnomen worden, dat altijd een deel

der winst onder aandeelhouders moest worden verdeeld. Hoeveel, moest voor elk geval afzonderlijk beoordeeld worden, alle omstandigheden in aanmerking genomen, en was zoo noodig door den rechter te bepalen. Deze meening is practisch onuitvoerbaar en onjuist. Al is het waar, dat zonder eenige bepaling in de statuten, alle winst onder aandeelhouders is te verdeelen; wanneer de statuten aan de algemeene vergadering de macht geven het dividend vast te stellen, dan is daarmede reeds te kennen gegeven, dat de aandeelhouder geen recht op dividend heeft, dan voor zoover de algemeene vergadering het hem toekent ¹⁾.

Dit is het geval niet alleen, waar de statuten alleen bepalen, dat de algemeene vergadering het dividend vaststelt, maar ook daar, waar het aan de algemeene vergadering overgelaten is van de gemaakte winst eerst een gedeelte af te zonderen voor een ander doel, en eerst het overblijvende geheel of gedeeltelijk volgens de statuten onder aandeelhouders te verdeelen is.

Veelal komt het voor, dat niet de algemeene vergadering alleen de beslissing heeft over wat als winst onder aandeelhouders is te verdeelen, maar dat een ander orgaan der naamlooze vennootschap, directie of commissarissen, de bevoegdheid heeft een deel der winst te gebruiken voor een bepaald aangewezen doel, b. v. voor het doen van afschrijvingen ²⁾ of het vormen van een reservefonds.

¹⁾ Ten minste daar, waar het besluit der algemeene vergadering niet zuiver declaratief is. Zie hieronder.

²⁾ Hiermede worden bedoeld buitengewone afschrijvingen, want de gewone afschrijvingen, die de waardevermindering der eigendommen van de naamlooze vennootschap neutraliseeren, behooren reeds geschied te zijn, voordat van winst kan gesproken worden; vergelijk VAN SLOOTEN.

In hoever dit orgaan willekeurig het daarvoor te besteden bedrag mag bepalen, in hoever de algemeene vergadering zich bij de beslissing van dit orgaan heeft neer te leggen, wordt hier in het midden gelaten; de aandeelhouder individueel heeft slechts recht op een evenredig deel der overblijvende winst.

Op welk oogenblik ontstaat het recht van den individueelen aandeelhouder op dividend? Ook hier valt weer dezelfde onderscheiding te maken als bij den omvang van het recht. Wordt in de statuten een vast bedrag of bepaald gedeelte der winst aan aandeelhouders toegedeeld, dan ontstaat het recht op dividend door het bloote feit, dat er winst is behaald. Geen besluit der algemeene vergadering is noodig, om het te doen ontstaan, zelfs niet als in de statuten een bepaling voorkomt, dat de algemeene vergadering het dividend vaststelt; want in deze gevallen heeft dit besluit geen constitutieve kracht; het is eenvoudig een besluit, waarbij het reeds bestaande recht op dividend wordt geconstateerd. Uit de balans blijkt of er winst is behaald; voordat die opgemaakt is, is het onzeker of den aandeelhouder dividend toekomt; hij zal dus tot het opmaken der balans moeten wachten; slechts wanneer het opmaken der balans achterwege blijft, hetzij dat het niet geschiedt binnen den in de statuten bepaalden termijn, hetzij dat het, waar de statuten geen termijn bepalen, op zich laat wachten nadat de gewoonlijke tijd voor het opmaken der balans verstreken is, zal de aandeelhouder niet aan de balans gebonden zijn. In dit geval zal hij, ook zonder dat een balans is opgemaakt, de

naamlooze vennootschap tot betaling van dividend kunnen aanspreken; bij tegenspraak rust natuurlijk op hem het bewijs, dat de naamlooze vennootschap werkelijk winst heeft behaald. Hetzelfde geldt, waar de balans opgemaakt is, maar het besluit der algemeene vergadering, dat het dividend vaststelt, nog niet is genomen. De aandeelhouder behoeft dit besluit niet af te wachten ¹⁾.

Anders is het, waar aan het besluit der algemeene vergadering constitutieve kracht toekomt, waar de algemeene vergadering vrij is in het vaststellen van het dividend. Daar is vóór het nemen van dit besluit van geen recht van den individueelen aandeelhouder sprake; zijn recht wordt, evenals de omvang er van door de algemeene vergadering wordt bepaald, eerst met dit besluit geboren. Neemt de algemeene vergadering het besluit niet, hij zal de vennootschap niet tot betaling van dividend kunnen doen veroordeelen. Hij kan slechts door zijn stemrecht invloed uitoefenen op het besluit der algemeene vergadering; wordt bij het nemen van het besluit gehandeld in strijd met wet of statuten, dan kan hij een actie tot nietig-verklaring van dit besluit instellen.

Het eenmaal verkregen recht op dividend (hetzij onmiddellijk volgens de statuten, hetzij na vaststelling door de algemeene vergadering) is een gewoon vorderingsrecht.

¹⁾ Vergelijk: Plenarbeschluss, Reichsgericht, Entscheidungen, Band XXI, blz. 382 e. v.: „Wenn durch den Antrag in Verbindung mit den über den „Gegenstand und den Grund des Anspruches gemachten Angaben das ein- „geklagte Recht auf Dividend derart individualisiert ist, dasz über dessen „Identität kein Zweifel besteht und der Betrag durch richterliches Ermessen, „nötigenfalls mit Hilfe von Sachverständigen festgestellt werden kann.“

De aandeelhouder is crediteur der naamlooze vennootschap; bij faillissement der vennootschap zal hij voor het hem toekomend dividend concurreeren met de gewone schuldeischers der naamlooze vennootschap.

De omvang en het oogenblik van ontstaan van het recht op dividend worden naar ons recht geheel door de statuten bepaald. Elders bestaat een wettelijke regeling hiervan. Als voorbeeld kies ik de Duitse wet, het Handelsgesetzbuch für das Deutsche Reich. § 213 bepaalt: „Die Aktionäre können ihre Einlagen nicht zurückfordern; sie haben, solange die Gesellschaft besteht, nur Anspruch auf den Reingewinn, soweit dieser nicht nach dem Gesetz oder dem Gesellschaftsvertrage von der Vertheilung ausgeschlossen ist.” Evenals naar ons recht kunnen de statuten bepalen, dat slechts een deel der winst of geheel niets onder aandeelhouders verdeeld wordt. De wettelijke uitzondering, in § 213 genoemd, wordt omschreven in § 262: „Zur Deckung eines aus der Bilanz sich ergebenden Verlustes ist ein Reservefonds zu bilden.

„In diesen ist einzustellen:

„1. von dem jährlichen Reingewinne mindestens der zwanzigste Theil so lange, als der Reservefonds den zehnten oder den im Gesellschaftsvertrage bestimmten höheren Theil des Grundkapitals nicht überschreitet;

„2. der Betrag, welcher bei der Errichtung der Gesellschaft oder bei einer Erhöhung des Grundkapitals durch Ausgabe der Aktien für einen höheren als den Nennbetrag über diesen und über der Betrag der durch die Ausgabe der Aktien entstehenden Kosten hinaus erzielt wird;

„3. der Betrag von Zuzahlungen, die ohne Erhöhung des Grundkapitals von Aktionären gegen Gewährung von Vorzugsrechten für ihre Aktien geleistet werden, so weit nicht eine Verwendung dieser Zahlungen zu ausserordentlichen Abschreibungen oder zur Deckung ausserordentlicher Verluste beschlossen wird.“ § 260, alinea 1, luidt: „Die Generalversammlung beschlieszt über die Genehmigung der Jahresbilanz und die Gewinnvertheilung, sowie über die Entlastung des Vorstandes und des Aufsichtsraths.“ Hieruit mag men niet de conclusie trekken, dat het besluit der algemeene vergadering steeds constitutieve werking heeft. Uit de goedgekeurde balans zal reeds het recht op dividend volgen. Vóór het besluit tot vaststelling van het dividend zal de aandeelhouder reeds zijn recht verkregen hebben. Uit de statuten kan echter iets anders volgen; zij kunnen nl. bepalen, dat de algemeene vergadering naar willekeur het dividend vaststelt¹⁾. § 214 bepaalt: „Die Antheile am Gewinne bestimmen sich nach dem Verhältnisse der Aktienbeträge.

„Sind die Einlagen nicht auf alle Aktien in demselben Verhältnisse geleistet, so erhalten die Aktionäre aus dem vertheilbaren Gewinne vorweg einen Betrag von vier vom Hundert der geleisteten Einzahlungen; reicht der Jahresgewinn hierzu nicht aus, so bestimmt sich der Betrag nach einem entsprechend niedrigeren Satze. Einzahlungen, die im Laufe des Geschäftsjahres zu leisten waren, werden nach dem Verhältnisse der Zeit berück-

¹⁾ STAUF, Anm. 3 ad § 260; zie Zusatz ad § 262, waarin nog een geval wordt behandeld, waarin het besluit der algemeene vergadering constitutieve werking heeft.

sichtig, welche seit dem für die Leistung bestimmten Zeitpunkte verstrichen ist.

„Im Gesellschaftsvertrage kann eine andere Art der Gewinnvertheilung vorgesehen werden.“ Een artikel dus, dat rekening houdt met de billijkheid, dat hij, die meer dan een ander gestort heeft, ook meer krijgt. Reeds boven¹⁾ werd dit beginsel als juist erkend. Overigens verwijs ik naar de §§ 215 (reeds boven genoemd), 261, waarin voorschriften voor het opmaken der balans gegeven worden, 263, waarin den aandeelhouders het recht gegeven wordt tot inzage en afschrift nemen van balans en winst- en verliesrekening, en 264, waarin aan een minderheid, wier aandelen $\frac{1}{10}$ van het kapitaal bedragen, het recht gegeven wordt de beraadslagingen over de goedkeuring der balans te verdagen.

Niet alle aandeelhouders behoeven gelijkelijk tot de winst gerechtigd te zijn; ook in ons land vindt men tusschen de aandelen verschil gemaakt, al komt het niet zoo veel voor als in het buitenland, speciaal Engeland. De praktijk heeft het ingevoerd²⁾ en de wetgevers van den lateren tijd hebben deze gewoonte gesanctionneerd³⁾. Het is wenschelijk gebleken aan sommige aandelen meer rechten te verbinden dan aan de overige; wanneer de zaken eener naamlooze vennootschap slecht gingen, het kapitaal voor een groot deel was verloren gegaan, en de

¹⁾ Blz. 104.

²⁾ Het eerst: Great Northern Railway Company, in 1849.

³⁾ § 185 Hgb., en in Frankrijk art. 1 der wet van 9—11 Juli 1902; „Journal officiel“ 11 juillet 1902, wijzigend art. 34 code de commerce.

vennootschap alleen gered kon worden door vergroo-
 ting van het kapitaal, waren niet veel liefhebbers te vinden
 om deel te nemen in een naamlooze vennootschap, die
 zoo geringe levensvatbaarheid had getoond. Beloofde men
 echter dien personen, die de nieuwe aandelen zouden
 nemen, dat zij meerdere rechten zouden krijgen dan de
 oude aandeelhouders, dat zij vóór de anderen winst zouden
 behalen, dan bleek de kapitaalsverhooging veelal mogelijk
 te zijn, en kon de vennootschap worden gered. Men be-
 loonde hen, die een dienst bewezen aan de vennootschap
 en dus ook aan de oude aandeelhouders, door hun meer-
 dere rechten te geven dan dien ouden aandeelhouders.
 Dit is de oorsprong der zoogenaamde preferente aandelen
 of prioriteits-aandelen¹⁾. Later worden zij echter ook
 daar ingevoerd, waar de zaken der vennootschap in het
 geheel niet slecht gaan²⁾, en ook zonder dat het kapitaal
 verhoogd wordt. Naar ons recht zijn zij zeer zeker geoor-
 loofd; zij komen tamelijk veel voor, en de Regeering heeft
 nooit hare goedkeuring er aan geweigerd. Zij zijn met

¹⁾ De Staatscommissie (M. v. T. blz. 99) onderscheidt tusschen prioriteits-
 aandelen, d. i. aandelen, die recht geven op winstverdeling vóór de andere,
 en aandelen, die een hogere uitkeering krijgen dan de andere. Taalkundig
 is dit juist, toch meen ik, dat de praktijk de tweede soort ook prioriteits-
 aandelen noemt. Zeker is echter de naam preferente aandelen voor beide
 categorieën juist.

De actions de jouissance en parts de fondateur wensch ik niet te bespre-
 ken. Zie over de laatste: E. LECOUTURIER: „Traité des parts de fondateur.”
 Paris. 1903.

²⁾ B. v. de veel besproken uitgifte van preferente aandelen in 1898 door
 de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot exploitatie van Petroleum-
 bronnen in Ned.-Indië, waarover brochure van Mr. B. C. J. LODER: „Het
 voorstel der Koninklijke en het Recht” (zonder datum).

geen artikel onzer wet in strijd, en uit den aard der naamlooze vennootschap volgt niet het ongeoorloofde er van ¹⁾.

De preferentie der aandeeleu kan bestaan in allerlei voordeelen (stemrecht, voorrecht bij liquidatie, enz.); hier wordt alleen gehandeld over de meest voorkomende en meest rationeele preferentie, de preferentie inzake winstverdeeling.

Verschillende systemen zijn mogelijk; de preferente aandeeleu kunnen recht geven op grooter dividend; zij kunnen ook, wat meestal het geval is, recht geven op dividend vóór de gewone aandeeleu, terwijl zij dan, als de winst voldoende is, al of niet gelijk recht op dividend hebben. Behalve de bovengenoemde brochure van Mr. LODER ken ik geen Nederlandsch geschrift over de preferente aandeeleu dan het proefschrift van J. F. MUYSKEN: „Preferente aandeeleu en actions de jouissance”, in 1891 te Amsterdam verdedigd; daarnaar zij in het algemeen verwezen.

Voorop dient gesteld, dat preferente aandeeleu aandeeleu zijn en niet obligaties, al mogen zij cenigszins daarop gelijken; een schijnbaar overbodige opmerking, maar slechts in schijn, want juist de beschouwing van preferente aandeeleu als obligaties heeft veel verwarring gesticht; preferente aandeelhouders zijn aandeelhouders der naamlooze vennootschap, evenzeer als de gewone, maar niet crediteuren. Ook voor hen geldt het beginsel, dat zij slechts tot uitdeelingen door de vennootschap gerechtigd zijn, indien er winst is behaald, en uit de winst. Een uitdeeling

¹⁾ Zij zijn ook niet in strijd met het beginsel der gelijke behandeling van alle aandeelhouders. Het besluit treft alle aandeelhouders gelijkelyk.

aan preferente aandeelhouders, wanneer geen winst behaald is, is in strijd met art. 49 W. v. K., dat vaste renten verbiedt, en in strijd met den aard der naamlooze vennootschap. Het recht van den preferenten aandeelhouder is dus afhankelijk van het behaald zijn van winst.

Gaan wij den omvang van het recht van den preferenten aandeelhouder na, dan zien we dadelijk, dat hier geen sprake is van de onderscheiding, hierboven gemaakt, of de statuten een recht op dividend geven, of dat de algemeene vergadering dit recht schenkt. De statuten bepalen steeds wat als preferent dividend moet worden uitgekeerd (voor datgene, wat de preferente aandeelhouders gelijkelijk met de gewone aandeelhouders ontvangen, geldt natuurlijk het boven gezegde). Een besluit der algemeene vergadering, dat den preferenten aandeelhouder minder toekent dan de statuten voorschrijven, kan hem zijn recht niet ontnemen. Het recht ontstaat door het feit, dat er winst behaald is, een besluit van de algemeene vergadering is niet noodig om het te doen ontstaan (zie boven blz. 107).

Het ontwerp der Staatscommissie noemt de preferente aandeeleu uitdrukkelijk in art. 66: „Het staat vrij te be-
dingen, dat uit de winst op een gedeelte der aandeeleu (prioriteits-aandeeleu) rente tot een zeker bedrag zal worden uitgekeerd, vóórdat de andere aandeeleu iets genieten.

„Behoudens beding van het tegendeel wordt in dat geval, indien de winst van eenig jaar ontoereikend is geweest om de overeengekomen uitkeering op de prioriteits-aandeeleu te doen, het ontbrekende uit de winsten van volgende jaren aangezuiverd, vóórdat daaruit eenige andere uitkeering geschiedt.

„Het staat mede vrij te bedingen, dat uit de winst op een gedeelte der aandeelen uitkeering zal geschieden boven hetgeen de andere aandeelen genieten.” In alinea 1 en 3 laat dus het ontwerp de preferente aandeelen uitdrukkelijk toe, wat overbodig is, zooals de memorie van toelichting zelf zegt¹⁾.

In alinea 2 lost het een vraag op, die onder onze wet wel eens gedaan is. Bij den meest voorkomenden vorm van preferentie, d. i. die, waarbij de preferente aandeelhouder een zeker dividend verkrijgt vóór den gewonen aandeelhouder, is de vraag te beantwoorden, of, wanneer in een bepaald jaar geen of niet voldoende winst behaald is om den preferenten aandeelhouder zijn volle preferent dividend uit te betalen, het niet betaalde in volgende jaren moe worden ingehaald, voordat van uitkeeringen aan de gewone aandeelhouders sprake kan zijn, m. a. w. of het preferente dividend cumulatief is of niet. Natuurlijk alleen indien de statuten geen bepaling er over inhouden, bestaat deze vraag; de statuten zijn vrij het te regelen. Mr. MUYSKEN, uitvoerig deze vraag behandelend²⁾, zegt³⁾: „Uit de natuur van het dividend is dus geen praesumptie

1) M. v. T., blz. 99: „Dat het geoorloofd is *prioriteits*-aandeelen uit te geven (d. w. z. aandeelen, waarop uit de *winsten* der vennootschap eene uitkeering geschiedt, vóórdat de andere aandeelen iets genieten), of wel aan een gedeelte der aandeelen eene hoogere uitkeering dan aan de overige toe te kennen, is *geheel ten allen overvloede* in art. 66, eerste en derde lid, bepaald. Het spreekt vanzelf, dat, waar uitsluitend uit de *winsten* bepaald wordt, de wijze van verdeling van het beschikbaar bedrag tusschen de aandeelhouders geheel kan worden vrijgelaten.”

2) Blz. 16—21.

3) Blz. 20.

„ten voordeele van het recht van aanvulling te ontleenen „doch evenmin ten nadeele.” Ik meen daarentegen, dat de natuur van het dividend tegen het cumulatief karakter er van pleit. Dividenduitkeering is een periodieke, praktisch gezegde, jaarlijksche winstverdeeling. Elk jaar wordt voor de vraag, wat als dividend is te verdeelen, afzonderlijk beschouwd; preferent dividend is ook slechts bestaanbaar voor zoover er winst is behaald, en wel voor zoover er winst is behaald in het jaar, waarover het moet worden uitgekeerd. Tenzij het uitdrukkelijk in de statuten is bepaald, zal het preferente dividend niet cumulatief zijn¹⁾. De Staatscommissie achtte het echter terecht wenschelijker, dat wel aanvulling zal plaats vinden, „daar meestal het „doel is de prioriteitsaandeelen uit een financieel oogpunt „zooveel mogelijk met obligatiën gelijk te stellen”²⁾.

Welken invloed hebben statutenwijzigingen op het recht van den individueelen aandeelhouder op dividend? In het algemeen heeft de algemeene vergadering de bevoegdheid de statuten te wijzigen³⁾; kan nu de algemeene vergadering door middel van statutenwijziging inbreuk maken op het recht op dividend?

Is het de algemeene vergadering, die het recht op dividend geeft, is het besluit constitutief, dan moet zij, die de bevoegdheid heeft in een concreet geval den aandeelhouder geen dividend toe te kennen, ook door statuten-

¹⁾ Evenzoo FURNÉE, blz. 88.

²⁾ M. v. T., blz. 99.

³⁾ Zie Hoofdstuk III.

wijziging over het dividend kunnen bepalen, wat zij wil ¹⁾).

Maar hoe is het in die gevallen, waarin de statuten zelf aan den aandeelhouder een recht op dividend geven, in die gevallen, waarin ik der meerderheid het recht ontzegde, dit statutaire dividend te onthouden of te verminderen? Moet aangenomen worden, dat de algemeene vergadering, de bevoegdheid misscnd in een bepaald geval het recht op dividend op zijde te zetten, ook door statutenwijziging dat recht niet kan aantasten? Ik meen van niet. Uit het ongeoorloofde van het eene volgt niet, dat het andere ook niet geoorloofd is. Het recht op dividend berust op de statuten, zijn omvang wordt door de statuten bepaald; het is dus in zijn voortbestaan afhankelijk van die statuten ²⁾. In strijd met de statuten mag de algemeene vergadering geen besluit nemen. Maar zijn die statuten voor wijziging vatbaar, het recht op dividend zal het ook zijn. De aandeelhouder heeft een onaantastbaar recht op verdeling der winst volgens *de* statuten, maar niet volgens de oorspronkelijke statuten. Bepalen de oorspronkelijke statuten, dat den aandeelhouders vóór alle andere winstverdeling 5 % over het door hen gestorte kapitaal zal worden uitgekeerd, de meerderheid zal door statutenwijziging dit percent op 4 kunnen verlagen.

De algemeene vergadering zal evenwel niet het recht

¹⁾ Behoudens de gelijke behandeling van alle aandeelhouders.

²⁾ Hiermede is niet bedoeld een onderscheiding te maken tusschen een wettelijk en een statutair recht op dividend, zooals door sommige Duitsche schrijvers gedaan is. Het is een en hetzelfde recht, door de wet erkend, en door de statuten geregeld.

op dividend van den eenen aandeelhouder kunnen verminderen en van den anderen laten voortbestaan; een zoodanig besluit zou in strijd zijn met het bovengenoemde grondbeginsel van het recht der naamlooze vennootschap, met de gelijke behandeling van alle aandeelhouders.

Hierboven werd over preferente aandeeleu gesproken en de meening verkondigd, dat deze naar ons recht bestaanbaar zijn. De vraag is nu opgeworpen, of zij ook in een naamlooze vennootschap, waar alle aandeeleu gelijke rechten geven, door statutenwijziging kunnen worden ingevoerd¹⁾. Twee bezwaren worden tegen de toelating dezer statutenwijziging aangevoerd. Ten eerste, dat zij inbreuk maakt op een onaantastbaar recht van den individueelen aandeelhouder, en wel op het recht op winstverdeeling volgens de oorspronkelijke statuten. Dit recht werd door mij ontkend (vorige bladzijde), ik behoef dus niet nader hierop in te gaan. Ten tweede zeggen verschillende schrijvers, dat de latere invoering van preferente aandeeleu in strijd is met het genoemde beginsel der gelijke behandeling van alle aandeelhouders. Andere laten een zoodanige statutenwijziging onbeperkt toe. Beide meeningen acht ik onjuist, er moet een onderscheiding gemaakt worden tusschen de verschillende wijzen, waarop preferente aandeeleu kunnen worden ingevoerd. Deze invoering kan samen gaan met vergrooting van het kapitaal der naamlooze vennootschap, maar ook zonder dat geschieden door inwisseling van gewone aandeeleu tegen preferente.

¹⁾ MUYSKEN, blz. 23 c. v.; zeer uitvoerig over preferente aandeeleu: BACHMANN, blz. 194—216.

In het eerste geval wordt de gelijkheid onder de aandeelhouders bewaard, allen worden gelijkelijk getroffen door de uitgifte van preferente aandelen. Anders echter in het tweede geval; de aandeelhouder, die zijn gewoon aandeel tegen een preferent wil inwisselen, moet daarvoor een zekere extra-storting in de kas der naamlooze vennootschap doen. Nu zegge men niet, dat ieder aandeelhouder gelijke rechten heeft om die preferentie te verkrijgen. Afgezien hiervan, dat, maakte ieder aandeelhouder van deze bevoegdheid gebruik, het nut der bijstorting voor elken aandeelhouder afzonderlijk zou verloren zijn, en alleen de kas der vennootschap versterkt, is het geen ware gelijkheid, wanneer men de preferentie alleen door een extra storting kan deelachtig worden ¹⁾.

Kan, wanner eenmaal in een naamlooze vennootschap gewone en preferente aandelen bestaan, een statutenwijziging hun onderlinge verhouding veranderen of nieuwe preferente aandelen scheppen? De gewone aandeelhouder zal zich er niet tegen kunnen verzetten, op geen onaantastbaar recht van den gewonen aandeelhouder wordt inbreuk gemaakt. Maar is een zoodanig besluit niet in strijd met het recht van den preferenten aandeelhouder? Heeft de preferente aandeelhouder een onaantastbaar recht, of slechts een recht, zoolang de statuten, die het hem hebben gegeven, onveranderd blijven? In tegenstelling met Mr. MUYSKEN acht ik een vermindering der rechten van preferente aandeelhouders door statutenwijziging niet geoorloofd. Het recht van den preferenten aandeelhouder is hem,

¹⁾ Anders BACHMANN, blz. 197 e. v.

bij bijzondere overeenkomst, onvoorwaardelijk gegeven, niet, als het recht van den gewonen aandeelhouder, onder de stilzwijgende voorwaarde, dat de algemeene vergadering het wijzigen kan. De tegenovergestelde meening voert tot onhoudbare consequenties. Een naamlooze vennootschap met een kapitaal van *f* 1000,000, in aandeele van *f* 1000 verdeeld, wier zaken slecht gaan, besluit tot de uitgifte van 250 aandeele van *f* 1000, voor 5% preferent op de winst. Deze aandeele worden alle geplaatst, daar men meent, hierin een tamelijk zekere geldbelegging te zien, met het oog op de verhouding van het aantal preferente tegenover het aantal gewone aandeele. Kort na deze uitgifte besluit nu de algemeene vergadering den preferenten hun preferentie te ontnemen of deze althans zeer sterk te verminderen; de gewone aandeelhouders nl., die zeker belang er bij hebben, dat de preferentie verdwijnt, vormen de groote meerderheid in de algemeene vergadering, en kunnen dus dit besluit nemen. Dit voorbeeld toont duidelijk aan, tot welke vreemde consequentie de meening voert, die vermindering der rechten van preferente aandeelhouders door statutenwijziging toelaat. Natuurlijk kunnen de statuten bijzondere bepalingen inhouden, waaruit volgt, dat een vermindering dier rechten, zoowel door uitgifte van nieuwe preferente aandeele als door vermindering van het bedrag der preferentie, is toegelaten.

Het resultaat, waartoe ik hier gekomen ben, is niet in overeenstemming met de eischen der praktijk. Ook een latere uitgifte van nieuwe preferente aandeele, of een verandering der verhouding tusschen gewone en preferente aandeele kan wenschelijk zijn. Bij herziening van ons

vennootschapsrecht zou ik een dergelijke statutenwijziging nadrukkelijk willen toelaten, zooals het Duitsche Wetboek en de Fransche Wet van 11 Juli 1902 gedaan hebben. Zij bepalen, dat een zoodanige statutenwijziging moet goedgekeurd worden niet alleen door de algemeene vergadering van aandeelhouders, maar ook door de meerderheid der preferente aandeelhouders. Theoretisch niet te rechtvaardigen ¹⁾, verdienen deze bepalingen toch, als in overeenstemming met de eischen der praktijk, toelating.

§ 275, alinea 3, luidt: „Soll das bisherige Verhältnisz mehrerer Gattungen von Aktien mit verschiedener Berechtigung zum Nachtheil einer Gattung geändert werden, so bedarf es neben dem Beschlusse der Generalversammlung eines in gesonderter Abstimmung gefassten Beschlusses der benachteiligten Aktiönare; auf diese Beschluszfassung findet die Vorschrift des Abs. 1 Anwendung . . .”, terwijl alinea 1 bepaalt, dat besluiten tot statutenwijziging, indien niet anders is bepaald, genomen worden met een meerderheid van stemmen, die minstens $\frac{3}{4}$ van het bij het besluit vertegenwoordigde kapitaal bedraagt ²⁾.

¹⁾ Zie over de bezwaren in Duitschland, tegen de juridische constructie van dit „Mehrheitsverband” der preferente aandeelhouders ingebracht: BACHMANN, blz. 214—216.

²⁾ De rechten van houders van dividendbewijzen worden hier niet besproken, als niet direct tot het onderwerp van mijn proefschrift behoorend. Ik verwijs naar de dissertatie van Mr. A. H. DU MOSCH, Utrecht 1889, en naar FURNÉE, blz. 116 e. v., bij wien aldaar ook over Talons gehandeld wordt.

HOOFDSTUK VI.

Recht op het overschot bij liquidatie.

Bij ontbinding der naamlooze vennootschap zal het vermogen onder aandeelhouders verdeeld worden. In vele statuten vindt men dit uitgedrukt in den vorm, dat de aandeelhouders naar evenredigheid van hunne aandelen eigenaar zijn van het vermogen der naamlooze vennootschap. Deze wijze van uitdrukking komt mij voor niet juist te zijn. Eigenaar van het vermogen der naamlooze vennootschap zijn niet de aandeelhouders, maar de vennootschap zelf, als rechtspersoon ¹⁾).

RENAUD ²⁾, hoewel de rechtspersoonlijkheid der naamlooze vennootschap erkennend, en dus geen eigendomsrecht der aandeelhouders op het vermogen aannemend, meent, dat na de ontbinding de aandeelhouders eigenaar zijn van het vermogen; hij meent, dat door de ontbinding de naamlooze vennootschap geheel ophoudt te bestaan, haar organen wegvallen, en een nieuwe, eigenaardige gemeenschap van aandeelhouders ontstaat. De aandeel-

¹⁾ H. R. 18 Jan. 1901, W. 7553.

²⁾ §§ 92 en 96; blz. 839 e. v.; 877 e. v.

houders worden eigenaars van het vermogen, maar dat is een „Sondervermogen”. Alleen met dat vermogen zijn de aandeelhouders aansprakelijk voor de schulden der vennootschap ¹⁾. Deze opvatting is onjuist ²⁾. Ook na haar ontbinding blijft de naamlooze vennootschap eigenares van het vermogen; door de ontbinding houdt zij niet op te bestaan. Zij blijft bevoegd tot het verrichten van rechtshandelingen, al is die bevoegdheid beperkt tot die handelingen, die op de liquidatie betrekking hebben. Eerst als de liquidatie is afgelopen, verdwijnt de naamlooze vennootschap. De Hooge Raad heeft deze meening als de juiste erkend in een arrest, op 5 Februari 1892 ³⁾ gewezen in overeenstemming met de conclusie van den procureur-generaal, en bevestigend een arrest van het Gerechtshof te Arnhem. In de overwegingen vindt men: „Overwegende, dat blijkens „art. 4 n°. 4 B. R. eene vennootschap van koophandel ook „na hare ontbinding kan worden gedagvaard, en dus als „bestaande wordt aangemerkt ten aanzien van de nakoming „van de door de vennootschap tijdens haar bestaan aangegane verplichtingen....” ⁴⁾. Ook art. 56 W. v. K. is een argument voor deze meening: „Eene ontbondene ven-

¹⁾ Blz. 844.

²⁾ Zooals tegenwoordig nagenoeg algemeen wordt aangenomen.

³⁾ W. 6152.

⁴⁾ „Tijdens haar bestaan” is zeker geen gelukkige uitdrukking, waar volgens den H. R. ook na de ontbinding de naamlooze vennootschap nog „bestaande” is. In denzelfden zin Hof Amsterdam 26 Oct. 1898, W. 7216, vernietigend rechtbank Utrecht 10 Oct 1898, W. 7218; Hof Amsterdam 24 Febr. 1899, vernietigend rechtbank Amsterdam 17 Dec. 1897, beide in „P. v. J.”, 1900, n°. 16; en rechtbank Dordrecht 23 Nov. 1898, W. 7284.

„nootschap wordt door de bestuurders vereffend”¹⁾).

De aandeelhouders zijn dus, evenmin als zij dit waren vóór de ontbinding der vennootschap, na de ontbinding eigenaars van het vermogen, maar hebben tegen deze een vorderingsrecht tot verdeeling der activa. Onjuist is de bewering van RENAUD²⁾, dat dit toekennen van een vorderingsrecht aan de aandeelhouders, tot de consequentie zou leiden, dezen te doen concurreeren met de schuldeischers der vennootschap. De aandeelhouders hebben nl. geen recht op verdeeling van alle activa, maar slechts van datgene, wat overblijft als de vennootschap aan al hare verplichtingen voldaan heeft; een concurreeren met de vennootschappelijke schuldeischers is dus niet mogelijk.

De aandeelhouder individueel heeft recht op een evenredig deel van datgene, wat onder de aandeelhouders moet verdeeld worden, en wel niet op een evenredig deel der vermogensbestanddeelen in natura, maar alleen op een bepaald bedrag in geld, op een evenredig deel van het onder aandeelhouders te verdeelen voordeelig saldo na de verzilvering van het geheele vermogen en de betaling van alle schulden. Mochten echter alle aandeelhouders het eens worden over een verdeeling in natura, dan is deze zeer zeker geoorloofd; uit den aard van het recht van den aandeelhouder vloeit echter voort een verdeeling in geld.

De statuten kunnen den omvang van dat recht van den aandeelhouder bepalen. Zoo vindt men gezegd, dat eerst

¹⁾ Ook A. MIJS, in zijn in 1893 te Leiden verdedigd proefschrift: „Ontbinding der naamlooze vennootschap”, meent, dat na de ontbinding de vennootschap nog bestaat.

²⁾ Blz. 840.

de nominale waarde, of ook wel eerst het gestorte bedrag op de aandelen zal worden teruggegeven, en daarna het overschot evenredig zal worden verdeeld. Ook kan bepaald worden, dat het recht van den aandeelhouder afhankelijk is van een besluit der algemeene vergadering, die bevoegd is een deel van het saldo op andere wijze te besteden; soms wordt ook dit laatste uitdrukkelijk in de statuten bepaald.

Maar waarop heeft de aandeelhouder recht in die vele gevallen, waarin de statuten zwijgen? De aandeelhouder heeft dan recht op een evenredig deel van het voordeelig verschil tusschen activa en passiva en de algemeene vergadering zal niet bevoegd zijn een deel hiervan anders te besteden dan tot uitkeering aan aandeelhouders. Wat is hier onder evenredig deel te verstaan? Zijn alle aandelen geheel of voor eenzelfde gedeelte volgestort, dan bestaat er geen moeilijkheid. Verschil van meening ontstaat echter, wanneer op alle aandelen niet evenveel gestort is. In zoover bestaat ook hier nog eenstemmigheid, dat in ieder geval eerst het gestorte bedrag dient teruggegeven te worden; maar hoe is het met het overschot? Moet dat verdeeld worden naar evenredigheid van de nominale waarde der aandelen of van het daarop gestorte bedrag? Deze vraag is aan den rechter ter beslissing overgelegd in het bekende proces naar aanleiding van de liquidatie van den Rijnspoorweg, en is uitvoerig besproken in het proefschrift van G. SCHIMMELPENNINCK ¹⁾. Rechtbank ²⁾ en Hof ³⁾ meenden, dat het nominaal bedrag der aandelen de

¹⁾ Zie literatuur-opgave; vgl. ook FURNÉE, blz. 90 e. v.

²⁾ Rechtbank Utrecht, 8 Juli 1892, W. 6192.

³⁾ Hof Amsterdam, 26 Mei 1893, W. 6373.

verdeelingsmaatstaf moest zijn, de Hooge Raad ¹⁾ echter beschouwde als zoodanig het op de aandeelen gestorte bedrag. In tegenstelling met Mr. SCHIMMELPENNINCK meen ik, dat niet de Hooge Raad, maar Rechtbank en Hof deze vraag juist beoordeeld hebben. Ik wil mij niet mengen in den strijd over de uitlegging van art. 1670 B. W., een vraag van burgerlijk recht, voor welke beantwoording in beide richtingen veel valt te zeggen, daar het mij voorkomt, dat van de uitlegging van dit artikel de beslissing niet afhankelijk is. Met Mr. MOLENGRAAFF ²⁾ meen ik, „dat het Burgerlijk Wetboek geldt voor een onderwerp, „in het Wetboek van Koophandel behandeld, voor zooverre „het bepalingen bevat, geschreven voor een genus, waar- „van het onderwerp in het wetboek van koophandel een „species is, tenzij eene uitdrukkelijke wetsbepaling of de „natuur van het species zich daartegen verzet.” Ten eerste verzet zich de natuur van het species, de naamlooze vennootschap, tegen een toepassing van de rechtsregelen te dezer zake omtrent het genus, de maatschap of vennootschap, in het Burgerlijk Wetboek, maar bovendien zegt art. 15 W. v. K.: „De verbindtenissen van vennootschappen „van koophandel worden geregeerd door de overeenkomsten „der partijen, door de bijzondere wetten van den koop- „handel, en door het burgerlijk regt”. In de eerste plaats gelden dus de overeenkomsten der partijen, en van haar geldt art. 1375 B. W.: „Overeenkomsten verbinden niet „alleen tot datgene wat uitdrukkelijk bij dezelve bepaald „is, maar ook tot al hetgeen, dat, naar den aard van

¹⁾ H. R., 29 Dec. 1893, W. 6450.

²⁾ „Leiddraad,” blz. 30.

„dezelve overeenkomsten, door de billijkheid, het gebruik, „of de wet, wordt gevorderd”. Mijns inziens vordert nu de billijkheid, dat de verdeeling geschiedt naar evenredigheid van het nominaal bedrag der aandeelen; Mr. SCHIMMELPENNINCK noemt dit systeem onbillijk, omdat zoodoende de houders van niet-volgestorte aandeelen worden bevoordeeld boven houders van volgestorte aandeelen, daar de eersten over het niet-gestorte bedrag tweemaal rente kunnen maken, ten eerste door de winstverdeeling der vennootschap, ten tweede door belegging op andere wijze van dit niet-gestorte gedeelte. Als daarin een onbillijkheid is gelegen, dan wordt deze in de meeste naamlooze vennootschappen weggenomen door de bepaling, dat uit de winst eerst aan aandeelhouders een zeker percentage over het op hun aandeelen gestorte bedrag zal worden uitgekeerd, en deze bepaling bestond ook in de statuten van de Rijnspoorweg-maatschappij. Maar de naamlooze vennootschap behaalt winst even zoo goed met het niet-gestorte als met het gestorte kapitaal. Vele maatschappijen werken met een groot kapitaal, waarop slechts weinig is gestort, en genieten evenveel crediet, als wanneer haar aandeelen waren volgestort. Ontegenzeggelijk is het billijker, dat, wanneer bij de ontbinding een overschot te verdeelen is, die verdeeling geschiedt naar evenredigheid van het nominaal-bedrag der aandeelen ¹⁾.

Op welk oogenblik ontstaat dit recht van den aandeelhouder? Drie antwoorden zijn mogelijk; het kan ontstaan of met het oprichten der vennootschap, d. i. verworven worden gelijk met het lidmaatschapsrecht, of bij de ontbinding

¹⁾ Zoo ook naar Engelsch recht, FURNÉE, blz. 95.

(bij het besluit tot ontbinding, bij het verlopen van den in de statuten bepaalden termijn), of eerst bij de feitelijke verdeeling. Verschillende schrijvers beweren het eerste, als voorbeeld van hen noem ik ALEXANDER. Hij beschouwt dit recht van den aandeelhouder als gelijk met het lidmaatschapsrecht verworven, en noemt het een „Sonderrecht”, d. i. een recht onaantastbaar door meerderheidsbesluit. Hij moet echter toegeven, dat die onaantastbaarheid niet in alle gevallen bestaat, daar de Deutsche wet uitdrukkelijk eenige gevallen noemt, waarin de meerderheid op dit recht kan inbreuk maken ¹⁾, maar verklaart deze bepalingen als wettelijk geoorloofde inbreuken op het van nature onaantastbare recht. Anderen daarentegen, o. a. BACHMANN, beschouwen dit recht niet als een onaantastbaar recht van den aandeelhouder. Deze meening komt mij voor de juiste te zijn. In strijd hiermede schijnt de bewering, door mij hierboven geuit, dat, bevatten de statuten geen bepalingen over dit recht, de algemeene vergadering niet bevoegd is het saldo der liquidatie niet onder aandeelhouders te verdeelen. De algemeene vergadering heeft die bevoegdheid alleen als de statuten haar die geven, maar daarmede is niet gezegd, dat een statutenwijziging niet mogelijk is, die haar die bevoegdheid toekent. De meening, dat een recht van den aandeelhouder eerst ontstaat bij de feitelijke verdeeling, gaat te ver in tegenovergestelde richting. Bij de ontbinding krijgt de aandeelhouder het recht te verlangen, dat de verdeeling van het overschot der liquidatie zal

¹⁾ ALEXANDER schrijft over de Deutsche wet van 1884, artt. 214, 215, al. 2, en al. 4; 248, al. 1. Het nieuwe Hgb. bevat dezelfde bepalingen, §§ 275, 278, 288.

geschieden overeenkomstig de op dat oogenblik geldende statuten. Door de ontbinding gaat de naamlooze vennootschap niet te niet, maar wel verliest zij een deel harer bevoegdheden; zij bestaat niet meer in haar vollen omvang, zij is geworden wat GIERKE noemt een „Liquidations-Aktiengesellschaft.” De algemeene vergadering kan alleen die besluiten nemen, die betrekking hebben op en leiden tot de liquidatie overeenkomstig de geldende statuten. Bepalen de statuten niets over wat onder aandeelhouders moet verdeeld worden, dan moet zij alles, d. i. het geheele voordeelige saldo der liquidatie, uitkeeren aan aandeelhouders. Alleen daar, waar de statuten bepalen, dat hetgeen aan aandeelhouders zal worden uitgekeerd, vrijelijk door de algemeene vergadering zal worden bepaald, is deze bevoegd een deel van het voordeelig saldo tot een ander doel te gebruiken, en wordt een recht daarop voor den aandeelhouder eerst geboren als de algemeene vergadering dit besluit genomen heeft.

Evenals er aandeeleu kunnen bestaan, die preferent zijn op de winst, zoo komen er ook aandeeleu voor, preferent op het overschot bij liquidatie. Deze zijn evenals de eerste geoorloofd en kunnen ook later door wijziging der statuten worden ingevoerd. Bestaan er eenmaal gewone en preferente aandeeleu, de gewone aandeelhouder zal zich moeten neerleggen bij een statutenwijziging, waardoor verandering wordt gebracht in de verhouding der aandeeleu of nieuwe preferente aandeeleu worden uitgegeven; maar de preferente aandeelhouder behoeft zich bij een vermindering zijner rechten niet neer te leggen. Voor de ontbinding ont-

zegde ik den gewonen aandeelhouder een recht op het overschot bij liquidatie, maar een preferent aandeelhouder heeft dit wel. In de statuten is bepaald, dat bij liquidatie de preferente aandeelhouder eerst de nominale waarde of het gestorte bedrag van zijn aandeelen zal terugontvangen. Dat recht is door meerderheidsbesluit onaantastbaar ¹⁾).

Het ontwerp der Staatscommissie bevat over dit onderwerp eenige bepalingen, die blijkens art. 118 dwingend recht zijn.

Art. 106: „Niettegenstaande hare ontbinding wordt de vennootschap geacht te blijven bestaan, voor zooveel dit tot de vereffening harer zaken noodig is.

„Na de ontbinding worden, in de gevallen, bij artikel 54 vermeld, aan het woord Naamlooze Vennootschap toegevoegd de woorden: in liquidatie.”

Art. 112, al. 1: „Het vermogen der ontbonden vennootschap wordt na het verstrijken van den in het vorig artikel vermelden termijn” (voor de schuldeischers om zich bij de vereffenaars aan te melden) „onder de aandeelhouders in verhouding tot ieders recht verdeeld.” In art. 106 volgt dus de jurisprudentie van den Hoogen Raad. Uit artikel 112 volgt mijns inziens, dat het der algemeene vergadering niet geoorloofd is, een deel van het vermogen tot een ander doel te besteden dan tot verdeling onder aandeelhouders.

¹⁾ Vergelijk hierbij hetgeen bij het recht op dividend gezegd is. In het algemeen is wat daar gezegd is, hier van toepassing.

HOOFDSTUK VII.

Andere rechten.

I. Heeft de aandeelhouder het *recht een algemeene vergadering bijeen te roepen*? Wie tot die bijeenroeping bevoegd is bepaalt onze wet niet. Zeggen de statuten het niet, dan moet aangenomen worden, dat deze bevoegdheid toekomt aan de algemeene vergadering zelf, en aan de bestuurders. De algemeene vergadering als opperste orgaan der vennootschap kan besluiten, dat en wanneer zij weer zal bijeenkomen, maar ook de bestuurders ontleenen aan hun taak de vennootschap te beheeren het recht een algemeene vergadering bijeen te roepen. Veelal bevatten de statuten bepalingen hierover; zoo wordt bepaald, dat er telken jare minstens één algemeene vergadering zal worden gehouden, en de tijd vastgesteld, waarop deze moet bijeenkomen; meestal wordt aan bestuurders of commissarissen de bevoegdheid gegeven een algemeene vergadering bijeen te roepen. Maar kan ook de individueele aandeelhouder dit doen? Naar Fransch recht heeft de aandeelhouder in principe dat recht niet¹⁾; wel heeft de jurisprudentie beslist, dat de aandeelhouder den

¹⁾ LYON—CAEN et RENAULT, n°. 849; ROUSSEAU, n°. 2360.

rechter kan vragen te verstaan, dat een algemeene vergadering zal worden bijeengeroepen door de bestuurders of door een door den rechter aan te wijzen derde, ingeval van bedrieglijk stilzitten van bestuurders en commissarissen, en wanneer de bestuurders zijn ontslagen of het besluit, waarbij zij zijn benoemd, is nietig verklaard. Kan dit ook naar ons recht worden aangenomen? Ik meen van niet, hoe wenschelijk het ook moge zijn in deze leemte te voorzien. Bij stilzwijgen der statuten kan de aandeelhouder geen algemeene vergadering bijeenroepen; ik kan niet inzien op welken grond hem dit recht zou toekomen, de aandeelhouder is geen orgaan der vennootschap, tot het verrichten dezer handeling bevoegd.

Vele buitenlandsche wetgevers hebben het wenschelijk geacht aan een bepaalde minderheid van aandeelhouders dit recht toe te kennen. De meeste wetten geven deze minderheid het recht de bijeenroeping van een algemeene vergadering door den rechter te doen geschieden; alleen de Engelsche wet bepaalt, dat aandeelhouders, wier aandelen te zamen één vijfde van het maatschappelijk kapitaal bedragen, van de bestuurders bijeenroeping eener vergadering kunnen eischen, en zoo deze aan dit verlangen niet voldoen binnen twintig dagen, zelf de vergadering kunnen bijeenroepen.

Ook het ontwerp der Staatscommissie bevat te dezen aanzien zeer juiste en duidelijke bepalingen in art. 80: „Behoudens ruimere toekenning bij de akte van het recht tot bijeenroeping der algemeene vergadering, zijn tot die bijeenroeping zoowel het bestuur, als het college van commissarissen bevoegd.

„Op schriftelijke aanvraag van houders van aandeeleu , ten minste één tiende van het vennootschappelijk kapitaal, waarvoor deelgenomen is, of een zooveel geringer bedrag, als bij de akte zal zijn bepaald, vertegenwoordigende, is het bestuur verplicht, eene algemeene vergadering te doen houden binnen ééne maand na ontvangst der aanvraag, en zulks met een termijn van oproeping van ten minste tien dagen.

„Indien het bestuur in gebreke blijft de oproeping te doen en van de aanvraag tijdig schriftelijke mededeeling aan commissarissen is geschied, zijn dezen verplicht zelve de oproeping te doen, zóó dat de vergadering, uiterlijk zes weken na de ontvangst der aanvraag door het bestuur, kan gehouden worden.

„Blijven ook de commissarissen in gebreke aan de aanvraag gevolg te geven, dan kunnen zij, die haar hebben gedaan, krachtens machtiging der rechtbank van het arrondissement, binnen welker gebied de naamlooze vennootschap haren zetel heeft, zelve de oproeping doen, met inachtneming van den vorm en de termijnen, daarbij bepaald.

„De rechterlijke machtiging wordt verleend, indien de aanvragers van hunne bevoegdheid tot het doen der aanvraag en van het niet voldoen daaraan hebben doen blijken, en wordt tegelijk met de oproeping ter kennis van de aandeelhouders gebracht.

„De op deze wijze gedane oproeping is rechtsgeldig, ook indien mocht blijken, dat de machtiging ten onrechte verleend was.

„Het recht van aanvraag en oproeping, in dit artikel toegekend, kan, met inachtneming van het hiervoren bepaalde, door iederen aandeelhouder worden uitgeoefend,

indien het bestuur en het college van commissarissen in gebreke zijn gebleven eene bij de akte of bij artikel 79 voorgeschreven algemeene vergadering bijeen te roepen”.

II. Art. 55 W. v. K. luidt: „De bestuurders zijn verplicht eenmaal 'sjaars aan de vennoten opgave te doen van de winsten en verliezen door de vennootschap in het afgelopen jaar gehad of geleden.

„Die opgave kan geschieden, het zij in eene algemeene vergadering, het zij door de toezending van eenen staat aan iederen vennoot, het zij door eene aan de vennoten aangekondigde ter visie ligging der rekening, gedurende zekeren bij de akte bepaalden tijd”. Is art. 55 limitatief op te vatten, dan heeft ieder aandeelhouder individueel het recht op deze wijze een overzicht te krijgen van den toestand der vennootschap; is art. 55 enunciatief, dan kunnen de statuten ook bepalen, dat op een andere wijze deze rekening aan de vennoten wordt voorgelegd, en dit recht geven niet aan den aandeelhouder individueel, maar aan de algemeene vergadering. Hoe dit zij, in ieder geval kan de aandeelhouder zich daardoor alleen geen juist oordeel vormen over den toestand der vennootschap, waar hem veel aan gelegen is. Daar nu de bestuurders alleen tegenover de vennootschap verplicht zijn haar belangen te behartigen, en het mogelijk is, dat een meerderheid der algemeene vergadering, samenspannend met de bestuurders, de minderheid niet wil toestaan zich op de hoogte te stellen van de zaken der vennootschap, is het wenschelijk, zooals verschillende buitenlandsche wetten gedaan hebben, aan een bepaalde minderheid het recht te geven een onderzoek naar den gang van zaken te kunnen instellen. Ook

het ontwerp der Staatscommissie heeft hiervoor een regeling getroffen, welker duidelijkheid commentaar overbodig maakt.

Art. 100: „Op schriftelijk verzoek van houders van aandelen, ten minste één tiende van het vennootschappelijk kapitaal, waarvoor deelgenomen is, of een zooveel geringer bedrag, als bij de akte zal zijn bepaald, vertegenwoordigende, kan de arrondissements-rechtbank, binnen wier gebied de naamlooze vennootschap haren zetel heeft, een of meer personen benoemen tot het instellen van een onderzoek naar het beleid en den gang der zaken van de vennootschap, hetzij in haren geheelen omvang, hetzij met betrekking tot een deel daarvan of tot een bepaald tijdvak.

„Het verzoek wordt met redenen omkleed. Daarbij moet blijken, dat de verzoekers zich te vergeefs tot het bestuur hebben gewend.

„De rechtbank beschikt op het verzoek in raadkamer, na de bestuurders en ook de commissarissen, zoo die er zijn, te hebben gehoord of behoorlijk opgeroepen.

„Bij de beschikking kan worden bepaald, dat de verzoekers zekerheid zullen hebben te stellen voor de voldoening der op het onderzoek vallende kosten.

„Hooger beroep is niet toegelaten.

„Bij het aangaan van geldleeningen door uitgifte van obligatiën aan toonder, kan aan de houders van een bij die uitgifte bepaald bedrag der obligatiën of aan hunne overeenkomstig de voorwaarden dier uitgifte benoemde vertegenwoordigers een gelijk recht worden verleend, als bij het eerste lid van dit artikel aan aandeelhouders is toegekend.”

Art. 101: „Ieder bestuurder, commissaris, beambte of

bediende der vennootschap is, voor zooveel van hem afhangt, verplicht, aan de door de rechtbank benoemde personen toegang te verleen tot alle kantoren en inrichtingen der vennootschap, hun de boeken met alle daarbij behoorende bescheiden open te leggen en hun alle waarden der vennootschap te vertoonen."

Art. 102: „Het verslag van de uitkomst van het onderzoek wordt nedergelegd ter griffie van de rechtbank ter inzage van ieder aandeelhouder, die daarvan bovendien te zijnen koste afschrift kan ontvangen.

„De kosten van het onderzoek komen ten laste des verzoekers, tenzij de rechtbank, hetzij bij de in art. 100 vermelde beschikking, hetzij na kennisneming van het verslag, bepale, dat zij zullen worden gedragen door de vennootschap, of door bestuurders of commissarissen of een of meer hunner in privé”.

III. Nog is te vermelden een recht, dat in Duitschland onder den naam van „Bezugsrecht" wettelijk is geregeld, maar in andere landen en ook ten onzent den aandeelhouder soms door de statuten wordt gegeven, het recht van voorkeur bij de uitgifte van nieuwe aandeelen. Het is het recht van den aandeelhouder, om, wanneer nieuwe aandeelen worden uitgegeven, een aan zijn aandeelenbezit evenredig deel daarvan te kunnen nemen, vóórdat andere personen tot het nemen dier nieuwe aandeelen gerechtigd zijn. De Deutsche wetgever heeft in 1897 de volgende bepalingen hierover opgesteld: § 282: „Jedem Aktionär musz auf sein Verlangen ein seinem Antheil an dem bisherigen Grundkapital entsprechender Theil der neuen Aktien zugetheilt werden, soweit nicht in dem Beschluss über die

Erhöhung des Grundkapitals ein Anderes bestimmt ist.

„Der Betrag, zu welchem die neuen Aktien an die Aktionäre ausgegeben werden, ist von dem Vorstand in den Gesellschaftsblättern zu veröffentlichen. In der Veröffentlichung kann eine Frist für die Ausübung des Bezugsrechts bestimmt werden; die Frist musz mindestens zwei Wochen betragen.”

§ 283: „Eine Zusicherung von Rechten auf den Bezug neu auszugebender Aktien kann nur unter Vorbehalt des im § 282 bezeichneten Rechtes der Aktionäre erfolgen.

„Eine Zusicherung, die vor dem Beschlusse über die Erhöhung des Grundkapitals geschieht, ist der Gesellschaft gegenüber unwirksam.”

Naar Duitsch recht staat het dus aan de algemeene vergadering vrij te besluiten, dat de aandeelhouder dit recht niet zal hebben (anders vóór 1897). Maar wat is hiervan naar ons recht? Het is in zijn oorsprong een recht, dat aan de oorspronkelijke aandeelhouders werd gegeven als een voorrecht boven latere aandeelhouders; een recht, geldend bij alle latere uitgiften van aandelen, toekomend alleen aan hen, die bij het oprichten der vennootschap aandeelhouder waren. Uit de statuten kan volgen, dat het aan de algemeene vergadering vrijstaat den aandeelhouder dit recht te ontnemen, maar in dubio moet aangenomen worden, dat het een door meerderheidsbesluit onaantastbaar recht van den aandeelhouder is. Mocht in een nieuwe wet een bepaling hierover opgenomen worden, dan lijkt het mij ook juister het recht te geven als een onaantastbaar voorrecht van den oorspronkelijken aandeelhouder.

IV. Uit den aard der naamlooze vennootschap volgt,

dat de vennoot een ander in zijn plaats kan stellen, d. w. z. dat de aandeelhouder zijn aandeel kan overdragen. Art. 42 W. v. K. zegt, dat de wijze van overdracht van aandeelen op naam bij de statuten moet worden bepaald. Maar kunnen de statuten ook het recht tot overdragen¹⁾ beperken? Mr. LODER²⁾ acht het niet geoorloofd en zegt een zoodanige bepaling „specteert niet meer het *aandeel*, „maar den *persoon* van den *houder* en treedt daarmee „buiten de sfeer der naamlooze vennootschap, die zich wel „met de aandeelen, maar niet met de personen, die de aandeelen bezitten, in te laten heeft, zoodra zij aan hun volstortingsplicht voldaan hebben.” Juist is het hieruit te concluderen, dat de algemeene vergadering niet bevoegd is door middel van statutenwijziging het recht der bestaande aandeelhouders tot overdragen van hunne aandeelen te beperken³⁾. Er kan b.v. niet bepaald worden, dat een aandeel slechts kan worden overgedragen na goedkeuring van den persoon des verkrijgers door bestuurders, commissarissen of algemeene vergadering. Maar ik zie niet in, dat het ongeoorloofd is, bij de uitgifte van nieuwe aandeelen een bepaling te maken, die het recht van hen, die deze aandeelen nemen, beperkt.

¹⁾ Alleen bij aandeelen op naam kan de vraag worden gedaan. Bij aandeelen aan toonder is een beperking van het recht tot overdragen ondenkbaar.

²⁾ Blz. 6.

³⁾ Vgl. CLÉMENT, blz. 61; BOUSQUET-PONTIÉ, blz. 59; THALLER, DALLOZ, 1893.

STELLINGEN.

STELLINGEN.

I.

De bijzondere belasting wegens gebouwde eigendommen en hunne aanhoorigheden, die gelegen zijn in bepaalde gedeelten der gemeente, ten behoeve van den aanbouw aldaar, (art. 240 j. gemeentewet) is geen retributie.

II.

Door Nov. XVIII, cap. 1, is ook van de ouders, broeders en zusters de legitieme portie vergroot.

III.

Onjuist is de leer van den Hoogen Raad (13 Juni 1902, W. 7788), dat art. 1934 B. W. verbiedt het bewijs door getuigen van een nadere mondelinge overeenkomst, waardoor verandering zou zijn gebracht in een vroeger schriftelijk aangegane overeenkomst.

IV.

Art. 1604 B. W. verzet zich niet tegen een verhoor op vraagpunten van den gedaagde, die de door den eischer beweerde, op geenerlei wijze ten uitvoergelegde huur ontkent.

V.

Art. 695 B. W. is niet van toepassing, als de vensters uitzicht geven op een blinden muur.

VI.

Art. 38, 2°. R. O. geldt alleen voor vorderingen van een gedeelte eener bestaande inschuld, niet voor het gevorderd restant eener inschuld, die oorspronkelijk in haar geheel meer dan tweehonderd gulden bedroeg.

VII.

Tot betaling van overliggeld is slechts hij verplicht, wiens goed zich, na het verstrijken der losdagen, nog in het schip bevindt.

VIII.

Wanneer in het faillissement van een herverzekerde een akkoord is gehomologeerd, tengevolge waarvan deze aan den verzekerde slechts een zeker aantal procenten behoeft uit te keeren, is de herverzekeraar toch verplicht het geheele door den verzekeraar aan den verzekerde verschuldigde bedrag aan den verzekeraar (herverzekerde) uit te keeren.

IX.

Een naamlooze vennootschap in liquidatie kan worden failliet verklaard.

X.

De gemeenteraad is bevoegd te bepalen, dat een ieder verplicht is zich te gedragen naar de aanwijzingen, door de ambtenaren en beambten der politie in het belang van orde en veiligheid op de straat gegeven.

XI.

Uit art. 109 der Grondwet kan geen materieel wetsbegrip worden afgeleid.

XIII.

Art. 143 al. 5 der Crondwet verbiedt eene voordracht van den gemeenteraad voor de benoeming van een burgemeester.

XIII.

De lokbeambte valt onder het voorschrift van art. 47, 2° W. v. Str.

XIV.

Voor de strafbaarheid van omkoopning bedoeld in art. 126 W. v. Str. is het onverschillig, of de kiezer al dan niet icts nalaat of doet in strijd met zijn persoonlijk gevoelen of met zijn aanvankelijk voornemen.

XV.

Ten onrechte besliste de Hooge Raad (17 Juni 1889, W. 5742), dat art. 207 W. v. Str. niet van toepassing is, indien de getuige zijne valsche verklaring intrekt, nadat het openbaar ministerie de toepassing van art. 174 W. v. Sv. heeft gerequireerd en de president den getuige toegesproken.

